

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ 10. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALAN SEÇİMİNİN
KARİYER KARARI VERME GÜÇLÜKLERİ VE ALGILANAN KARİYER
ENGELLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği)**

Kadriye ÇAKLI

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2020

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ 10. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ALAN SEÇİMİNİN
KARİYER KARARI VERME GÜÇLÜKLERİ VE ALGILANAN KARİYER
ENGELLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği)**

Kadriye ÇAKLI

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT

Eskişehir, 2020

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Kadriye ÇAKLI tarafından hazırlanan **Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği)** başlıklı bu tez, **07/07/2020 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmenliği'** nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı	: Dr. Öğr. Üyesi Ayşen BALKAYA ÇETİN	.....
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Zerrin B. MACİT	.....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Oğuz AKÇAY	.....

Prof. Dr. M. Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği) başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı” yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

12 / 08 / 2020

Kadriye ÇAKLI

Teşekkür

Bu çalışmanın her aşamasında birçok kişinin ve kurumun desteğini ve katkısını aldım. Öncelikle tez konumun belirlenmesinden çalışmamın sonlandırılmasına kadar araştırmamın her aşamasında desteği, geri bildirimleri ve rehberliğiyle bilgilerini paylaşan çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca katkılarını sunan çok değerli anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans, lisans ve yüksek lisansta emeği geçen tüm öğretmenlerime teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin elde etmek amacıyla Eskişehir'de ve Lefkoşa'da gitmiş olduğum meslek liselerindeki yardımını esirgemeyen müdürlere, müdür muavinlerine, öğretmenlere, psikolojik danışmanlara ve öğretmenlere desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Tez sürecinde kaybolduğumu düşündüğüm her zaman yanımda olmasalar da devam etmemi sağladıkları için babama, dedeme, babaanneme ve desteğini esirgemeyen tüm aile üyelerime teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte beni destekleyen ve yanımda olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tez savunma sınavımda Jüri üyeleri olarak yer alan Dr. Öğr. Üyesi Ayşen BALKAYA' ya ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Oğuz AKÇAY'a değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak tez sürecimde yakınlarımla göstermiş olduğu sabır ve anlayış için teşekkürlerimi sunuyorum.

İçindekiler

Teşekkür	i
İçindekiler	ii
Tablolar Listesi	v
Özet.....	1
Abstract.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. Giriş	5
1.1. Problem Durumu.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	10
1.3. Araştırmanın Önemi	11
1.4. Sayıtlılar.....	13
1.5. Sınırlılıklar	13
1.6. Tanımlar.....	13
1.7. Kısaltmalar	14
İKİNCİ BÖLÜM	15
2. Kuramsal Çerçeve.....	15
2.1. Meslek ve Alan Seçimi	15
2.2. Meslek Seçimini Etkileyen Sosyolojik ve Demografik Özellikler	15
2.3. Meslek Seçimini Açıklayan Kuramlar.....	17
2.4. Kariyer Karar Verme Kuramları.....	20
2.5. Kariyer Kararı Verme Güçlükleri	23
2.6. Kariyer Engelleri.....	24
2.7. Ükelere Göre Meslek Liseleri ve Mesleki Eğitim	25
2.8. İlgili Araştırmalar	29
2.8.1. Yurt dışında yapılan kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili araştırmalar.....	30
2.8.2. Yurt içinde yapılan kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili araştırmalar	34
2.8.3. Yurt dışında yapılan kariyer engelleri ile ilgili araştırmalar	38
2.8.4. Yurt içinde yapılan kariyer engelleri ile ilgili araştırmalar.....	40
2.8.5. Yurt dışında yapılan alan seçimi ile ilgili araştırmalar	44

2.8.6. Yurt içinde yapılan alan seçimi ile ilgili araştırmalar	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	54
3. Yöntem	54
3.1. Araştırmanın Deseni	54
3.2. Çalışma Grubu	54
3.3. Veri Toplama Araçları	56
3.3.1. Kişisel bilgi formu	56
3.3.2. Kariyer karar verme güçlükleri ölçeği (KKVGÖ)	56
3.3.3. Algılanan kariyer engelleri ölçeği (AKEÖ)	57
3.4. Verilerin Toplanması	58
3.5. Verilerin Çözümlemesi	59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	60
4. Bulgular	60
4.1. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Alanı Seçme Nedenlerine İlişkin Frekans Analizi Bulguları	60
4.2. Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler	63
4.3. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilginin Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	64
4.4 Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi Puanlarının Not Ortalamalarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	66
4.5. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilginin Alanlara Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	68
4.6. Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcılarına İlişkin Bulgular.....	71
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	76
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	76
5.1. Sonuç	76
5.2. Tartışma	78
5.2.1. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin okudukları alanı seçme nedenlerine ilişkin tartışma	78

5.2.2. Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile algıladıkları kariyer engellerinin düzeylerine ilişkin tartışma.....	81
5.2.3. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri olan hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilginin; not ortalamalarına ve okudukları alana göre farklılaşma düzeylerine ilişkin tartışma	82
5.2.4. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin hazırlık eksikliğinin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma	85
5.2.5. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin bilgi eksikliğinin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma	86
5.2.6. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin tutarsız bilginin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma	87
5.3. Öneriler	88
5.3.1. Araştırmacılara öneriler	88
5.3.2. Uygulayıcılara öneriler.....	89
KAYNAKÇA	90
EKLER	106
ÖZGEÇMİŞ.....	123

Tablo Numarası	Tablolar Listesi	Sayfa Numarası
2.1	Türkiye'deki Mesleki Teknik Eğitim Alanları	28
2.2	Kuzey Kıbrıs'taki Mesleki Teknik Eğitim Alanları	29
3.1	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Şehir, Okul, Alan ve Cinsiyete Göre Dağılımı	55
4.1	Eskişehir'deki Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçerken Karar Verme Nedenleri	60
4.2	Lefkoşa'daki Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçerken Karar Verme Nedenleri	61
4.3	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre Karar Verme Nedenleri	62
4.4	Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	63
4.5	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ile Algıladıkları Kariyer Engelleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları	65
4.6	Not Ortalamalarına Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Puanlarının MANOVA Sonuçları	67
4.7	Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Not Ortalamasına Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları	67
4.8	Alanlara Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları	69
4.9	Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Alanlara Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları	70
4.10	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlık Eksikliği Kariyer Karar Verme Güçlüğü'nün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları	72

4.11	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Bilgi Eksikliği Kariyer Karar Verme Güçlüğü'nün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları	73
4.12	Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Tutarsız Bilgi Kariyer Karar Verme Güçlüğü'nün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları	74

Özet

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği)

Kadriye ÇAKLI

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT

2020

Amaç: Bu araştırmanın amacı, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alan seçiminin nedenleri, bazı değişkenlerle ilişkisi, kariyer karar verme güçlükleri (hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilginin); algılanan kariyer engellerinin [cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller, sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), taşınma, kişisel problemler (sorumluluklar), aile ve çevre etkisini (sosyal engeller)] yordayıcı rolünü incelemektir.

Yöntem: Bu çalışmada ilişkisel desen kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin (T.C.) Eskişehir İl'inde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (K.K.T.C.) Lefkoşa İlçe 'sindeki Meslek Lisesi 10. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Eskişehir'de araştırma kapsamında 4 okuldan 318, Lefkoşa'da ise 3 okuldan 320 öğrenciden araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmaya 253 kız, 385 erkek ve toplam 638 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği ve Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma için toplanan veriler "Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences 25)" kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda elde edilen bulgular yedi başlıkta sıralanmıştır. Birinci bulguda Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin seçtikleri alanlara karar verme nedenlerinin en yüksek üç tanesi sırası ile Eskişehir için puanının yetersiz olması, ilgi alanı ve alana uygun olduğunu düşünmesi, Lefkoşa için ise bu sıra; alanı sevmesi, ilgi alanı ve aile desteği şeklindedir. İkinci bulguda öğrencilerin en yüksek ortalamaya sırasıyla kariyer karar verme güçlükleri olan

hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi değişkenlerinin sahip oldukları görülmektedir. Üçüncü olarak 40-60 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin bilgi eksikliğinin, 60-80 arası not ortalamasına sahip öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Hazırlık eksikliği ile not ortalaması arasında ise herhangi bir farklılık görülmemiştir. Dördüncü bulguda çocuk gelişimi ve eğitimi alanında okuyan öğrencilerin bilgi eksikliği grafik tasarım ve fotoğrafçılık, büro yönetimi ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilere göre anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur. Benzer şekilde çocuk gelişimi ve eğitimi alanında okuyan öğrencilerin tutarsız bilgileri grafik tasarım ve fotoğrafçılık, muhasebe finansman-pazarlama ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilere göre anlamlı şekilde düşük bulunmuştur. Hazırlık eksikliğinde ise alanlara göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Beşinci bulgu olarak hazırlık eksikliğini; mesleğin eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, liseyi Lefkoşa'da okuma ve kadın olma değişkenlerini pozitif yönde yordamakta ve %14'ünü açıkladığı görülmektedir. Altıncı bulgu olarak bilgi eksikliğini; mesleğin eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve son olarak yetenek ve ilgi azlığı değişkenlerinin pozitif yönde yordamakta ve %31'ini açıkladığı görülmektedir. Son olarak da kariyer karar verme güçlüklerinden tutarsız bilgiyi; mesleğin eğitimi ve çalışma koşulları zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, yetenek ve ilgi azlığı ve son olarak liseyi Lefkoşa'da okuma değişkenlerinin pozitif yönde yordamakta ve %37 'sini açıkladığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Yapılan bu araştırmanın bulguları doğrultusunda meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimi süreçlerini farklı şehirlerde, okullarda ve alanlarda yeni araştırmaların yapılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğrencilerin alanlara yönelik bilgi eksikliklerini azaltmak için alan tanıtımı, ailelere bilgilendirici seminerler verilmesi ve okul psikolojik danışmanları ile öğretmenlerin eşgüdüm içinde çalışmasının gerekliliği bulguların beraberinde getirdiği sonuçlardandır.

Anahtar kelimeler: Meslek lisesi, Alan seçim, Kariyer engelleri, Kariyer kararı verme güçlükleri

Abstract

Examination of Vocational Schools of 10th Grade Students in Terms of Career Selection and Determination of Career Barriers (Eskişehir ve Lefkoşa Example)

Kadriye ÇAKLI

Eskişehir Osmangazi University Educational Sciences Institute

Department of Educational Sciences

Advisor: Asst. Prof. Dr. Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT

2020

Purpose: The purpose of this research is to observe the reason that affects field preferences of 10th grade students, its relation with some variables, difficulties in career planning (lack of readiness or lack of information, inconsistent knowledge); predictor to role of perceived career barriers (gender discrimination, future of the profession and labour market constraints, difficulties in education of profession and labour conditions, obstacles regarding lack of talent and interest, lack of motivation for the exam (lack of motivation and insufficient preparation), moving out, personal problems (responsibilities), family and environmental effects (social constraints)].

Method: In this research relational pattern was utilized. Population of this research is consisted of 10th Grade Students who were studied in Eskişehir, Turkey and Lefkosa in Turkish Republic of Northern Cyprus during 2018-2019 academic year. Research data was gathered from 318 attendants from 4 schools in Eskişehir and 320 from 3 schools in Lefkosa. In this research, there were 253 girls and 385 boys, so 638 students in total. In data collection process Personal Information Form, Difficulties on Career Decision Making Scale and Perceived Career Barriers Scale were utilized. Statistical Package for the Social Sciences 25 was made used of in gathering of research data.

Findings: In result of the research, findings were observed separately under seven titles. In the first, the top three reasons behind 10th Grade Vocational School Students decide their fields of study are respectively low grades to study in Eskişehir, point of interest and thinking they are fit to that chosen field; whereas for Lefkosa these reasons differ as, students like the chosen area, point of interest and encouragement of the family. Regarding the second finding concerning reasons for difficulties students with higher averages experience, reasons respectively observed as lack of

preparation and knowledge and instable knowledge factors. In the third finding, it was observed that lack of knowledge of students with averages between 40-60 is significantly higher than students with 60-80 averages. However, there is no difference observed between lack of preparation and point average. Depending on the fourth finding, lack of knowledge of students studying Child Development and Education is noticeably lower than students who are studying Graphic Design and Photography, Office Management and Motor Vehicle Technology. In a similar way, the instable knowledge of students from Child Development and Education Department is perceptibly lower than students from Graphic Design and Photography, Accounting, Finance-Marketing and Motor Vehicle Technology. Regarding lack of preparation, there is no a significant difference observed depending on different fields. As to finding five, variables in lack of preparation such as education on profession and difficult work conditions, poor motivation for exam, family and environmental impacts, studying in Lefkosa for High-School and being a woman were predicted as positive and explain %14 part of the matter. Depending on the sixth finding, variables in the lack of knowledge such as education on profession and difficult work conditions, future of the profession and labour market constraints, lack of exam motivation, family and environmental impacts, and finally poor point of interest and studying High-School in Lefkosa are predicted as positive; and explain %31 of the matter. As to final finding, insufficient knowledge to decide on career, education on profession and difficult work conditions, future of the profession and labour market constraints, lack of exam motivation, family and environmental impacts, lack of talent and interest and finally, High-School education in Lefkosa were predicted as positive and explain %37 of the matter.

Conclusion and Suggestions: In regard to research findings it was concluded that it is appropriate to conduct more new research in new schools of different cities and different fields towards field preferences of vocational school students. Moreover, academic field representations, informative seminars towards families and coordination of teachers with psychological counsellors were proved to be necessary to eliminate lack of field knowledge of students.

Keywords: Vocational school, Career choice, Career barriers, Career decision making difficulties

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın; problem durumu, amacı, önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Yaşamın kendisinin, verilen kararların bütünüün şekillendirdiği bir yolculuk hali olduğu söylenebilir. Bu durum insanın kendi yaşamını kurmak için sürekli bir karar verme halinde olduğunu düşündürmektedir. Meslek seçimi ise bu kararların içerisinde yer alır. Meslek, doğumdan ölüme kadar bireyin yaşamını şekillendiren bir kavramdır. Bireyin meslek seçiminin şekillenmesinde, karar sürecindeki yolculuğunun rotasının çizilmesinde birçok faktör etkili olmaktadır.

Türk Dil Kurumu (TDK, s. 2491) Büyük Türkçe Sözlüğü 'nde meslek, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı ürün çıkarmak, hizmet vermek ve karşılığında da maddi kazanç elde etmek için yapılan, belirli kurallar çerçevesinde yerine getirilen görevler olarak tanımlanmıştır. Sevim'e (2016, s. 1) göre meslekler günümüzde bireyin statü kazanarak toplumda yer edinmesini sağlayan, refah bir yaşam sürdüren ve insanların kendilerini gerçekleştirmesine yardım eden bir faktördür. Telman'a (2002, s. 23) göre meslek, bireyin öğrenme sürecinden geçerek veya ustalıkla elde ettiği bilgi ve becerilerin sonucunda yaptığı iş karşılığında kazanç sağladığı, organize olmuş, bir toplum tarafından meydana getirilmiş, olan bir olgu olarak belirtmektedir (Akt., Sevim, 2016, s. 1).

Meslek seçimi sürecine yönelik gençlerin daha etkili kararlar verebilmelerini sağlamak amacıyla Frank Parsons "Özellik Etmen Kuramı" 'nı geliştirmiştir. Parsons 1900'lü yıllarda Boston'da hem mühendis hem de sosyal reformcu olarak mesleki karar verme ile ilgi sistematik süreç olarak "akıl yürütme" yaklaşımını sunmuştur. 1905 yılında Parsons bir kolej kurarak burada rehberlik hizmetleri ile birlikte mesleki eğitim vermeye başlamıştır. 1906 yılında Boston'da gerçekleşen bir konferansta gençlere seslenerek, meslek seçimi sürecinde yardımcı olacak hizmetler verileceğini ve bu hizmetlerin sonucunda gençler kendileri ile uyumlu mesleği bulabilecekleri bildirilmiştir. Parsons mesleki karar verme sürecinde insanların özellikleri ile

işlerin niteliklerinin karşılaştırmasını yaparak “mantıklı bir eşleştirme” uygulamasını başlamıştır. Böylece Parsons’un Özellik-Etmen Kuramı alan içerisinde ilk olma özelliğini almıştır (Yeşilyaprak, 2016, s. 19).

Günümüzde meslek ve kariyer kavramları kullanım yeri ve amacı açısından farklı şekillerde tartışılmaktadır. Örneğin, meslek yerine kariyer, meslek gelişimi yerine kariyer gelişimi gibi kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır (Yazıcı, 2015, s. 95). Bu kavramlar alanın geliştiği yer Amerika Birleşik Devletleri’nde dahil evrensel bir uzlaşma sağlanamamıştır. Kariyer, bireyin yaşamında devamlı varlığını sürdürmektedir. Kariyer, bireyin iş ve meslek yaşamındaki rollerindeki ilerleme, gerileme ve duraklama gibi süreçleri içermektedir. Buna ek olarak, kariyer bireyin meslek yaşamındaki rolleri ile diğer yaşamındaki roller etkileşim içerisindeyler. Kariyer, birey tarafından inşa edilmektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 7). Meslek ise, insanın içinde bulunduğu toplumun belirlediği kurallara uyum sağlanması gereken, üretimin sürekli yapıldığı ve başarılı olabilmek için bir takım bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünüdür (Ulusoy, Akfırat ve Kezer, 2018, s. 152). Kısaca özetlenecek olunursa, kariyer oluşturulur, meslek ise seçilir (Yeşilyaprak, 2016, s. 7). Kariyer yapbozunun bir parçası olan doğru meslek seçimi için bireyin kariyer karar verme güçlükleri ve kariyer engellerini tanıması ve buna müdahale sistemlerini kullanması gerekir.

Kariyer kararı, insan yaşantısını etkileyen bir yapıya sahiptir. Bireyler kendisinden veya çevresinden doğan bir sebepten dolayı kariyer kararı verme sürecinde kendisine uygun mesleği seçmekte güçlük yaşayabilir (Gati, 1986, Akt., Mutlu, 2011, s. 12). Bu kararı verme esnasında bireyin kendi isteklerinden sonra aile, öğretmen, arkadaş gibi çevresindeki kişilerin de beklentileri önemli olabilir. Böylelikle birey hem kariyer kararı hem de çevreden gelen beklentiler ile baş etme durumunda kalmaktadır. Kariyer kararı verme süreci kolay olabilir veya bu süreçte güçlüklerle karşılaşılması durumunda sıkıntılı da geçebilir (Öztemel, 2014, s. 245). Meslek seçimine karar verirken gündelik yaşamda yapılmasından hoşlanılan ve hoşlanılmayan etkinlikler, hobiler, akademik yönden iyi olduğu dersler, ders çalışma stilleri ve ait olduğu sosyal çevre, ekonomik ortam ile aile üyeleri etkili olmaktadır (Gökçöl, Bozbura, Arslanbaş, Bağdemir-Güven ve Gürün, 2010, s. 34). Bireylerin meslek seçimini etkileyen faktörler ile yaşadığı güçlükler doğru karar vermesini engelleyebilir.

Swanson ve Woitke (1997) bireyin kariyer gelişimini güçleştiren tüm faktörleri “kariyer engelleri” olarak tanımlamışlardır. Kariyer engelleri kavramı ile ilgili çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Örneğin; yetenek, ilgi, değer, fizyolojik ihtiyaçlar, ekonomik durum, aile (Kuzgun,

2000, Akt., Sönmez, 2018, s. 32), arkadaş etkisi, kariyer kararı verme yetkinliği, kaygı (Ulaş ve Özdemir, 2018, s. 672), cinsiyet, yaş, mezun olmayı istediği alan (Doğan ve Bozgeyikli, 2014, s. 135) gibi faktörler araştırmacılar tarafından kariyer engelleri ile ilişkisi araştırılmıştır.

Kuzgun (2000) yetenek, ilgi, mesleğe verilen değer, yetkinlik beklentisi, risk alma düzeyi, çevre, sosyal düzey, temel ihtiyaçlar, ekonomik durum, aile ilişkileri ve cinsiyet meslek seçiminde etkili olduğunu söylemektedir (Akt., Sönmez, 2018, s. 32). Ulaş ve Özdemir (2018, s. 672) üniversite son sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda bölüm seçiminde kariyer kararı verme yetkinliğinin, kaygı düzeyinin ve yakın çevrenin etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Doğan ve Bozgeyikli (2014, s. 125) ise lisans mezunu öğrencilerin algıladıkları kariyer engellerinin demografik özellikler (cinsiyet, yaş ve mezun olmayı istediği alan) açısından farklılaştığını ifade etmektedirler.

Meslek seçimi kuşkusuz gelişimsel bir süreçtir (Bulut ve Bozyılan, 2016, s. 97). Mesleki gelişim, bireyin meslek seçiminde bulunmadan önce oluşmaya başlamaktadır. Böylece mesleki gelişim okul öncesi dönemde başlar ve yaşam boyunca devam eder (Erdem ve Bilge, 2008, s. 96). Ergenlik dönemi mesleki gelişim sürecinde en kritik dönemelerinden birini oluşturmaktadır (Harman, 2017, s. 1). Çünkü bu dönemde ergen birey kendine özel çalkantılı dünyasında, hemen hemen her konuda olduğu gibi meslek seçiminde de sağlıklı bir seçim yapmakta zorlanabilir (Aydemir, 2018, s. 714). Bireyin; yetenek, ilgi ve istekleri gibi faktörleri göz önünde bulundurarak doğru bir meslek seçimine karar vermesi başarısını, elde edeceği verimi ve mutluluk hali içinde olma olasılığını yükseltir. Ayrıca yetenekleri ve kişisel özelliklerini dikkate almadan mesleğini seçen bireylerin mesleki başarısının düşük, verimsiz ve mutsuz olması da kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla birey, meslek seçimi sürecinde kişisel özellikleri ile seçeceği mesleğin niteliklerinin birbirine uyumlu olmasını kontrol etmelidir (Bulut ve Bozyılan, 2016, s. 97). Bu durumda, gençleri doğru bir tercih yapmaları için yönlendirme görevi ve sorumluluğu; aile, öğretmen, akraba gibi yakın sosyal çevreye ait olmaktadır (Aydemir, 2018, s. 714).

Lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal çevresindeki bireylerin desteklemesi öğrenci üzerinde farklı etkiler gösterebilir. Öztemel (2013, s. 8) araştırma sonucunda, lisede öğrenim gören öğrenciler öğretmenlerinden ve ebeveynlerinden aldıkları sosyal destek kariyer kararı verme güçlüklerini azaltmakta, arkadaş çevresinden aldıkları sosyal destek ise kariyer kararı verme güçlüklerini artırmaktadır. Ayrıca kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla kariyer kararı verme güçlüğü yaşamaktadır.

Birey alan ve meslek seçimi sürecinde birçok meslek seçeneği arasından kendisinin en iyi performans gösterebileceği ve elde edeceği verimin en yüksek olduğu alana ve mesleğe yönelmesi sonucunda sosyal kimlik, yaşama sevinci ve doyum sağlama üzerine önemli etkileri vardır (Alberts, Mbalo ve Ackermann 2003, Akt., Atav ve Altunoğlu, 2013, s. 58). Birey kendi ilgi, yetenek, istek ve değerlerine göre meslek seçiminde bulunduğu işinden elde edeceği doyumunu artıracaktır. Bu doyumla örnek verilecek olunursa; başarı, verim, mutluluk ve topluma yararlı olması sayılabilir (Tosunöz, Eskimez ve Öztunç, 2019, s. 92). Bireyin meslek seçimi sürecinde karar vermesini etkileyen çevre, iş yaşamında mutluluğuna da katkısı olabilir.

Birçok araştırmacı bireylerin meslek seçimi sürecinin üzerindeki etkileri daha iyi açıklayabilmek için kariyer engelleri ve karar verme güçlüklerinin ilişkili olduğu değişkenleri belirlemeye çalışmıştır. Örneğin; Bacanlı, Eşici ve Özünü (2013, s. 205), lisede öğrenim gören öğrencilerin kariyer kararı verme güçlükleri üzerinde sınıf düzeyi, yaş, sosyo ekonomik durum, cinsiyet ve akademik başarının etkilediğini söylemektedirler. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi ve yaş artışı ile sosyo ekonomik durumun iyi olması kariyer karar verme güçlüklerini azalttığını ifade etmektedirler. Kız lise öğrencileri kariyer kararı vermeye hazırlık sürecinde erkek lise öğrencilerine göre daha az karar verme güçlüğü yaşamaktadır. Akademik başarısını orta algılayan öğrenciler ise üniversiteye girme kaygısı ve meslek seçeneklerinde karar verme güçlüğü yaşamaktadırlar. Öztemel (2018, s. 76) kariyer kararını vermemiş bireylerin duygusal ve kişilikle ilgili kariyer karar verme güçlükleri kariyer kararını vermiş bireylerden daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca hem kariyer kararını vermiş hem de kariyer kararını vermemiş her iki gruptaki bireylerin istihdam süreci, iş dünyası ve kendi kontrolleri konusunda karamsar bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Ulaş ve Yıldırım (2018, s. 104), üniversite öğrencilerinin algıladıkları kariyer engellerinin, kariyer karar verme öz yeterliliklerini etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca öğrencilerin çevresinden kaynaklanan faktörler, karar verme sürecinde kendilerine olan inancından uzaklaştırarak, kariyerinde ilerlemesini engellemektedir. Bu araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde kariyer engelleri ile kariyer karar verme güçlükleri bireylerin meslek seçiminde bulunmasını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Buna ek olarak, kariyer karar verme güçlükleri alt boyutları ile algılanan kariyer engelleri alt boyutları arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Salman (2018, s. 71) tarafından yapılan araştırmada algılanan kariyer engelleri arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutlarının (bilgi eksikliği, tutarsız bilgi, hazırlık eksikliği) da arttığı bulunmuştur.

Meslek seçimine karar verme genellikle lise döneminde veya liseden mezun olduktan sonra yapılmaktadır. Meslek lisesine gitmeye karar veren öğrenciler meslek seçimi kararını okulda alan seçiminde bulunarak vermektedir. Alan, ortak özellikleri olup birden fazla meslek dalını kapsayan; bilgi, beceri, tutum, davranış ve iş imkânı sunan programlara denilmektedir (T.C. MEB, 2018a, s. 1). Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs ’ta meslek lisesi öğrencileri alan seçimini farklı şekillerde yapmaktadır. Türkiye’de meslek lisesi öğrencileri alan seçimini ortaokul başarı puanlarının %40’ı ile 9. Sınıf yılsonu başarı puanının %60’ı toplanarak yapmaktadır. Her öğrencinin 15 tercih yapma hakkı vardır (T.C. MEB, 2019a, s. 3). Kuzey Kıbrıs ’ta ise meslek lisesi öğrencileri 9. Sınıfın başında alan seçimini ortaokul diploma ortalamasına göre yapmaktadır. Her öğrenci en az 1 en çok 5 tercih yapma hakkı vardır (K.K.T.C. MEKB, 2019a, s. 2). Böylece Türkiye’de 9. Sınıfın sonunda ve Kuzey Kıbrıs ’ta ise 9. Sınıfın başında alan seçimi yapılmaktadır. Meslek lisesi öğrencileri alan seçimini yaptıktan sonra bu alanın altında bulunan dal seçimi de yapması gerekmektedir. Dal, bir alanın içinde olan birtakım konularda uzmanlaşmaya yönelik bilgi, beceri, tutum, davranış, gerektiren ve iş imkânı sağlayan iş kolları olmaktadır. Örneğin; 10. Sınıfta Çocuk gelişimi ve eğitimi alanını seçen bir öğrenci, 11. Sınıfın sonunda bu alana ait Erken Çocukluk Eğitimi ve Özel Eğitim dallarından birini seçmesi beklenmektedir (T.C. MEB, 2018a, s. 1). Böylelikle meslek lisesi öğrencilerinin alan ve dal seçimini yaşları dolayısıyla erken yaptıkları için verilen önemi artırdığına inanılmaktadır.

Meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir. 2018-2019 öğretim yılında Kuzey Kıbrıs ’ta motorlu araçlar, metal, makine, mobilya ve iç mekân tasarımı, tesisat teknolojileri ve iklimlendirme alanlarında çoğunluk erkek öğrenci bulunmaktadır. Çocuk gelişimi ve eğitimi (k: 254, e: 2), güzellik ve saç bakım (k: 222, e: 55), giyim üretim teknolojisi (k: 54, e: 1) alanlarında çoğunluk kız öğrenci olmaktadır. Muhasebe finansman ve pazarlama (k: 212, e: 233), el sanatları ve seramik (k: 31, e: 44) alanlarında ise cinsiyet açısından ortalama bir dağılım göstermektedir. Rakamsal değerlerden de görüldüğü gibi, öğrencilerin tercih ettiği alanlarda cinsiyete göre ayrışma bulunmaktadır (K.K.T.C. MEKB, 2019b, s. 56).

Meslek liselerinin önemini anlamak için ortaöğretimdeki öğrencilerin sayılarına bakılabilir. Türkiye’de ortaöğretim öğrenci sayısı 5.649.594, mesleki ve teknik ortaöğretim öğrenci sayısı ise 1.793.391 yani %39 oranında (T.C. MEB, 2019b, s. 3), Kuzey Kıbrıs’ta ise genel ve mesleki lisede toplam öğrenci sayısı 10.651, meslek lisesi öğrenci sayısı ise 3.338 yani %31 oranındadır (K.K.T.C. MEKB, 2019b, s. 23). Türkiye ve Kuzey Kıbrıs geneli, Eskişehir ve Lefkoşa özelinde

meslek lisesine devam eden öğrenci sayılarının yüksekliği ve alan seçimlerini yaptıkları 10. Sınıfın kariyer karar verme güçlükleri ve algıladıkları kariyer engellerinin incelenmesi için uygun olan sınıf olacağı düşünülmüştür. Tüm yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, yapılan bu çalışmanın problem cümlesi “Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin bazı değişkenlere göre alan seçiminin ve kariyer karar verme güçlüklerinin algılanan kariyer engelleri ile ilişkisini inceleme” amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alan seçiminin nedenleri, bazı değişkenlerle ilişkisi, kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilginin; algılanan kariyer engelleri olan cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller, sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), taşınma, kişisel problemler (sorumluluklar), aile ve çevre etkisini (sosyal engeller) yordayıcı rolünü incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin okudukları alanı seçme nedenleri nelerdir?
2. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile algıladıkları kariyer engelleri ne düzeydedir?
3. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükler olan; hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi alanları
  - a. Not ortalamasına,
  - b. Okudukları alana göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinden olan hazırlık eksikliği onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordanmakta mıdır?
5. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinden olan bilgi eksikliği onların algıladıkları kariyer engelleri okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordanmakta mıdır?
6. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinden olan tutarsız bilgi onların algıladıkları kariyer engelleri okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordanmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ergenlik döneminde bireyler aslında tüm yaşantılarını etkileyecek, içinde öğrenim, meslek, din ve dünya görüşü ile ilgili seçimleri de barındıran karar verme süreci içerisine girerler (Hökelekli, 2015, s. 41, Akt., Girgin-Büyükbayraktar, Kesici ve Bozgeyikli, 2018, s. 149).

Birey, hayatını bir bütün olarak etkileyecek mesleği seçerken yaşadığı karar verme süreci yoğun bir çaba getirmektedir. Bu karar verme süreci bireylerin daha çok araştırma yapma ve daha çok bilgiye ihtiyaç duyacakları bir dönem olmayı da beraberinde getirmektedir. Meslek seçim aşamasında kişinin kendisine uygun mesleği seçmesi ve bu mesleğe sahip olmak için emek vermesi beklenmektedir. Bireylerin meslek seçimini etkileyen faktörler çeşitlilik göstermektedir. Birey meslek seçimi aşamasında fiziksel gücü ve bilişsel yetenekleri, ekonomik durumu, başarılı olma olasılığı ve daha birçok faktörü değerlendirerek kararını vermektedir (Kuzgun, 2014, s. 5). Savickas (1991) meslek seçiminde, bireyin yetenek ve ilgilerinin yanında inanç ve değerlerinden de etkilendiğini belirtmektedir. Buna ek olarak bireyin kariyer amaçlarına, inançlarına, değerlerine ve kişinin kendisiyle ilgili yargılarına, ebeveynlerinin, kültürün ve çevrenin katkısı bulunmaktadır (Akt., Ulu, 2007, s. 2). Korkut-Owen (2008)'de ayrıca, siyasi, ekonomik, yasal ve sistemle ilgili özellikler (ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı, yasalar vb.) ve şans (sağlık koşulları, doğal gelişen olaylar vb.) etmenlerine değinmektedir (Akt., Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz, 2012, s. 136).

Kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun meslekleri seçen bireyler işinden memnundur, mesleğinde ilerler ve heyecanlı, mutlu, verimlidir. (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s. 395) İş ortamındaki arkadaşları ile olumlu ilişkiler sürdürürler ve ruhsal açıdan sağlıklıdırlar (Gülbahçe, 2009, s. 132). Buna karşılık meslek seçimi ilgilerine ve yeteneklerine uygun olmadığında bireyler çalışma sürecinde hevesiz, verimi düşük, gelişmeye kapalı ve sürekli yeni meslek arayışı içerisinde olmaktadır (Sarıkaya ve Khorshid, 2009, s. 395). Bu nedenle bireyin kendisi ile uyumlu meslek seçimi başarı ve mutluluğuna, doyumlu bir hayat yaşamasına neden olacaktır (Gülbahçe, 2009, s. 132).

Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin alan seçimleri aslında meslek seçiminin ta kendisi olup içinde birçok dinamiği barındırmaktadır. Bu durum ise yukarıda açıklanan tüm bilgilere rağmen meslek lisesi öğrencilerinin erken yaşta meslek seçiminde bulunduğunu göstermektedir. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'taki lise öğrencilerinin sayılarına bakılacak olunursa, Meslek Liselerinin alan seçimine verilmesi gereken önem daha iyi anlaşılacaktır. Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs'ta

meslek lisesindeki öğrenci sayıları, genel lisedeki öğrencilerin yarısı kadar olmaktadır. Örneğin; Türkiye’de 2018-2019 istatistiksel verilere göre genel ortaöğretim öğrenci sayısı 3.250.334, mesleki ve teknik ortaöğretim ise 1.793.391’dir. Eskişehir’de ise genel ortaöğretim öğrenci sayısı 32.909, mesleki ve teknik ortaöğretim ise 18.693’tür (T.C. MEB, 2019b, s. 128-136). Kuzey Kıbrıs’ta ise 2018-2019 istatistiksel verilere göre genel lise öğrenci sayısı 7.313, meslek lisesi ise 3.338 olmaktadır. Lefkoşa’da genel lise öğrenci sayısı 3.481, meslek lisesi ise 1.894 olmaktadır (K.K.T.C. MEKB, 2019b, s. 23). Ayrıca, genel liseler ile yapılan çalışmalara göre meslek lisesi öğrencilerinin yaptıkları alan seçimine yönelik yapılan çalışmaların kısıtlı olması, öğrencilerin tüm yaşamlarını etkileyecek alanlarını yani meslek seçimlerini erken yaşlarda yapıyor olmaları onların karar verme güçlüklerini ve algıladıkları kariyer engellerini bilinir kılmayı daha fazla gerektirmektedir.

Meslek lisesinde öğrenim görmeye karar veren öğrenciler hem meslek seçimlerini daha erken bir zamana çekmekte hem de gelecek yaşantısında vermesi gereken meslek seçimi kararını genel lise öğrencilerine göre daha erken vermesi gerekmektedir. Bu kararı verebilmek için öğrencinin kendisini tanıması, yetenekleri ve gizil güçleri hakkında bilgi sahibi olması ya da yakın çevresinin (aile, okul vb.) kılavuzluk ederek destek olması gerekmektedir (Hepkul, 2015, s. 42).

Bu araştırmanın bir diğer önemi Eskişehir ve Lefkoşa’da yapılan veri toplama işlemlerinin konunun kültürlerarası boyutunu da ortaya koymayı sağlaması konusunda özgün olmaktadır. Araştırmada, her iki bölgenin mesleki ve teknik liselerinde öğrencilerin alan seçiminde bulunma sürecini yansıtarak eğitim sistemini yansıtmaktadır. Böylelikle eğitim sistemindeki benzerlikler veya farklılıklar görülmektedir.

Araştırmanın bulgularının meslek liselerine gerekli özeni görmeyen mesleki rehberlik/kariyer danışmanlığı çalışmalarının önemini göstereceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın literatürü ayrıca Türkiye’deki ve Kuzey Kıbrıs’taki meslek liselerine giriş koşulları ve alan seçimlerine yönelik sistemin bir bütün olarak görülmesini sağlama yönü ile de önemli görülmektedir. Buna ek olarak, her iki şehirdeki öğrenciler karşılaştırılarak var olan durum yansıtılmıştır.

Bu araştırma, Eskişehir’de ve Lefkoşa’da 10. Sınıf Meslek Lisesi öğrencilerinin yaptıkları alan seçimlerinde etkili olan değişkenlerin açığa çıkması nedeniyle önemlidir. Literatürde 10. Sınıf meslek lisesi öğrencileri ile yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu yüzden literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma bulgularının meslek liselerinde kişisel rehberlik hizmetlerinin önemini

göstereceği düşünülmektedir. Meslek lisesinde alan seçimi yapmış olan öğrencilerin, mesleki karar verme güçlükleri ve algılanan kariyer engelleri ile birlikte incelenmesi açısından önemlidir. Bunun yanında araştırmanın çalışma grubunun, yapılacak olan diğer araştırmalara yol gösterici olması yönüyle de önemli olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmada örneklemin evreni temsil ettiği varsayılacaktır. Araştırmaya katılan öğrencilerin “Kişisel Bilgi Formu”, “Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)” ve “Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği (AKEÖ)” ‘ne verdikleri yanıtların doğru ve samimi oldukları varsayılacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında yer alan sınırlılıklar aşağıda özetlenmiştir.

1. Bu çalışmanın örneklemini 2018-2019 öğretim yılında Eskişehir İli Tepebaşı ile Odunpazarı İlçelerindeki ve Kuzey Kıbrıs’ın Lefkoşa İlçesindeki Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Mesleki Teknik ve Ortaöğretim 10. Sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Öğrencilerden alınan demografik bilgiler Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.
3. Öğrencilerin mesleki karar verme güçlükleri Gati ve Saka (2001, s. 331) tarafından geliştirilen ve Bacanlı (2008)’nin Türkçe’ye çevirdiği Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.
4. Öğrencilerin algıladığı kariyer engelleri Sürücü (2011, s. 63) tarafından geliştirilen Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırma kullanılan kavramlar aşağıda tanımlanmıştır.

Alan Seçimi: Ortaöğretim kurumlarında ortak özelliklere sahip birden fazla meslek dalını içeren; bilgi, beceri, tutum, davranış ve iş imkânı sunan programların her birinde öğrenciler alan seçimi yapmaktadırlar (T.C. MEB, 2018a, s. 1).

Algılanan Kariyer Engelleri: Bireyin, içsel veya dışsal kaynaklı olarak kariyer gelişimini engelleyen faktörlerdir (Swanson ve Woitke, 1997).

Kariyer: Bireyin hayatı boyunca başına gelen tüm olayların, mesleklerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini izlemesi sonucu oluşan genel çerçevenin ve mesleki gelişim yolundaki hareketlerine (devam etmesi, durması ve gerilemesine) kariyer denilmektedir (Kuzgun, 2014, s. 3).

Kariyer Kararı Verme Güçlükleri: Bireyin kariyer kararı verme sürecinde karşısına çıkan birtakım güçlükler olarak tanımlanmaktadır. Bireyin kendi özelliklerine uygun mesleği seçmesini engelleyen bu güçlükler, kendisi veya çevresi neden olabilir (Gati, Krausz ve Osipow, 1996).

Meslek: Bir takım eğitim sürecinden geçtikten sonra öğrenilen bilgi ve beceriler doğrultusunda, insanlara yararlı olabilecek ürün ya da hizmet üreterek karşılığında maddi kazanç elde etme amacıyla yapılan ve toplum tarafından oluşturulan kuralların tümüne meslek denir (Kuzgun, 2014, s. 3).

Meslek Seçimi: Bireyin kendi varlığının devamını sağlamak için özgürce seçtiği yol olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, birey meslek seçerek yaşam biçimini ve sorumluluklarını belirlemektedir (Kuzgun, 2017, s. 3).

Meslekî ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları: Meslekî ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren ortaöğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın meslekî ve teknik eğitim öğretim kurumlarıdır (T.C. MEB, 1986, s. 2).

1.7. Kısaltmalar

AKEÖ: Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği

AKT: Aktaran

KB: Kalkınma Bakanlığı

K.K.T.C: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KKVGÖ: Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

MEKB: Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı

MEGSB: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı

MTEM: Mesleki ve Teknik Eğitim Müdürlüğü

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences)

T.C: Türkiye Cumhuriyeti

TDK: Türk Dil Kurumu

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmayla ilgili kuramsal çerçeve açıklanmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir. Bu bölümde sırayla; meslek ve alan seçimi, meslek seçimini etkileyen sosyolojik ve demografik özellikler, meslek seçimini açıklayan kuramlar, kariyer karar verme kuramları, kariyer kararı verme güçlükleri, kariyer engelleri, ülkelere göre meslek liseleri ve mesleki eğitim ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Meslek ve Alan Seçimi

Rothman'a (1987) göre meslek, bireylerin bir konu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak için çaba göstermesidir (Akt., Kılıç, 2019, s. 4). Kuzgun'a (2000) göre meslek, bireyin kendi kimliğini oluşmasında yardımcı olan, toplum içinde bir yer edinerek saygınlık kazanmasına, yararlı hissetmesine ve ilişki kurmasına imkân veren etkinlik alanıdır (Akt., Turan, 2018, s. 6).

Meslek seçimi kararı bireyin yaşam tarzını (Şen, 2019, s. 123) ve temas halinde olacağı çevre ile insanları belirlemektedir. Bunun yanında meslek seçiminin bireyin kazancına, işine olan isteğine, sorumluluk almasına ve ruhsal durumuna da etkisi olmaktadır (Pekkaya ve Çolak, 2013, s. 799).

Meslek seçimine karar verme sürecinde bireyin kararını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Alan uzmanları meslek seçimi sürecini psikolojik, sosyolojik, demografik ve tüm bunların dayanak noktasını oluşturduğu kuramsal yaklaşımlar ile açıklamaktadırlar. Psikolojik faktörler; ilgi, yetenek, kişilik, değer ve güdülenme kavramları ile ele alınmaktadır. Meslek seçimini etkileyen sosyolojik ve demografik özellikler aşağıda değinilmiştir. Ardından mesleki gelişim ve seçim sürecini açıklayan kuramlara yer verilmiştir.

2.2. Meslek Seçimini Etkileyen Sosyolojik ve Demografik Özellikler

Meslek seçimi süreci üzerinde bireyin kendisinden ve çevresinden kaynaklanan nedenlerden dolayı etkili olabilmektedir. Meslek seçimini etkileyen sosyolojik ve demografik faktörler; aile, cinsiyet, yaş, eğitim, sosyo-ekonomik durum kavramları ile ele alınmaktadır

(Akçelik, 2011, s. 9; Bahadır, 2018, s. 7; Gülücü, 2017, s. 53; Kuzgun, 2014; s. 57, Kuzgun, 2017, s. 23; Merdan, 2011, s. 52; Yeşilyaprak, 2016, s. 44). Bunlar;

Ailenin, kariyer seçimindeki etkisi yüksek derecede olmaktadır. Çünkü bireyin ilk eğitim aldığı, sosyal çevreyle ilk tanıştığı ve uzun yıllar bu ortamdan etkilendiği yer ailesidir. Anne babalar bireylerin hem mesleki hem de eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişilerdir (Levine ve Hoffner, 2006, s. 649, Akt., Merdan, 2011, s. 52).

Ailenin bulunduğu genetik özellikler, coğrafi konum, ailenin geçmişi, ailenin toplum içinde sahip olduğu sosyal statü, anne-baba-çocuk ilişkisi, ailenin ekonomik durumu, anne babanın eğitim düzeyi ve sahip olduğu meslekler, ailenin mesleğe bakış açısı kariyer seçimini etkileyen temel faktörler sayılabilir (Merdan, 2011, s. 52).

Cinsiyet bireyin kariyer gelişimini, kariyer beklentisini, kariyer seçimini ve mesleklere ilişkin tutumları gibi birçok faktör üzerinde etkisi vardır (Özyürek, 2013, Akt., Bahadır, 2018, s. 7). Terman ve Tyler (1954), akademik başarı ve tabiat olaylarına yaklaşımları bakımından kız ve erkek çocuklar arasında yaşlarda dikkate değer bir fark olmadığını, farklılaşmaların daha ileriki yıllarda ortaya çıktığını göstermiştir. Bu farklılaşmanın, uygulanan eğitimden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çevrenin etkisi ile çocukların sosyalleşme sürecinde kızların uysal, yumuşak, duyguları denetim altında tutma davranışları, erkek çocukların ise yarışmacı, atak ve atılgan davranışlarını pekiştirilmektedir (Kuzgun, 2014, s. 64). Bu durum ise meslek seçiminin cinsiyete göre ayrışmasına yol açmaktadır. Psikolojik danışmanlar mesleki seçeneklerin daraltmaması, tersine zenginleştirme amacıyla özellikle kız öğrencilerin karşılaştıkları engelleri aşmalarına yardım etmelidirler (Özyürek, 2013, Akt., Bahadır, 2018, s. 7).

Sosyo ekonomik durum, her toplumda ekonomik ve eğitim düzeyleri, değerleri ve yaşam tarzları değişiklik gösteren ve sosyal sınıflara ayrılan gruplar vardır. Bu grupların ayrılmasına neden olan etmenler arasından en önde meslek ve ekonomik durum gelmektedir. Bir meslek sahibi olmanın yolu eğitimden geçer. Eğitimin de elde edilmesi için paraya ihtiyaç vardır. Bir ülkede eğitim masraflarının tümünün devlet tarafından karşılanmaması yoksul bir ailenin çocuğunun eğitim imkanını azaltacaktır. Ancak eğitime bağlanan değer tek göstergesi maddi olanaklar değildir. Eğitimin toplumsal hareketlilikteki değerinin farkında olan aileler, toplumdaki olanakları araştırarak çocuklarını eğitim sisteminde daha fazla kalmasını sağlar.

Lipsett'e (1962, s. 435) göre, bireylerin davranışları, onların ait oldukları grupları tanımadan anlaşılır. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951) ise, alt gelir düzeyindeki

ailelerin çocuklarının da üst gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının geçtikleri mesleki gelişim basamaklarından geçeceklerini iddia etmişlerse de, bu iki grubun seçimleri arasında önemli farklar vardır. Maddi durumu iyi olan ailelerin çocukları küçüklükten itibaren üniversiteye gideceklerinin bilincinde olarak yetişmektedirler. Bu çocuklar gerçekçi meslek seçimi döneminde uzun bir eğitimi tercih ederken, maddi durumu iyi olmayan ailelerin çocukları meslek seçimi sürecinde ekonomik yetersizliklerin engel oluşturmamasından dolayı eğitim ve meslek hedeflerini düşürmektedir. Ayrıca bu çocuklar fantezi döneminde oldukları zaman kendi içlerinden geçen meslekler yerine yakın çevrede (aile vb.) bulunan meslekleri model almaktadırlar.

Yoksul ailelerde çocuk sayısı fazla olmaktadır. Bu da ailenin zaten kısıtlı maddi kaynaklarının daha fazla çocuk arasında bölüşülmesi demektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerin çocuklarının her birine ayırdıkları kaliteli zaman da az olmaktadır (Akt., Kuzgun, 2014, s. 57). Dolayısıyla bu ailelerin çocukları kısa yoldan ekonomik kazanç elde edecekleri meslekleri tercih ve eğitim sürelerini kısa tutmaktadırlar.

Yaş, meslek seçiminde ve işe kabul aşamasında önemli bir faktördür. Bireylerin yaşı ilerledikçe, bilgi ve deneyimleri doğrultusunda daha bilinçli ve planlı seçimler yapmaktadırlar. Bununla beraber, iş ilanlarında sürekli olarak bir yaş sınırı belirtilir. Belirtilen yaşın altında ya da üstünde olan kişiler o pozisyon için tercih edilmezler. Bu açıdan yaş faktörü de hayatımızın dönüm noktası olan meslek seçiminde önemli bir kriterdir (Gülücü, 2017, s. 53).

Akademik başarı, bireyin yaşam boyu belli bir amaca ulaşmak için yaptığı eylemlerin olumlu sonuçlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Asmaz, 2019, s. 18; Sarier, 2016, s. 1). Akademik başarı ise, okulda öğretmenler tarafından yapılan ölçme ve değerlendirme sonucunda öğrencilerin bilgi ve becerilerini gösterdikleri performans düzeyleri olarak tanımlanmaktadır (Aydemir, 2019, s. 16; Sarier, 2016, s. 2). Öğrencilerin akademik başarıları sonucunda belirlenen diploma ortalamalarının eğitim yaşamına etkisi olduğu düşünülmektedir. Cüceloğlu'na (2015, s. 23) göre akademik yönden başarılı olan bireylerin meslek yaşantısında da başarılı olacağı kesin değildir.

2.3. Meslek Seçimini Açıklayan Kuramlar

Bireyler meslek seçimlerini yapmadan önceki mesleki fikirlerinin doğuşunu, bu fikirlerin yaş grubuna göre gelişimini ve nasıl yaptıklarını açıklayan birçok kuram bulunmaktadır. Bu

kuramlar; Özellik faktör uyumlu kuramlar, Psikodinamik yaklaşımlar, Gelişimsel yaklaşımlar, Sosyal bilişsel yaklaşımlar, Yeni yaklaşım ve modeller açıklanmıştır.

Özellik faktör uyumlu kuramlar, özellik-etmen/faktör kuramı, iş uyumu kuramı ve Holland'ın tipolojisini içermektedir. Özellik-etmen/faktör kuramına göre mesleklerin icra edilebilmesi için bireylerin taşıması gereken özellikler bulunmaktadır. Bireyler kendi kişisel özelliklerine ne kadar uygun meslek seçerse başarılı olma ihtimali de o kadar yüksektir (Arsoy, 2008, s. 189). İş uyumu kuramı Lofquist ve Dawis tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, birey ve çevre arasındaki ilişkinin uyumu, birey ve çevrenin birbirlerine karşı uygunluk düzeyleri, birey ve çevrenin birbirlerini tamamlayıcı ilişkiler kurması aralarındaki uyuma/benzeşme kavramına dayanmaktadır (Yeşilyaprak, 2016, s. 98). Holland'a göre meslek seçimi bireylerin kişilik tiplerine göre yapılmaktadır. Bu kişilik tipleri; gerçekçi, araştırmacı, sosyal, gelenekçi, girişimci ve sanatçıdır. Her kişilik tipine uygun 6 tür mesleki çevre bulunmaktadır (Çakır, 2008, s. 134). Örneğin gerçekçi kişilik tipine uygun meslekler teknisyenlik, çiftçilik ve pilotluktur (Yeşilyaprak, 2016, s. 111).

Psikodinamik yaklaşımlar, psikanalitik yaklaşımı, Adler'in yaklaşımı ve Myers Briggs tip teorisini içermektedir. Psikanalitik kuramcılara göre, altı yaşına kadar çocukların geçirdiği deneyimler meslek seçimini belirlemektedir (Arsoy, 2008, s. 191). Meslek tercihi zevk ve gerçeklik ilkesine göre yapılan bir davranıştır. Zevk ilkesi ile insan geleceğini düşünmeden hoşlanacağı davranışların arkasından giderken, gerçeklik ilkesi ise bireyin dikkatini bu zevkin sonuçlarına çekmektedir. Bordin, Nachmann ve Segal (1963, s. 110) farklı mesleklerde çalışan bireylerin (muhasibe, psikolog, mühendis) üstlendikleri rolleri incelemiştir. Bu mesleklerde bireylerin temel ihtiyaçlarını doyuma ulaşmasını sağlayan faaliyetleri belirlemiştir. Bu yaklaşım, ihtiyaçların doyuma ulaşması için vücut bölgelerini, mesleklerde bulunan etkinlikler, bireyleri doyuma çıkaracak nesnelere, aletler ve teknikler ile ilişkilendirmişlerdir (Yeşilyaprak, 2016, s. 137).

Adler'e göre meslek seçimi üzerinde aile bütünlüğü, doğum sırası, yaşam tarzı, ilk çocukluk anıları ve sosyal ilgi kavramları etkili olmaktadır (Yeşilyaprak, 2016, s. 142). Roe'ye göre meslek seçimi ile çevre, ihtiyaçların gelişimi ve kişilik arasında ilişki olduğunu vurgulamıştır (Yeşilyaprak, 2016, s. 155). Myers Briggs tip teorisinde Carl Jung'un ifade ettiği, bireylerin doğuştan getirdiği dışa dönüklük ile içe dönüklük iki temel kişilik tutumu, duyumsama, düşünme, hissetme ve sezme ise dört temel işlev olduğunu söylemektedir. İçe dönük ve dışa dönük olan bireyler seçim yaparken seçenekleri almakta ve yoğunlaştıkları yeri göstermektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 157).

Gelişimsel yaklaşımlar, Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma'nın kuramı, Super'in rol kuramı ve Gottfredson'ın daraltma ve uzlaşma kuramını içermektedir. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma'a göre meslek seçimi yaşam döngüsünü kapsayan süreç olmaktadır. Bu nedenle mesleki karar sürecini çocukluk ve ergenlik çağında üç döneme ayırmaktadır. Bunlar; fantezi dönemi, geçici seçim (deneme) dönemi ve gerçekçi dönemdir (Akçelik, 2011, s. 17). Super'ın rol kuramına göre birey meslek seçimi ile o zamana kadar geliştirmiş olduğu öz kavramını yani kendini algılama biçimini uygulamaya koyduğunu söylemektedir. Bireyin seçimde bulunduğu meslek onun özüne ilişkin algılarını yansıtmaktadır (Kuzgun, 2014, s. 82). Gottfredson (1981, s. 545; 1996, s. 90)'ın daraltma ve uzlaşma kuramına göre meslek seçiminde sosyal faktörler etkili olmaktadır. İnsanlar saygınlık düzeyi yüksek mesleklere girmeyi istemekte ama bazı insanlar diğerlerine göre sosyal ve ekonomik engellerle daha çok karşılaşmaktadırlar (Kuzgun, 2014, s. 95).

Sosyal bilişsel yaklaşımlar, sosyal öğrenme kuramı ve sosyal bilişsel kariyer kuramını içermektedir. Sosyal öğrenme kuramını Kuromboltz, Mitchell ve Jones geliştirmiştir. Bu kurama göre bireyler meslek seçimini çevresi ile etkileşime girdiği zaman ortaya çıkan öğrenme yaşantısı sayesinde yapmaktadır. Meslek seçimi, bireylerin sosyalleşmesi sırasında birçok faktörün karşılıklı olarak etkileşimi ile oluşan bir süreçtir (Arsoy, 2008, s. 191). Sosyal bilişsel kariyer kuramı Lent, Brown ve Hackett tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, bilişsel-birey değişkenleri ve ortama özgü değişkenler ile açıklanmaktadır. Bilişsel-birey değişkenleri, bireyin kendi kariyer gelişimini kontrol etmesinde rol oynamaktadır. Ortama özgü değişkenler ise, bireyin kontrol edemeyeceği değişkenlerdir. Bu değişkenler; çevresel etkiler, kariyer engelleri ve kariyer destekleridir (Yeşilyaprak, 2016, s. 237).

Yeni yaklaşım ve modeller, Brown'un değer temelli kariyer yaklaşımı, bireyin kendi hikayesini oluşturma yaklaşımı, teker modeli, kariyer yelkenlisi modeli ve kariyer akışı umut odaklı kariyer gelişim modelini içermektedir. Brown'a göre karar verme sürecinde ve seçimler üzerinde değerler etkili olmaktadır. Bireyler yaşam boyu verecekleri kararların değerlerini göz önünde bulundurarak yapmaktadırlar. Bu değerler sistemi, bireyin içinde büyüdüğü kültürün değerlerini ve iş değerlerini kapsamaktadır (Yeşilyaprak, 2016, s. 277).

Bireyin kendi hikayesini oluşturma yaklaşımında bireyler kendi kariyer hikayelerini oluştururlar ve böylece kendine farklı bir bakış açısından daha net bakabilirler (Yeşilyaprak, 2016, s. 280). Teker modeli Amundson, Poehnell ve Pattern tarafından geliştirilmiştir. Bu modelin sekiz alt boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar; ilgiler, beceriler, kişisel özellikler, değerler, birey için

önemli olan kişiler, öğrenim deneyimleri, iş / yaşam deneyimler ve kariyer fırsatlarıdır. Birey kendi için en önemli olan 3 veya 5 boyutu modelin teker dilimlerine yazmaktadır. Bireyden belirlediği kariyer seçenekleri üzerinde karar verebilme ve plan yapabilme davranışları beklenmektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 292). Kariyer yelkenlisi modelinde birey kariyer seçme sürecinde tıpkı bir yelkenli gibi yönünü belirlemeye çalışır ve bu yönde ilerlemek ister. Bireyin meslek seçimini etkileyen etmenler; bireysel, sosyal, politik, ekonomik, şans, yasal ve sisteme ilişkin özelliklerdir (Yeşilyaprak, 2016, s. 295). Kariyer akışı modeli, bireylerin çalışma ortamında karşılarına çıkan zorlukların üstesinden gelebilmek için kariyer gelişimlerine yön vermelerine yarar sağlayacak stratejiler hakkında yeni yollar göstermektedir. Bireyin kendi kariyerini yönetebilmesi için kendini ortaya koyma, benlik netliği, vizyon oluşturma, hedef belirleme, plan yapma, uygulama, uyarılma gibi özelliklere sahip olması beklenmektedir (Yeşilyaprak, 2016, s. 297).

2.4. Kariyer Karar Verme Kuramları

Kariyer karar verme kuramları; Gelatt'ın Karar Kuramı, Vroom'un Beklenti Kuramı, Hilton'un Karar Kuramı, Janis ve Mann'ın Karar Verme Modeli, Gati'nin Ardışık Eleme Modeli, Amundson'un Etkileşimli Kariyer Karar Verme Modeli, Gati ve Asher'in Ön Elemeli Kariyer Karar Verme Modeli ve Sampson, Lenz, Reardon ve Peterson'un Bilişsel Bilgi İşleme Yaklaşımı açıklanmıştır.

Gelatt'ın karar modeli 1962 yılında Katz Gelatt tarafından geliştirilmiştir. Gelatt (1962, s. 243) bireylerin karar verme sürecini, birbirini takip eden bir sistem olarak tanımlamıştır (Akt., Doğan, 2010, s. 27). Bu sistem ile karar verme sürecinin üçe ayrılmaktadır. Bunlar; yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi (Kuzgun, 2014, s. 132). Yordayıcı sistemde birey karar verme olasılığının yüksek olduğu alanları seçer, daha sonra bu seçim sonuçlarını irdeler. Bu sonuçların gerçekleşmesi için yapabilecekleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Değer sistemi arzu edilen sonuçların irdelenmesini içermektedir. Karar sisteminde ise birey kendi önceliklerinin değerlendirilmesini yapmaktadır. Gelatt'a göre karar verme sürecinde olan bireyin sık sık bilgi toplaması gerekmektedir (Akt., Doğan, 2010, s. 27). Birey, karar verme sürecini kolaylaştırmak için seçenekler arasından hangisine daha yakın olduğuna ve isteğine bakmalıdır (Kuzgun, 2014, s. 143).

Vroom'un beklenti kuramı Vroom tarafından geliştirilmiştir. Vroom kuramında beklenti kavramını, karar verme davranışında açıklamıştır. Vroom'a göre, bireyin karar verme sürecinde

birden çok seçenek arasından bir tanesine yönelmesinin altında ulaşabileceğine inanma derecesi bulunmaktadır. Kuram içerisinde beklenti kavramı ile olasılık kavramı birlikte ele alınmaktadır. Birey karar verdiği bir seçenek ile hedefine ilerlerken aslında verdiği karar erişme olasılığı en yüksek seçenek olmaktadır. Karar verme aşamasında bulunan birey kendi istekleri ile seçeneklerin kendisine sunacağı doyum imkanlarını değerlendirmektedir. Buna ek olarak birey kendi nitelikleri (yetenek ve becerileri vb.) ile seçeneklerde bulunan niteliklerin değerlendirmesini yapmaktadır (Kuzgun, 2014, s. 133).

Hilton'un karar modeli 1962 yılında Hilton tarafından geliştirilmiştir. Hilton'a (1962, s. 295) göre, birey karar vermesini gerektiren değişiklikler olduktan sonra kararını vermektedir. Hilton'a göre birbirinden farklı beş tane karar verme modeli bulunmaktadır. Bu modeller;

1. Bireyin kişisel yüklemelerine en iyi karşılık veren meslekleri seçtiği "yükleme-eşleme modeli";
2. Bireyin gereksinimlerini karşılayan mesleklere yöneldiği "gereksinim azaltma modeli";
3. Bireyin kazancını en üst düzeye çıkartan seçeneğe yöneldiği "olası kazanç modeli";
4. Toplumsal yapıların bireye sağladığı hareketlilik ve sınırlamalar üzerinde duran "sosyal yapı modeli" ve
5. Bireyi pek çok seçenekle yüzleşen bir satranç oyuncusu gibi değerlendiren "karmaşık bilgi işleme modeli" dir.

Bu modele göre bireyin meslek seçimi süreci üzerinde etkili olan en önemli etmen, kendisinin ve çevresindeki kişilerin inançları arasındaki tutarsızlıkların az olması olmasıdır. Bu tutarsızlıklar bireyin meslek seçiminde bulunurken yaşadığı güçlükleri ve bilişsel olarak karışıklıkları azaltmamasından dolayı başarısız olmasına neden olur. Böylece, tutarsızlıkların nedenlerini ve nasıl azaltılabileceğini bulmak birey açısından önemlidir. Ayrıca, tutarsızlıkların azaltılmasını sağlayacak davranışların kısa ve uzun vadede etkileri görülmelidir (Akt., Vurucu, 2010, s. 22).

Janis ve Mann'ın karar verme modeli 1977 yılında Irving Janis ve Leon Mann taraflarından geliştirmişlerdir. Bu modele göre birey, çatışma ile karşılaştığı zaman ve içinde bulunduğu durumun stresini azaltmak için karar verme eylemine geçmektedir. Birey kendisini ilgilendiren kişisel bir karar olduğu zaman iç çatışma yaşamaktadır. Bu modele göre, karar verme aşamasında dikkatli ve özenli davranan bireyler herhangi bir zorlukla karşılaşmamaktadır. Çünkü dikkatli ve özenli olan bireyler karar verme aşamasında seçenekleri inceler, objektif olarak araştırır, değer

verir, istediği ve istemediği yönlerin farkında olur ve sürekli olarak konu ile ilgili bilgisini güncel tutmaktadır. Buna ek olarak, doğru ve sağlıklı karar verebilmek için seçenekler hakkında edinilen bilginin ve yapılan değerlendirmenin doğru olması gerekli olmaktadır (Doğan, 2014, s. 125).

Gati'nin ardışık eleme modeli Gati tarafından geliştirilmiştir. Gati (1986), bireyin seçmek istediği mesleğe, bölüme veya alana bir özellik seti olarak bakmaktadır. Birey seçmek istediği meslekleri önem derecesine göre sıralamaktadır. Ardından tercihte bulunana kadar özellikler değerlendirilir. Böylelikle sıralanan meslek özellikleri tek tek incelenmektedir. Birey, özellikler arasından kendisine en çok çekici gelen mesleği tercih etmektedir. Son olarak birey, tercihte bulunduğu mesleğe ulaşmak için yapılması gerekenleri planlamaktadır (Akt., Mutlu, 2011, s. 20).

Amundson'un etkileşimli kariyer karar verme modeli Amundson tarafından geliştirilmiştir. Amundson (1995, s. 11), doğru kariyer kararı verebilmek için karar verme becerileri, karar algısının şekillenmesine yardımcı olan faktörler, kararın verilmesine yönelik ihtiyaçlar, kararın tasarlama ve uygulama aşamalarının net olması gerekmektedir. Böylelikle Amundson, kariyer kararı verme sürecini birden çok durumun etkileşim içerisinde olduğu bir model geliştirmiştir. Kariyer karar verme süreci 6 bileşenden oluşmaktadır. Kariyer kararını etkileyen iç ve dış bileşenler: kariyer kararını etkileyen faktörler, kararın tetikleyicileri, problemin kavramsallaştırılması, eylem, problemin yeniden kavramsallaştırılmasıdır (Salman, 2018, s. 20).

Gati ve Asher'in ön elemeli kariyer karar verme modeline göre, yeni mesleklerin çıkması ile bireylerin kariyer seçeneklerinin artması, bireyin beceri ve ilgi alanları ile ilgili yetersiz bilgisi olması kariyer kararsızlığı yaşamalarına neden olmaktadır. Ön Elemeli Karar Verme Modeli 3 evrede gerçekleşmektedir. Bu evreler: Ön eleme evresi, derin araştırma ve seçimdir. Ön eleme evresinde birey, seçmek istediği mesleklerin listesini yapmaktadır. Bu liste yapıldıktan sonra birey becerileri ve özellikleri üzerinde düşünerek kendisine en uygun mesleği seçmektedir. Birey kendisini ne kadar iyi tanır, meslek seçimi de o yönde iyi olacaktır. Meslek seçimi ile bireyin beceri ile özellikleri uyumlu olması gerekir. Derin araştırma evresinde birey kendine uygun mesleklerin kendisinden talep edilen görevleri incelemektedir. Böylelikle birey meslek seçimini derinlemesine yapmaktadır. Seçim evresinde ise birey kendisi için en avantajlı olan ve önceliklerine göre meslek seçiminde bulunmaktadır (Yücel, 2019, s. 11).

Bilgi işleme yaklaşımı Sampson, Lenz, Reardon ve Peterson tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin iş bulma kararını verme sürecinde karar verme becerisi ve iş sorunlarına

çözüm getirime sürecinde ise problem çözme becerisinin yer aldığını ifade etmektedir (Çakır, 2008, s. 137).

2.5. Kariyer Kararı Verme Güçlükleri

Gati, Krausz ve Osipow (1996), kariyer karar verme güçlüğü yaşayan bireylerin ideal kariyer karar verme sürecinden uzaklaştığını ifade etmişlerdir. Bir başka ifadeyle, kariyer seçimi sürecinde bireyin, kendisinin veya çevresinin sebep olduğu, bireyin kariyer kararı verme sürecine engel olan ya da kendisine uygun olan bir meslek yerine daha az uygun olan bir mesleği tercih etmesine neden olan faktörler ile karşılaşmasına kariyer karar verme güçlüğü denilmektedir (Gati vd., 1996, Akt., Doğan, 2010, s. 40).

Kariyer kararı verme sürecinde birtakım güçlükler ile karşılaşan bireyler bu dönemde daha zor kariyer kararı verirken güçlükler ile karşılaşmayan bireyler daha kolay karar vermektedir (Gati, Saka ve Krausz, 2001, Akt., Doğan, 2010, s. 40). Kariyer karar verme güçlükleri faktörlere göre kategorilere ayrılmaktadır. Bunlar (Gati vd., 1996, Akt., Doğan, 2010, s. 40):

1. Güçlüklerin kendini gösterdiği zamanlar (kariyer kararı verme süreci esnasında ya da öncesinde)
2. Güçlüğü'n nedenleri (bilişsel ya da duyuşsal)
3. Kariyer kararlarının üzerinde güçlüklerin etkisi (süreci engelleyen ya da daha az uygun olan kariyer seçeneğine yönlendiren)
4. Güçlüğü'n üstesinden gelmek için yapılan çabalar.

Kariyer kararsızlığı yukarıdaki dört kategoriden birine veya birden fazlasına denk gelebilir (Doğan, 2010, s. 41). Gati ve arkadaşları (1996) kariyer karar verme güçlüklerini betimlemek amacıyla Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi isimli modeli geliştirmişlerdir (Akt., Öztemel, 2013, s. 2). Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi üç ana kategoriden oluşmaktadır (Harman, 2017, s. 20). Bu ana kategorilerin altında 10 alt kategori bulunmaktadır (Doğan, 2010, s. 41).

Hazırlık eksikliği, bireyin kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşısına çıkan güçlüklerdir. Hazırlık eksikliği ana kategorisi; üç alt kategoriden oluşmaktadır: (a) motivasyon eksikliği, (b) genel kararsızlık, (c) işlevsel olmayan inançlardan oluşmaktadır (Doğan, 2010, s. 41). Bu güçlükler motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlardan kaynaklanmaktadır (Harman, 2017, s. 20).

Bilgi eksikliği, bireyin kariyer karar verme sürecinde bilgi yetersizliğinden dolayı karşılaştığı güçlükleri içermektedir. Bilgi eksikliği ana kategorisinin altında dört alt kategori bulunmaktadır: (a) kariyer kararı verme sürecindeki basamaklarla ilgili bilgi eksikliği, (b) benlik hakkında bilgi eksikliği, (c) çeşitli seçenekler hakkında bilgi eksikliği, (d) ek bilgi elde edinme yöntemleri hakkında bilgi eksikliğidir (Doğan, 2010, s. 41). Bu güçlükler, karar verme süreci, benlik, meslekler ve ek bilgi toplama yolları hakkındaki bilgi eksikliğidir (Harman, 2017, s. 21).

Tutarsız bilgi eksikliği ana kategorisi altında üç alt kategori bulunmaktadır: (a) güvenilir olmayan bilgiler, (b) iç çatışmalar, (c) dış çatışmalardır (Doğan, 2010, s. 41). Tutarsız bilgi, güvenilir olmayan bilgiler, içsel ve dışsal çatışmalardan kaynaklanan güçlüklerdir. Bu taksonomide betimlenen etkenler bireyin kariyer kararı vermeden önce ve kariyer kararı verme sürecinde karşısına çıkan güçlüklerdir (Harman, 2017, s. 21).

2.6. Kariyer Engelleri

Bireyin kariyer gelişim sürecini zorlaştıran insan, durum, olay ya da koşullara kariyer engeli denilmektedir (Swanson ve Woitke, 1997). Crites (1969) ise, kariyer amaçlarını engelleyen tüm faktörleri kariyer engeli olarak ifade etmiştir (Akt., Doğan ve Bozgeyikli, 2014, s. 97). Crites (1969) kariyer engellerini içsel ve dışsal engeller olarak ikiye ayırmıştır. İçsel engeller, motivasyon, özgüven, kişilik özellikleri ve benzeri gibi kişiye ait olan durumlardan oluşmaktayken; dışsal engeller, kişinin yaşadığı sosyo-kültürel çevrenin özelliklerinden oluşmaktadır. Bu özellikler cinsiyet rolleri, fırsatlar, maddi durum, çalışma koşulları (Akt., Kızıldağ, Aydoğan ve Özer, 2014, s. 261), iş yaşamında etnik ayrımcılıktır (McWhirter, 1992, Akt., Sürücü, 2011, s. 23).

Swanson ve Tokar (1991) kariyer engellerini sosyal/kişilerarası, tutumsal ve etkileşim olmak üzere üç kategoride sınıflandırmıştır. Sosyal/kişilerarası engeller, aile kökeni, evlilik geleceği ve çocuklar ile ilgili olmaktadır. Tutumsal engeller benlik kavramı ve tutum ile ilgilidir. Etkileşim engelleri ise demografik özellikler ile ilgili güçlüklerdir (Akt., Ulaş ve Özdemir, 2018, s. 672).

Sosyal bilişsel kariyer kuramına göre bireyler kariyer gelişimlerini hem kendilerinin hem de sosyal ve ekonomik koşulların şekillendirmesi ile oluşturmaktadır. Bu koşullar bireyler tarafından kontrol edilmezse engel olmakta, kontrol edilirse de değişiklik olması mümkündür. Bu değişimde rol oynayan öncelikle bireyin kendisi ve daha sonra da çevresi ile ilgili inançlarıdır (Lent, Brown ve Hackett, 2002, Akt., Sürücü, 2011, s. 20).

İnsan yaşam boyunca başından geçen birtakım olaylar ve durumlar bağlamından oluşmaktadır. Lent ve arkadaşları (2000; 2002) iki temel bağlamsal faktör açıklamaktadır. Bunlar, arka plan bağlamsal faktörler ve davranış seçiminde yakınsak bağlamsal faktörler. Arka plan bağlamsal faktörler, bireyin doğup büyüdüğü kültürdeki etkileşiminden, toplumu oluşturan insanlardan ve bu toplumun cinsiyet rolünden beklentilerine ilişkin öğrenimlerini içermektedir. Bu faktör, bireyin sosyal ve akademik yaşantısındaki öğrenimlerini de etkisi altında alabilir. Davranış seçiminde yakınsak bağlamsal faktörler ise, çevresel etkenlerin akademik ve meslek seçimi üzerindeki oynadığı rol ile ilişkilidir. Yakınsak bağlamsal faktörler, şimdiki zamana yöneliktir ve meslek seçimi ile ilişkisi vardır. Bir mesleği icra eden kişilerin mevcut rol modelleri, bireylerin ilgi duyduğu alandaki part time ve full time iş olanakları ve eğitim için maddi destek olanakları örnek olarak verilebilir.

Bağlamsal faktörler, meslek seçimlerini destekleyebilir ya da kariyer hedefine ulaşmasını engelleyebilir. Engellerin ve destekleri büyük bir kısmı yakınsak (şimdiki) faktörler içinde yer almaktadır. Bununla birlikte ilgiler, yetenekler ve değerler gibi kişisel faktörler; maddi gücün sınırlı olması gibi engeller, öğretmenden teşvik görmek gibi destekler meslek seçiminde göz önüne alınan önemli faktörlerdendir (Lent vd., 2002).

Lent ve arkadaşları (2000) yaptıkları çalışmada kariyer engelleri fenomenolojisini, engellerin zamansal etkilerine ve yönüne göre incelemiştir. Lent ve arkadaşlarına göre, kariyer gelişimi nesnel ve çevresel faktörlerin etkisi altında kalmaktadır. Örneğin bireylerin eğitimini destekleyen mali kaynaklar kişisel gelişimini etkileyen nesnel bir faktördür. Nesnel faktörün kariyer gelişimine olan etkisi bireyin bu faktörü nasıl algıladığına bağlıdır. Kariyer gelişimindeki çevresel faktörler ise, bireyin öğrenme deneyimlerini etkilemektedir. Bu etki bireyin kariyerle ilgili öz-yetkinlik ve sonuç beklentisini de etkilemektedir. Örneğin matematik dersinden başarısız olması, bir sonraki matematik öz-yetkinliğini ve sonuç beklentisini düşürecektir (Akt., Sürücü, 2011, s. 21).

2.7. Ükelere Göre Meslek Liseleri ve Mesleki Eğitim

Dünya’da mesleki eğitimin kalitesini artırmak, onu daha dikkat çekici hale getirmek ve iş dünyasına katkıda bulunmak için her geçen yıl yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Mesleki eğitim evrensel ölçüde, istihdam için meslek ile ilgili beceriler sağlamaktadır (Yazıcı, Türkmen ve Aydemir, 2015, s. 1633). Mesleki eğitim ve öğretim bireyleri mesleğe hazırlamasından dolayı

ülkelerin üretkenliği ve rekabetçiliği ile ilişkili olmaktadır. Meslek okullarındaki teorik bilgiler ile iş piyasasındaki uygulama ve tecrübeyi birleştirmek sadece iş dünyasındaki gerçek hayat deneyimli işçilere sahip olmayı garantilemez aynı zamanda genç bireylerin iş gücü piyasasına geçişini kolaylaştırır (Euler, 2013, s. 4, Akt., Yazıcı vd., 2015, s. 1633). Bu birleşim, ikili mesleki eğitim modeli olarak da ifade edilebilir. Mesleki eğitim sistemleri genellikle hem ikili hem de okul temelli eğitimi çeşitli oranlarda içeren “karma sistemler” dir. Bu model Almanya’da geliştirilmiştir ve tüm ülkede uygulanmaktadır. Hindistan, Çin, Rusya ve Vietnam günümüzde bu eğitim modelini uygulamak için Alman Hükümeti ile iletişim içinde bulunmaktadır (Yazıcı vd., 2015, s. 1633).

Dünya’daki ülkeler mesleki ve teknik eğitime farklı şekillerde isim vermektedirler. Örneğin; kariyer ve teknik eğitim (career and technical education), meslekî eğitim (occupational education), teknik eğitim (technical education), meslekî ve teknik eğitim ve uygulama (technical and vocational education and training) olarak sayılabilir (T.C. MEB, 2018b, s. 77).

Almanya’da mesleki eğitim, ikili (dual) sistem uygulanmaktadır. Bu sistemde öğrencilerin akademik ve meslekî eğitimleri ayrılmakta, meslekî ve teknik eğitim kapsamında olan öğrenciler genel akademik dersler ile mesleklerine ilişkin dersleri birlikte almaktadırlar (Ekşioğlu, 2017, s. 269, Akt., T.C. MEB, 2018b, s. 77). Bu sistemde öğrencilerin meslek seçiminde İş Kurumu danışmanlık hizmeti vermektedir. İkili sistemde, 10. Sınıfı bitiren öğrenciler bir işletmede çıraklık için yer bulması beklenir ve üç yıl boyunca haftada üç gün iş yerinde uygulama, iki gün meslek okulunda teorik olarak eğitim görmektedirler (Önsöz, 2016, Şubat).

Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaöğretimden sonra öğrencilerin gidebileceği çeşitli mesleki eğitim okulları bulunmaktadır. Bu okullar; toplum kolejleri (iki yıllık kurumlar) ve teknik okullar, kolejler ve üniversiteler, sanayi dernekleri ve işletmeler, sendikalar ve kâr amacı gütmeyen okullardır (Yazıcı vd., 2015, s. 1636). ABD’de iki yıllık ve dört yıllık kolejlerde öğrencilere meslekî ve teknik eğitim verilmektedir. Öğrenciler 4 yıl ortaöğretimde öğrenim görmektedir. (T.C. MEB, 2018b, s. 78). ABD’de eyaletlerin eğitim sistemine göre, öğrenciler ortaöğretim düzeyinde meslek eğitimi alabilmektedir (Özerbaş, 2014, 19 Şubat).

Fransa’da ortaöğretim 3 okul türünden (genel lise, teknoloji lisesi, mesleki lise) oluşmaktadır. Öğrenciler orta öğretime 15-16 yaşlarında başlamaktadır. Fransa’da meslek liseleri iki yıl olmaktadır. Bu liselerde Mesleki Yeterlik Sertifikası (Certificat d’Aptitude Professionnelle-CAP) ve Mesleki Eğitim Diploması (Brevet d’Etudes Professionnelles- BEP) verilir ve bu liseler mesleki eğitimin birinci aşamasını oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu eğitime iki yıl daha devam

etmesi durumunda mesleki bakalorya (baccalauréat professionnel) derecesine ulaşılmaktadır (T.C. MEB MTEM, 2019b, s. 3).

Finlandiya’da 9 yıl süren zorunlu eğitimin sonunda öğrenciler genel lise ve meslekî okul olmak üzere iki türde de seçenekleri vardır. Finlandiya’da akademik ve meslek liseleri üç yıl sürmektedir. Öğrencilerin her iki liseyi de eşzamanlı okumak istemeleri durumunda bu süre dört yıla çıkmaktadır. Mesleki liselerde sekiz sektörde 120 farklı program bulunmaktadır. Bu sektörler; Toplum ve Eğitim, Kültür, Sosyal Bilim, İş ve Yönetim, Doğal Bilimler, Teknoloji Doğal Kaynaklar ve Çevre, İletişim ve Taşımacılık, Sosyal Servis, Sağlık ve Spor ile Turizm, Katering ve İç Servis olmaktadır (T.C. MEB MTEM, 2019a, s. 3).

Türkiye’de mesleki eğitim, sanayi öncesi dönemde meslek kazandırma görevi babanın mesleğinde veya bir ustanın yanında çırak olarak işe başlamaktan geçirdi. Endüstrileşme ile birlikte durum değişti ve meslek kazandırma görevi okullara verilmiştir. Günümüzde babanın mesleğini sürdürme veya usta-çırak ilişkisi ile meslek öğrenme devam etmektedir. Buna ek olarak okullar ülkelerin insan gücünü yetiştirmek amacıyla önde gelmektedir (Toker-Gökçe ve Bülbül, 2014, s. 64).

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, beceri ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir (T.C. MEB, 1973, s. 5106). Ortaöğretim kurumları; Fen liseleri, Sosyal bilimler liseleri, Anadolu liseleri, Güzel sanatlar liseleri, Spor liseleri, Anadolu imam-hatip liseleri, Mesleki ve teknik Anadolu liseleri, Mesleki ve teknik eğitim merkezleri ile çok programlı Anadolu liselerinden oluşur.

Örgün eğitimde mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim kurumları uyguladıkları programlar bakımından farklılık göstermektedir. Eğitim kurumlarının uyguladıkları programlar 7 kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi ve Çok Programlı Lise. Bu okullarda 62 alanda mesleki ve teknik eğitim verilmektedir. Türkiye'deki mesleki teknik eğitim alanları Tablo 2.1’de verilmiştir.

Tablo 2.1

Türkiye’deki Mesleki Teknik Eğitim Alanları (T.C. KB, 2014, s. 6)

Alanlar	
1. Acil Sağlık Hizmetleri	32. Kimya Teknolojisi
2. Adalet	33. Konaklama ve Seyahat Hizmetleri
3. Aile ve Tüketici Hizmetleri	34. Kuyumculuk Teknolojisi
4. Anestezi ve Reanimasyon	35. Laboratuvar Hizmetleri
5. Ayakkabı ve Saraciyeye Teknolojisi	36. Makine Teknolojisi
6. Bahçecilik	37. Matbaa Teknolojisi
7. Bilişim Teknolojisi	38. Metal Teknolojisi
8. Biyomedikal Cihaz Teknolojileri	39. Metalurji Teknolojisi
9. Büro Yönetimi	40. Meteoroloji
10. Çevre Sağlığı	41. Mobilya ve İç Mekân Tasarımı
11. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	42. Motorlu Araç Teknolojisi
12. Denizcilik	43. Muhasebe ve Finansman
13. Diş Protez	44. Müzik Aletleri
14. Eğlence Hizmetleri	45. Ortopedik Protez ve Ortez
15. El sanatları Teknolojisi	46. Pazarlama ve Perakende
16. Elektrik-Elektronik Teknolojisi	47. Plastik Teknolojisi
17. Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri	48. Radyoloji
18. Gazetecilik	49. Radyo Televizyon
19. Gemi Yapımı	50. Raylı Sistemler Teknolojisi
20. Gıda Teknolojisi	51. Sağlık Hizmetleri Sekreterliği
21. Giyim Üretim Teknolojisi	52. Sanat ve Tasarım
22. Grafik ve Fotoğraf	53. Seramik ve Cam Teknolojisi
23. Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	54. Tarım Teknolojisi
24. Halkla İlişkiler ve Org. Hizmetleri	55. Tekstil Teknolojisi
25. Harita-Tapu-Kadastro	56. Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme
26. Hasta ve Yaşlı Bakım ve Hizmetleri	57. Tıbbi Laboratuvar
27. Hayvan Sağlığı	58. Uçak Bakım
28. Hayvan Yetiştiriciliği	59. Ulaştırma Hizmetleri
29. Hemşirelik	60. Yenilenebilir Enerji Teknolojisi
30. İnşaat Teknolojisi	61. Yiyecek İçecek Hizmetleri
31. İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği	62. Tasarım Teknolojileri

Kuzey Kıbrıs’ta ortaöğretim, ilköğretime dayalı en az altı yıl süreli eğitimin tümünü kapsar. Ortaöğretim kurumları, üç yıllık ortaokullar ile ortaokul üstü çeşitli programlar uygulayan ve

ağırlık verdikleri program uyarınca adlandırılan genel liseler, meslek liseleri, teknik liseler ve diğer liselerden oluşur (K.K.T.C. MEKB, 2018, s. 2). Liselerin öğretim süresi en az üç yıldır. Bazı lise türleri, hazırlık sınıfı dahil dört yıldır. Örneğin meslek liselerinin öğretim süresi dört yıl olmaktadır.

Genel ortaöğretim kurumları genel (akademik) liseler, ortaokullar, yabancı dilde öğretim yapan genel liseler (kolejler) ve akademik liselerdir (K.K.T.C. MEKB, 1989a, s. 6). Mesleki teknik ortaöğretim kurumları ise Teknik liseler, Meslek liseleri, Endüstri meslek liseleri ve Ticaret liseleridir (K.K.T.C. MEGSB, 2018, s.10; K.K.T.C. MEKB, 1989b, s. 2).

Kuzey Kıbrıs 'ta meslek lisesi okullarında bulunan 22 alan Tablo 2.2.'de verilmiştir. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs 'ta alanların isimlerinde birtakım değişiklikler bulunmaktadır. Örneğin; Türkiye'de Muhasebe ve Finansman, Pazarlama ve Perakende, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri, Yiyecek İçecek Hizmetleri alanları Kuzey Kıbrıs 'ta Muhasebe, Finansman ve Pazarlama ile Konaklama, Seyahat ve Yiyecek şeklinde olmaktadır.

Tablo 2.2

Kuzey Kıbrıs 'taki Mesleki Teknik Eğitim Alanları (K.K.T.C. MEKB, 2019a, s. 4)

Alanlar	
1. Bilişim Teknolojisi	12. Konaklama ve Seyahat Hizmetleri
2. Büro Yönetimi	13. Makine Teknolojisi
3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	14. Matbaa Teknolojisi
4. El sanatları Teknolojisi	15. Metal Teknolojisi
5. Elektrik-Elektronik Teknolojisi	16. Mobilya ve İç Mekân Tasarımı
6. Gıda Teknolojisi	17. Motorlu Araç Teknolojisi
7. Giyim Üretim Teknolojisi	18. Muhasebe ve Finansman
8. Grafik ve Fotoğraf	19. Pazarlama ve Perakende
9. Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	20. Tarım Teknolojisi
10. Harita-Tapu-Kadastro	21. Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme
11. İnşaat Teknolojisi	22. Yiyecek İçecek Hizmetleri

2.8. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kariyer kararı verme güçlükleri, kariyer engelleri ve alan seçimi ile ilgili yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. İlgili araştırmalar 6 başlıkta toplanmıştır. Yurt dışında ve yurt içinde yapılmış araştırmalar ayrı başlıklarda belirtilmiştir.

2.8.1. Yurt dışında yapılan kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili araştırmalar

Yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili olarak yapılan araştırmaların bu çalışmanın konusu ile yakından uzağa ilişkisi doğrultusunda ele alındığında meslek lisesi öğrencileriyle, diğer lise türünde öğrenim gören öğrencilerle, lise ve üniversite öğrencileriyle, üniversite öğrencileriyle, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle, yetişkinlerle ve örneklemini çok olan çalışmalarla gerçekleştirildiği görölmüştür. Kariyer kararı verme güçlükleri ile işlevi, ebeveyn otoritesinin rolü, olumsuz duygular, ebeveyn desteği, benlik saygısı, yardım alma, cinsiyet, öz yeterlilik, kişilik özellikleri, kariyer karar verme becerilerini geliştiren kurs, duygusal zekâ, kültürlerarası kariyer kararı verme profilleri, kişilik özellikleri gibi değişkenler arasındaki ilişkinin araştırıldığı görölmektedir.

Kulcsár, Dobrea ve Balázs (2019, s. 560) araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile olumsuz duyguları arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, öğrencilerin olumsuz duyguları kariyer karar verme güçlüklerine yol açmaktadır. Ayrıca, kariyer karar verme güçlüğü yaşayan öğrencilerin endişe seviyesi orta ve üzeri olduğu zaman olumsuz duyguların arttığı görölmüştür.

Marcionetti ve Rossier (2017, s. 601), ergenlerde kişilik özellikleri, ebeveyn desteği ve benlik saygısı ile kariyer kararı verme zorlukları arasındaki ilişkilerini incelemişlerdir. Araştırmada; bu ilişkilerin ergenlerin eğitim tercihlerine (örneğin; ergenlerin liseye devam edip etmemesi, çıraklık veya meslek eğitimi seçip seçmemesi) göre değişip değişmediğine odaklanmışlardır. Sonuç olarak, ergenlerin kariyer karar verme güçlüklerinde ebeveyn desteği ve bilinçli olmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca nevroklikliğin ve vicdanlılığın kariyer kararsızlığı üzerinde doğrudan etkili olan kişilik özellikleri olduğu belirlenmiştir.

Ginevra, Nota, Soressi ve Gati (2012, s. 375) ergenlerin cinsiyetlerine göre kariyer kararı verme profillerini inceledikleri araştırma sonucunda, erkeklerin kızlara göre daha hızlı kariyer kararı verdiklerini bulmuşlardır. Çünkü kızlar kariyer kararı verme sürecinde yakın çevreye danışma, bağımsız olmaya çalışma ve başkalarını memnun etme eğiliminde oldukları için daha çok çaba göstermektedirler.

Koumoundourou, Tsaousis ve Kounenou (2010, s. 9), ergenlerin kariyer karar verme güçlükleri üzerinde aile işlevinin ve ebeveyn otoritesinin rolünü araştırmışlardır. Araştırmada; anne-babaların çok gevşek veya çok sıkı tutum sergilediklerini algılayan erkeklerin karar alma süreçlerinde daha fazla güçlük yaşadığı bulunmuştur. Ayrıca, aile ilişkilerini birbirine bağlı olarak

algılayan erkeklerin karar alma süreçlerinde daha az güçlük yaşadıkları bulunmuştur. Kadın ergenlerin karar alma süreçlerinde ise sadece ebeveynlerinin çok sıkı tutumundan olumsuz etkilediği bulunmuştur. Sonuç olarak, ebeveynlerin otoriter tarzı ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişki pozitif yönde olduğu saptanmıştır.

Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde yaşadıkları güçlükler üzerinde ebeveynlerinin etkisi olmaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin çok sıkı tutum göstermesi öğrencilerin güçlüğünü artırmakta (Koumoundourou vd., 2010, s. 9), destek olması ise öğrencilerin güçlüğünü azaltmaktadır (Marcionetti ve Rossier, 2017, s. 601). Öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları güçlüklerin endişe seviyeleri orta derece ve üzeri olması duygularını olumsuz yönde artırdığı görülmüştür (Kulesár vd., 2019, s. 560). Kız öğrenciler çevrelerindeki bireylere danışma ve onları memnun etme eğiliminde oldukları için erkeklere göre daha çok kariyer kararı verme güçlüğü yaşamaktadırlar. Böylelikle erkekler kızlara göre daha hızlı kariyer kararı verdikleri saptanmıştır (Ginevra vd., 2012, s. 375).

Jeon (2019, s. 730) araştırma sonucunda havacılık turizmi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliliğini; fiziksel güven eksikliği, kariyer kararı verme güçlükleri ve engellerinin olumsuz etkilediği, ekonomik sıkıntıların ise etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kariyer kararı verme güçlüğü olan ve fiziksel güveni düşük öğrencilerin, kariyer hazırlığı ile ilgili davranışları doğrudan yapamamasalar da inançları olduğu görülmüştür.

Gallo ve Roberts (2019, s. 93) üniversite 1. ve 2. Sınıf 64 öğrenciye üç dönem verdikleri kariyer kursunda kişilikleri, ilgi alanları, değerleri ve becerileri ile ilgili öz değerlendirme yaptırmışlardır. Ayrıca öğrencilere kursta kariyerleri ile ilgili ödevler verilmiştir. Buna ek olarak, öğrenciler ilgi alanlarını araştırmış ve beş yıl sonra kendilerini nerede gördüklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerine verilen kariyer dersleri kariyer karar verme düzeyi ve kariyer karar verme öz-yeterliği üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, kariyer kursundan sonra öğrencilerin kariyer kararsızlıklarında azalma olduğu görülmüştür.

Penn ve Lent (2018, s. 10), kariyer karar verme ve karar verme güçlüklerinin tahmininde kariyer kararında öz yeterlilik ve kişilik özelliklerinin ortak rollerini incelemiştir. Araştırmada, 182 üniversite öğrencisinin hem öz yeterlik hem de dışa dönüklük seviyelerini yükselttikleri zaman daha fazla kariyer kararına sahip oldukları bulunmuştur.

Farnia, Nafukho ve Petrides (2018, s. 5) 600 üniversite öğrencisi ile çalışmışlardır. Araştırmada, duygusal zekâsı düşük olan öğrencilerin kariyer kararı verme sürecinde yaşadıkları kararsızlığı kontrol edemedikleri bulunmuştur. Ayrıca duygusal zekâsı yüksek bireylerin ise kariyer kararı verme güçlüklerinin üstesinden geldikleri ifade edilmiştir. Buna ek olarak olumlu duyguları gelişmiş olan bireylerin kariyer karar verme sürecinde daha esnek, yaratıcı ve farklı fikirler öne sürdükleri söylenmektedir.

Lam ve Santos (2017, s. 425), üniversite öğrencilerinin kariyer kararı vermelerine yardımcı olmak amacıyla bir kariyer kursu oluşturdu ve öğrenciler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Kariyer kursu “Etkili Kariyer Karar Verme: Başarılı Kariyer Kararları Verme Becerileri” başlığı altında ders verilmiştir. Bu kurs haftada 2 saat olmak üzere 4 hafta sürmüştür. Kursun içeriği Crites'in kariyer olgunluğu teorisi ve Bandura'nın öz-yeterlik teorisine dayanmaktadır. Kariyer kursunun başında ve sonucunda cinsiyet farklılıklarını incelemişlerdir. Kursun sonunda cinsiyet farklılıklarının ortadan kalktığını sunmuşlardır. Araştırma sonucunda, kariyer kursunu alan öğrencilerin kariyer kararı öz yeterliliğinin arttığı ve kariyer kararsızlığının azaldığı saptanmıştır.

Vertsberger ve Gati (2016, s. 154) İsraili gençlerin kariyer karar verme güçlükleri ve yardım almalarını incelemişlerdir. Araştırma, 18 yaş altı ve ortalama 23 yaşındaki gençlerden oluşmaktadır. Araştırmada; gençlerin yardım almayı isteme, kariyer karar verme güçlükleri ve kariyer karar durumları arasında olumlu yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Genç yetişkinlerin kolayca eriştiği destek türleri; aile ve arkadaşlar ve internettir. Buna ek olarak faydalı oldukları kanıtlanmış olan kariyer danışmanları ile çevrimiçi anketlerden daha az destek aldıkları bulunmuştur.

Willner, Gati ve Guan (2015, s. 150) araştırmada İtalya, Çin, İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kariyer kararı verme profilleri ile kariyer kararı verme güçlüklerinin karşılaştırmasını yapmışlardır. Bu dört gruptaki bireylerin kariyer kararı verme sürecinde uyum derecesi ne kadar yüksekse, kariyer karar verme güçlüğüne o kadar az olduğu görülmüştür. Kariyer kararı verme profilleri 12 boyutu göz önünde tutarak değerlendirilmiştir. Bu boyutlar: bilgi toplama, bilgi işleme, kontrol odağı, çabalamak, erteleme, karar verme hızı, başkalarına danışma, başkalarına bağımlılık, başkalarını memnun etme arzusunun, ideal bir mesleğe sahip olma, uzlaşma isteği ve sezgilerini kullanabilme. İsraili bireylerin başkalarını memnun etme arzusu, kariyer karar verme güçlükleri tutarsız bilgi alt boyutunu yordadığı bulunmuştur.

Fabio, Palazzeschi, Levin ve Gati (2014, s. 9), İtalyan gençlerin kişiliğin kariyer kararı verme güçlüğü üzerindeki rolü ile ilgili bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerinden ve stajyerlerinden daha az gelişimsel kariyer kararsızlığı yaşadıkları ortaya çıkmış, bireylerin eğitim ortamının bu tür zorlukların yaygınlığını etkilediği vurgulanmıştır.

Jin, Nam, Joo ve Yang (2014, s. 10) lisans öğrencilerinin duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer stresi, dış kontrol odağı ve kaygı arasında pozitif, öz yeterlilik ve benlik saygısı arasında ise negatif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Duygusal ve kişilikle ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ile öğrencilerin karamsar görüşleri, kaygıları, öz kavramı ve kimlikleri incelenmiştir. Karamsar görüşler ile kariyer kararı verme öz yeterlilikleri arasında olumsuz yönde ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Araştırmada kızların erkeklerden daha fazla kariyer güçlüğü yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Gati, Asulin Peretz ve Fisher (2012, s. 6) 543 lisans öğrencisinin üç yıl arayla iki kez kariyer kararı verme güçlüklerini incelemişlerdir. Araştırmada, karar veren öğrencilerin 3 yıllık süreden sonra kariyer kararı verme güçlüklerinde düşüş olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak kariyer kararını vermemiş öğrencilerin ise 3 yıllık süreden sonra kariyer kararı verme güçlüklerinde değişiklik olmamıştır. Araştırma sonucunda, kadınların erkeklere göre daha çok duygusal ve kişilikle ilişkili kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak kadınların erkeklere göre kaygı düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde öz yeterlilikleri, dışa dönük olmaları (Penn ve Lent, 2018, s. 10), duygusal zekâları (Farnia vd., 2018, s. 5) ve cinsiyet (Jin vd., 2014, s. 10) etkili olmaktadır. Öz yeterliliği yüksek olan öğrenciler kariyer kararı vermekte (Penn ve Lent, 2018, s. 10), düşük olan öğrenciler ise kariyer kararı vermekte güçlük yaşamaktadır (Jeon, 2019, s. 730). Öğrencilerinin kariyer kararı vermelerine yardımcı olmak amacıyla düzenlenen kariyer kursu sonucunda, öz yeterliliklerinde artma ve yaşadıkları kariyer kararsızlıklarında azalma görülmüştür (Gallo ve Roberts, 2019, s. 93; Lam ve Santos 2017, s. 425). Duygusal zekâsı yüksek olan bireylerin kariyer kararı verme sürecinde esnek olmakta ve yaratıcı fikirler ürettikleri için güçlük yaşamamaktadırlar. Öğrencilerin kariyer kararı verme sürecine olan uyumları arttıkça bu süreçte yaşadıkları güçlükler azaldığı saptanmıştır (Willner vd., 2015, s. 150). Kariyer kararı verme sürecinde kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok güçlük yaşadıkları bulunmuştur (Jin vd., 2014, s. 10).

Gati, Gadassi, Saka, Hadadi, Ansenberg, Friedmann ve Peretz (2010, s. 4) üniversite öğrencileri ve yetişkinlerin duygusal ve kişilikle ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kişilik özellikleri; dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklıktır. Duygusal ve kişilikle ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ile beş faktör kişilik kuramının alt faktörleri olan duygusal denge ve uyumluluk arasındaki ilişkinin pozitif yönde, dışadönüklük ve sorumluluk arasındaki ilişkinin ise negatif yönde olduğu ifade edilmiştir. Başka bir deyişle, duygusal dengesizlik yaşayan bireyler psikolojik sıkıntılara daha eğilimli oldukları için kariyer kararı verme sürecinde güçlük yaşayabilirler. Uyumlu bireyler kariyer kararı verme sürecinde çevrelerindeki insanlara danışarak yardım istedikleri için bu süreçte daha az güçlük yaşamakta, uyumsuz bireyler ise başkalarını memnun etme arzusundan dolayı daha fazla güçlük yaşamaktadır. Dışadönük bireyler sosyal yaşamlarında daha aktif ve olumlu duygular yaşama eğiliminde oldukları için kariyer kararı verme güçlüğü yaşama olasılıkları düşük olmaktadır. Sorumluluk sahibi bireyler bilinçli olduklarından dolayı kariyer kararı vermelerine daha çok emek vermektedirler. Ayrıca deneyime açıklık faktörü ile kariyer kararı verme güçlükleri arasında ilişki bulunmamıştır. Deneyime açık bireyler daha çok merak eğiliminde olmakta ve bu özellik bireylerin kariyer kararı almalarına karşı olumu veya olumsuz bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

Martincin ve Stead (2014, s. 10), beş faktör kişilik modeli ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiyi meta analiz yöntemiyle incelemişlerdir. Araştırmada incelenen çalışmaların örneklem grubu 12-39 yaş aralığında olmaktadır. Beş faktör kişilik modelinden yalnızca duygusal dengesizlik ile kariyer karar vermedeki güçlükler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca uyumluluk, sorumluluk, dışadönüklük, deneyime açıklık ile kariyer karar verme güçlükleri arasında negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

2.8.2. Yurt içinde yapılan kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili araştırmalar

Yurt içinde yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; kariyer kararı verme güçlükleri ile ilgili olarak yapılan araştırmaların meslek lisesi öğrencileriyle, ortaokul öğrencileriyle, diğer lise türünde öğrenim gören öğrencilerle, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle gerçekleştirildiği görülmüştür. Kariyer kararı verme güçlükleri ile benlik saygısı, kariyer gelişimleri, psikolojik sağlamlılık, denetim odağı, ego kimlik statüleri, algılanan akademik başarı düzey, algılanan sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, sınıf düzeyi, karara güven derecesi, karar durumu, kariyer inançları,

meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar gibi değişkenler arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmektedir.

Aydın (2019, s. 48) araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlığı arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin de azaldığını bulmuştur. Ayrıca kariyer karar verme güçlüğüne bilgi eksikliği alt boyutunun psikolojik sağlamlık üzerinde daha çok etkisi olduğu bulunmuştur.

Yücel (2019, s. 52) araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin olumsuz otomatik düşünceleri arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin arttığı ve benlik saygıları yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre meslek seçimi sürecinde daha çok kariyer karar verme güçlüğü yaşadıkları ifade edilmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyi ve yaşı arttıkça kariyer karar verme güçlüğüne azaldığı bulunmuştur.

Dursun ve Kara (2019, s. 48), lise öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlükleri üzerinde aile etkisi bilgi desteği alt boyutunun anlamlı ve pozitif olarak açıklamaktadır. Başka bir deyişle, lise öğrencileri kariyer kararı verme sürecinde ailelerinin bilgilerinden etkilenmektedirler.

Gök (2018, s. 40) kariyer karar verme güçlükleri ile baş edilmesini ve kariyer gelişimini desteklemesini hedefleyen bir program geliştirmiştir. Bu program, 8. Sınıf öğrencilerine grup rehberliği ile uygulanmış ve 6 hafta sürmüştür. Programa katılan öğrencilerin, programa katılmadan önceki kariyer karar verme güçlüklerinin programa katıldıktan sonra düştüğü görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin kariyer karar verme süreçlerini etkilediği bulunmuştur.

Harman ve Kırdök (2018, s. 1536) lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecinde denetim odağının önemli bir faktör olduğu sonucunda ulaşımlardır. Araştırma sonucunda öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arttıkça kariyer kararı verme güçlüklerinin azaldığını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak kariyer karar verme güçlüklerinin bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt boyutları ile mesleki olgunluk arasında daha güçlü ilişki bulmuşlardır.

Gökce ve Traş (2017, s. 63), lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini (hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi) ve ego kimlik statülerini (başarılı kimlik statüsü, moratoryum kimlik statüsü, ipotekli kimlik statüsü ve dağınmık kimlik statüsü) cinsiyetlerine ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında, kız öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri erkek öğrencilere göre daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzey arttıkça bilgi eksiklikleri azalmaktadır. Ayrıca başarılı kimlik,

moratoryum kimlik ve dağınık kimliğe sahip öğrencilerin kariyer kararı verme güçlüğü yaşadıkları bulunmuştur.

Şekerli (2016, s. 108) 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmada; benlik saygısı, akademik başarı algısı ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler ile lise tercihinine karar vermiş olanların daha az kariyer karar verme güçlükleri yaşadığını saptamıştır. Ayrıca öğrencilerin yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu ile kariyer kararı verme güçlükleri arasında ilişki olmadığı ifade edilmiştir.

Bacanlı (2016, s. 244), lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile cinsiyet farklılıkları, sınıf farklılıkları ve “karar veren” ile “kararsız” öğrenciler arasındaki farkları incelemiştir. Araştırma sonucunda, ergenlerin kariyer kararı verme sürecinde ailelerinin ve öğretmenlerinin sebep olduğu dış çatışmalar yaşadıkları bulunmuştur.

Şenyiğit (2015, s. 117), meslek lisesi öğrencilerinin benlik saygısı arttıkça, meslek ve alan bilgisi eksikliği puanlarının azaldığını bulmuştur. Ayrıca, öğrencilerin benlik saygısı arttıkça, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının azaldığını saptanmıştır.

Öztemel (2014, s. 244) lise öğrencilerinin duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlüklerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, kızların duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlüklerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kariyer kararını vermemiş öğrencilerin kariyer kararını vermiş öğrencilere göre daha çok karamsar görüş, kaygı ve çatışmalı kimlik bağlanması yaşadıkları bulunmuştur.

Bacanlı vd., (2013, s. 205), lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile sınıf düzeyi, cinsiyet, algılanan akademik başarı ve algılanan sosyo-ekonomik düzey, karara güven derecesi, karar verme ve karar vermeme durumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kız öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilere göre azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, sosyo ekonomik düzey ve kararın önem derecesi yükseldikçe öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinde düşüş görülmüştür.

Akkoç (2012, s. 60), lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda mesleki kararsızlığın, üniversite eğitimi, akran denkliği ve iş denemesi kariyer inançları ile pozitif yönde; içsel tatmin, sorumluluk, iş hayatına yönelim, iş denemesi, belirsizlik karşısında vazgeçmeme, risk alma ve çalışma kariyer inançları ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, öğrencilerin yaşları

ilerledikçe meslek seçimi veya üniversite bölüm tercihi sürecinde kariyer kararı verme güçlükleri yaşadıkları ifade edilmiştir.

Bacanlı (2012, s. 90), lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, kariyer karar verme güçlüklerinin ve kariyer seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının kariyer seçimini zorlaştırdığı ve bunların birbirlerine eşlik ettikleri bulunmuştur. Ayrıca, erkek öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin kız öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada akademik başarısını kötü algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin, iyi algılayan öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır.

Mutlu (2011, s. 87) lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini araştırmıştır. Araştırmada, kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyut puanları açısından akademik ve meslek eğitimi veren lisede öğrenim gören öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Lise öğrencilerinin psikolojik yönden sağlamlığı (Aydın, 2019, s. 48), benlik saygıları (Yücel, 2019, s. 52), mesleki olgunluk düzeyleri (Harman ve Kırdök, 2018, s. 1536), algıladıkları sosyo ekonomik düzey, verilen kararın önem derecesi (Bacanlı vd., 2013, s. 205) ve algıladıkları akademik başarı (Bacanlı, 2012, s. 90) arttıkça kariyer kararı verme sürecinde daha az güçlük yaşadıkları görülmüştür. Öğrenciler kariyer kararı verme sürecinde ailelerinden ve öğretmenlerinden kaynaklı dış çatışmalar yaşadıkları saptanmıştır. Kariyer kararı verme sürecinde yaşanan güçlükler ve kariyer seçimiyle ilgili akılcı olmayan inançlar besleyen bireyler kariyer seçimini zorlaştırdığı bulunmuştur (Bacanlı, 2012, s. 90). Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde ailelerinin verdikleri bilgilerden etkilendikleri bulunmuştur (Dursun ve Kara, 2019, s. 48).

Aydemir (2018, s. 721) araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile mesleki karar düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, kendini yeterince tanımama, meslek/alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık görülürken, içsel çatışma, dışsal çatışma ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. Kız öğrencilerin kendini yeterince tanımama, meslek/alan bilgisi eksikliği, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Öztemel (2018, s. 75) üniversiteye devam eden öğrenciler ve mezun olmuş bireylerin duygusal ve kişilikleri ile ilişkili kariyer karar verme güçlüklerini incelediği araştırma sonucunda hem kariyer kararını vermiş hem de vermemiş bireylerin istihdam süreci, iş dünyası ve kendi kontrolleri konusunda benzer bir karamsar yaklaşıma sahip olduklarını bulmuştur. Karamsar yaklaşım bireylerin çalışma yaşamına yönelik olumsuz inanışlarını ifade etmektedir.

Üniversite kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok mesleki kararsızlık yaşamaktadırlar. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin kendini yeterince tanımama, meslek/alan bilgisi eksikliği ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları farklılık göstermektedir (Aydemir, 2018, s. 721). Üniversitede kariyer kararını vermiş ve kariyer kararını vermemiş öğrencilerin bireylerin istihdam süreci, iş dünyası ve kendi kontrolleri konusunda karamsar yaklaşıma sahip oldukları bulunmuştur (Öztemel, 2018, s. 75).

Lise ve üniversite öğrencileri kariyer kararı verme sürecinde yaşadıkları güçlükler farklılık göstermektedir. Genel olarak lise öğrencileri üniversitede okuyacakları bölüme karar verme sürecinde güçlük yaşamaktadır. Öğrenciler kariyer kararı verme sürecinde ailelerinden ve öğretmenlerinden kaynaklı dış çatışmalar yaşadıkları görülmüştür. Öğrencilerinin kariyer seçimi sürecinde yaşadıkları güçlükler ve bu süreçte besledikleri akılcı olmayan inançlar kariyer seçimini zorlaştırmaktadır (Bacanlı, 2012, s. 90). Üniversitede ise öğrenciler gelecekteki kariyer yaşantısı ile ilgili güçlükler yaşamaktadır. Üniversitede ise hem kariyer kararını veren hem de kariyer kararını vermeyen öğrenciler okudukları bölümün istihdam süreci, iş yaşamı ve kendini kontrol edebilme ile ilgili karamsar yaklaşımlara sahip olabilmektedirler (Öztemel, 2018, s. 75).

2.8.3. Yurt dışında yapılan kariyer engelleri ile ilgili araştırmalar

Yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; kariyer engelleri ile ilgili olarak yapılan araştırmaların lise öğrencilerle, üniversite öğrencileri ve örnekleme çok olan çalışmalarla gerçekleştirildiği görülmüştür. Kariyer engelleri ile etnik değişkenler, mesleki kimlik ve kariyer araştırma faaliyetleri, geliri düşük olan öğrencilerin kariyer seçimi, kariyer kararı verme öz yeterliliği, algılanan toplumsal cinsiyet, öğrencilerin üniversite eğitimi aldıktan sonraki beklentileri, gey, lezbiyen ve biseksüel bireyler arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmektedir.

Cardoso ve Marques (2008, s. 57), algılanan kariyer engellerinde (genel ayrımcılık, cinsel ayrımcılık, etnik ayrımcılık, destek eksikliği, sağlık, rol çatışması, fırsatların kısıtlanması, kararsızlık, yetersiz eğitim, güven eksikliği, ilgi eksikliği) cinsiyet ve etnik değişkenlerin önemini

araştırmışlardır. Araştırmaya Portekizli ve Afrikalı 9. Sınıf öğrencileri katılmıştır. Araştırma sonucunda, Afrikalı öğrencilerin, Portekizli öğrencilere göre Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği'nden daha yüksek puan aldığı saptanmıştır. Araştırmada kızların, erkeklere göre daha çok cinsel ayrımcılık, rol çatışması ve ilgi eksikliği gibi kariyer engelleri yaşadıklarını bulmuşlardır.

Gushue, Clarke, Pantzer ve Scalan (2006, s. 313) lise öğrencilerinin mesleki kimlikleri ve kariyer araştırma etkinliklerinin, kariyer kararı verme konusunda öz yeterlilikleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Buna ek olarak, öğrencilerin algıladıkları kariyer engellerinin mesleki kimlikleri açısından önemli olduğunu, kariyer araştırma etkinlikleri açısından önemli olmadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kariyer kararı verme sürecinde algıladıkları engellerinin düşük olması, mesleki kimlikleri ile daha iyi bütünleşmelerini sağlamaktadır.

Pulliam, Leva ve Burlew (2017, s. 89), düşük gelirli üniversite öğrencilerinin kariyer seçimi ile algılanan kariyer engelleri ve kariyer kararı verme öz yeterliliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, 1. Sınıf üniversite öğrencilerinin kariyer seçimi ile algılanan kariyer engelleri arasında ilişki görülmemiştir. Kariyer kararı verme öz yeterliliği başlangıçta meslek seçiminin kesinliği için önemli bir yordayıcı olduğu görülse de kültürel değişkenleri bireysel olarak ayırıldığında çok fazla bir önemi kalmamıştır.

Holloway-Friesen (2016, s. 9) üniversite öğrencilerinin algıladıkları toplumsal cinsiyet üzerindeki kariyer engellerini incelemişlerdir. Araştırmada öğrencilerin bulunduğu okul ortamı ile cinsiyetin ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları kariyer engelleri; Latin kökenli olan erkek öğrenciler, misafirperver bir kolej ortamı ve toplumsal cinsiyettir.

Thompson (2012, s. 318), Amerikalı lisansüstü öğrencilerin kariyer engelleri (düşük algılanan sosyal statü, kişisel ve sistemik sınıfçılık deneyimleri ve genel etnik ayrımcılık) ve üniversite eğitimi aldıktan sonraki beklentileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin üniversite eğitimi aldıktan sonraki beklentileri ile algılanan sosyal statü engeli arasında ilişki bulunmuş, etkin ayrımcılık engeli ile bulunamamıştır.

Parnell, Lease ve Green (2012, s. 263), 18-58 yaş aralığındaki gey, lezbiyen ve biseksüel bireylerin algıladıkları kariyer engellerini incelemişlerdir. Araştırmada; gey, lezbiyen ve biseksüel bireyler ile heteroseksüel bireylerin karşılaştıkları kariyer engellerinin aynı olduğu (kariyerden memnun olmama, çoklu rol çatışması) ve buna ek olarak cinsel yönelimle ilgili engellerle

karşılaştıkları saptanmıştır. Lezbiyen ve biseksüel kadınların, cinsiyet ayrımcılığı, kariyer-çocuk çatışması ve geleneksel olmayan meslek seçimleri gibi engeller ile karşılaştıklarını bulmuşlardır.

Lise öğrencilerinin, üniversite öğrencilerinin ve yetişkinlerin algıladıkları kariyer engelleri farklılık göstermektedir. Lise kız öğrencilerin, erkeklere göre daha çok cinsel ayrımcılık, rol çatışması ve ilgi eksikliği gibi kariyer engelleri yaşamaktadır (Cardoso ve Marques, 2008, s. 57). Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme sürecinde algıladıkları engellerinin düşük olması, mesleki kimlikleri ile daha iyi bütünleşmelerini sağlamaktadır (Gushue vd., 2006, s. 313). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları toplumsal cinsiyet üzerinde kariyer engellerinin etkili olmaktadır (Holloway-Friesen, 2016, s. 9). Lisansüstü öğrencilerin üniversite eğitimi aldıktan sonraki beklentileri ile algılanan sosyal statü engeli arasında ilişki olduğu bulunmuştur (Thompson, 2012, s. 318). 18-58 yaş aralığındaki lezbiyen, gey ve biseksüel bireyler ile heteroseksüel bireylerin kariyerden memnun olmama ve çoklu rol çatışması gibi kariyer engelli yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca lezbiyen, gey ve biseksüel bireyler cinsel yönelimle ilgili engellerle de karşılaştıkları görülmüştür (Parnell vd., 2012, s. 263).

2.8.4. Yurt içinde yapılan kariyer engelleri ile ilgili araştırmalar

Yurt içinde yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; kariyer engelleri ile ilgili olarak yapılan araştırmaların lise öğrencilerle, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle gerçekleştirildiği görülmüştür. Kariyer engelleri ile kariyer uyumlulukları, kariyer kararı verme güçlükleri, kariyer kararı verme öz yetkinliği, karar durumu, ulusal kültür boyutu, kariyer planlama süreci, kariyer geleceği algısı, kişilik özellikleri, kültürel değerler, algılanan performans, kariyer motivasyonu, iş doyumu gibi değişkenler arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmektedir.

Sarsıkoğlu ve Bacanlı (2019, s. 105) araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin algıladıkları kariyer engelleri ile kariyer uyumlulukları arasında ters ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir deyişle, öğrencilerin algıladıkları kariyer engellerinin artmasının kariyer uyumluluklarını azalttığı söylenmektedir. Ayrıca öğrencilerin sorumlulukları, yetenekleri, ilgileri, motivasyonları ve cinsiyet ayrımcılığına ilişkin algıladıkları engellerin, iş dünyasını araştırmaya yönelik isteklerini ve meraklarını olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Salman (2018, s. 70), kariyer kararı verme güçlüklerinin kariyer engelleri, kariyer kararı verme öz yetkinliği ve karar durumu ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmada; üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olarak karar durumunun

(kararını vermemiş olmanın) olduğu saptanmıştır. Bunun yanında kariyer engelleri ve kariyer karar verme öz yetkinliğinin de tek başlarına kariyer karar verme güçlüklerini yordadığı bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile kariyer karar verme güçlükleri arasında ilişki olmadığı bulunmuştur.

Sönmez (2018, s. 65) araştırma sonucunda, Anadolu lisesi öğrencilerinin meslek eğitimi ve çalışma koşullarını kariyer engeli olarak algıladıklarını söylemektedir. Ayrıca kariyer engelinin meslek eğitimi ve çalışma koşulları boyutunun sayısal, şekil-uzay ve sözel yeteneklerinin yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Gün (2018, s. 4249), üniversite öğrencilerinin kariyer geleceği algılarında ulusal kültür boyutlarına olan etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, ulusal kültürün belirsizlikten kaçınma boyutunun kariyer engelleri ile kariyer geleceği ilişkisinde aracı değişken olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmada algılanan kariyer engelleri değişkeni ile kariyer geleceği değişkeni arasında negatif yönde ilişki görülmüştür. Başka bir deyişle, bireyin algıladığı engel sayısı azaldıkça, kariyer geleceğine olan düşüncelerinin iyimser olduğu ve uyum gücünün yükseldiği ifade edilmiştir.

Güldü ve Kart (2017, s. 395), üniversite öğrencilerinin kariyerlerini planlama süreçlerinde, kariyer geleceği algısı ile algılanan kariyer engellerinin etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarında farklı düzeyde kariyer planlama davranışı sergileyen katılımcıların, kariyer geleceği algı düzeyleri ve algıladıkları kariyer engelleri farklılaşmaktadır. Öğrencilerin kariyer planlarını yaparken ailelerini ve çevrelerini, eğitim gördükleri mesleğin geleceğini ve çalışma koşullarının kendilerine uygun olmamasını kariyer engeli olarak algıladıkları görülmüştür.

Orhan (2016, s. 76), ön lisans ve lisans öğrencilerin kişilik özellikleri ile kariyer engelleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, duygusal dengesizlik düzeyinin, algılanan kariyer engeli düzeyini arttırdığı; uyumluluk düzeyinin ise algılanan kariyer engeli düzeyini azalttığı bulunmuştur.

Orhan, (2015, s. 80), ön lisans ve lisans öğrencilerin kişilik özellikleri ile kültürel değerlerin kariyer engelleri algısına olan etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, duygusal dengesizlik düzeyinin, algılanan kariyer engeli düzeyini arttırdığı; geçimlilik düzeyinin ise algılanan kariyer engeli düzeyini azalttığı bulunmuştur.

Kızıldağ, Aydoğan ve Özer (2014, s. 347), Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans bölümünde okuyan öğrencilerin kariyer engellerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, cinsiyet, öğrenim görülen üniversite, algılanan aile desteği ve genel öz yeterlik değişkenleri öğrencilerin

kariyer engelini belirli düzeylerde açıklayabilen değişkenler olduğunu bulunmuşlardır. Araştırmada, cinsiyet değişkeninin kariyer engeli ile olan ilişki sonuçlarında erkek öğrencilerin algılanan aile desteğinin düşük düzeyde olduğu bunun yanısıra kız öğrenciler aile desteği arttıkça kariyer engellerinin azaldığı bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları kariyer engelleri arttıkça kariyer uyumlulukları (Sarsıkoğlu ve Bacanlı, 2019, s. 105), duygusal dengesizlikleri (Orhan, 2015, s. 80; 2016, s. 76) ve kariyer geleceğine yönelik olumlu düşüncelerinin (Gün, 2018, s. 4249) azaldığı görülmüştür. Öğrencilerin algıladıkları kariyer engellerinin azalması durumunda ise kariyer geleceğine yönelik olumlu düşüncelerini (Gün, 2018 s. 4249) ve uyumluluk düzeylerini (Orhan, 2016, s. 76) artırdığı bulunmuştur. Öğrenciler sorumlulukları, yetenekleri, ilgileri, motivasyonları, cinsiyet ayrımcılığını (Sarsıkoğlu ve Bacanlı, 2019, s. 105), ailelerini ve çevrelerini, eğitim gördükleri mesleğin geleceğini ve çalışma koşullarının kendilerine uygun olmamasını (Güldü ve Kart, 2017, s. 395) kariyer engeli olarak algılamaktadır.

Abılova (2019, s. 79) araştırma sonucunda, konaklama sektöründe çalışan bireyler cinsiyet ayrımcılığı, aile etkisi ve negatif iş ilişkileri faktörlerini düşük düzeyde, çalışma koşullarının zorluğu, yetersiz iş olanakları, stres ve tükenmişlik faktörlerini ise yüksek düzeyde kariyer engeli olarak algılamaktadır.

Uzkurt (2019, s. 85) araştırma sonucunda 18-25 yaş ve düşük düzeyde geliri olan kadın çalışanların yaş, ekonomik durum ve çalışma saatlerini kariyer engeli olarak algıladıklarını bulmuştur. Ayrıca bekar olan kadın çalışanların, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları durumunu kariyer engeli olarak gördükleri bulunmuştur.

Amil (2015, s. 21), çalışanların algılanan kariyer engelleri ile algılanan performansları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda, algılanan kariyer engellerinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Kadın çalışanların erkek çalışanlara göre daha fazla kariyer engeline sahip oldukları saptanmıştır. Buna ek olarak, çalışanların algıladıkları kariyer engelleri düzeyleri çalıştıkları kurumdaki pozisyonlarına göre farklılaşmaktadır.

Kanten, Yeşiltaş ve Akdağ (2014, s. 425), kariyer engellerinin mutluluk üzerindeki etkisinde kariyer motivasyonunun rolünü araştırmışlardır. Araştırmada, Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2004 ve 2014 yıllarına ait yaptığı "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" anket verileri kullanılmıştır. Bu anketi dolduran kişiler 18 yaş ve üzeridir. Araştırma sonucunda, kariyer planlama eksikliğinden, iş-aile çatışmasından, çevreden ve cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan

kariyer engellerinin kadın işgörenlerin mutluluk düzeylerini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Bunu ek olarak, kariyer engellerinin mutluluk üzerindeki etkisinde kariyer motivasyonun kısmi aracılık etkisine sahip olduğu vurgulanmıştır.

İnandı, Tunç ve Uslu (2013, s. 229), eğitim fakültesi öğretim görevlilerinin kariyer engelleri ile iş doyumları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretim elemanlarının kariyer engelleri ile iş doyumları arasında ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle, yabancı dil bilgisi, yayın sayısı, yükselme ve atamalarda keyfi uygulamalar, bürokratik işleyiş, kurumsal çatışmalar, iletişim sorunları öğretim elemanları tarafından kariyer engeli olarak algılanmaktadır. Bu engeller ise öğretim elemanlarının işlerinden memnuniyet düzeylerini olumsuz etkilediğini bulmuşlardır. Öğretim elemanlarının kariyer engelleri yönetim, ilk amirle ilişkiler, işin yapısı, sosyal haklar, işin yapılış şekli, çalışma koşulları ve iletişim iş doyumlarının boyutlarını yordamakta, çalışma arkadaşları ve maaş boyutlarını ise yordamamaktadır. Kariyer engelleri en çok sosyal haklar iş doyumunu yordadığı bulunmuştur.

Yetişkinlerin yaşı, cinsiyeti, ekonomik düzeyi, medeni durumu (Uzkurt, 2019, s. 85), mesleği (Abılova, 2019, s. 79; İnandı vd., 2013, s. 229) ve pozisyonu (Amil, 2015, s. 21) kariyer engeli üzerindeki etkisi görülmüştür. Kadın çalışanlar kariyer planlama eksikliğini, iş-aile çatışmasını, çevre ve cinsiyet ayrımcılığını kariyer engeli olarak algılamakta ve bu engeller mutlulukları üzerinde olumsuz etkisi olduğu bulunmuştur (Kanten vd., 2014, s. 425). Üniversitede öğretim elemanlarının algıladıkları kariyer engelleri işinden memnun olma düzeylerini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur (İnandı vd., 2013, s. 229).

Üniversite öğrencilerinin ve yetişkinlerin algıladıkları kariyer engelleri farklı olmaktadır. Üniversite öğrencileri için kariyer engeli; sorumluluk, yetenek, ilgi, motivasyon, cinsiyet ayrımcılığı (Sarsıkoğlu ve Bacanlı, 2019, s. 105), aile ve çevre, eğitim gördükleri mesleğin geleceği ve çalışma koşullarının kendilerine uygun olmaması görülmüştür (Güldü ve Kart, 2017, s. 395). Yetişkinler için kariyer engeli ise; yaş, cinsiyet, ekonomik düzey, medeni durum (Uzkurt, 2019, s. 85), meslek (Abılova, 2019, s. 79; İnandı vd., 2013, s. 229) ve pozisyon (Amil, 2015, s. 21) olduğu görülmüştür. Genel olarak üniversite öğrencileri seçmiş olduğu mesleğin geleceğine yönelik kariyer engeli yaşarken, yetişkinler seçmiş oldukları mesleğin iş yaşantısı ile ilgili kariyer engeli yaşamaktadırlar.

2.8.5. Yurt dışında yapılan alan seçimi ile ilgili araştırmalar

Yurt dışında yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; alan seçimi ile ilgili olarak yapılan araştırmaların lise öğrencileriyle gerçekleştirildiği görölmüştür. Alan seçimi ile eğitim tercihleri hakkındaki farklı akıl yürütme türleri, sınıf yapısı, yetenek gibi değişkenlerle arasındaki ilişkinin araştırıldığı görölmektedir.

Carrico, Matusovich ve Paretto (2019, s. 106) 24 lise öğrencisi ile sosyal bilişsel kariyer kuramını kullanarak kariyer seçimlerine yönelik görüşme yapmışlardır. Öğrencilerin kariyer seçimlerinde ailenin ve yaşadıkları kırsal bölge gibi çevrenin etkili olduğunu bulmuşlardır.

Laughland-Booy, Mayall ve Skrbis (2015, s. 599), gençlerin gelecekteki kariyer seçimlerinin sınıf yapısındaki konumuna göre etkinlenme durumunu incelemişlerdir. Araştırmada; gençlerin okulu bitirdikten sonraki gelecek hedefleri üzerinde maddi koşulların ve sosyal kaynakların rol oynadığı bulunmuştur.

Kim, Ahn ve Fouad (2015, s. 10), 420 Güney Koreli üniversite öğrencilerinin meslek seçimi sürecinde ailelerinin etkisi altında kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca ailelerin bilgi desteği vermesi, öğrencilerin kariyer öz-yeterlik inançlarını ve kariyer kararı verme süreçlerini etkilemektedir.

Grytnes (2011, s. 348), 9. Sınıf öğrencilerin eğitim tercihleri hakkındaki farklı akıl yürütme türlerinin Danimarka eğitim sistemine katılımlarını nasıl etkilediğini incelemiştir. Araştırmada; sosyal yapı, kişisel deneyim ve stratejilerin gençlerin karar alma sürecinde, katılma yeteneklerini ve isteklerini etkilediği görölmüştür. Ayrıca, eğitim seçimi ile ilgili altı farklı ideal akıl yürütme türü olduğu sonucuna varılmıştır. Bunlar; kaygısız seçim, açık seçim, seçimlerin açık tutulması, iddialı seçim, güvenli seçim, sınırlı seçim.

Crites (1969)'in yaptığı araştırmaya göre, düşük yetenekli öğrencilerin genellikle yeteneklerinin üstünde meslek tercih etmekte, üstün yetenekli öğrenciler ise nadiren yeteneklerinin altındaki mesleklere yöneldikleri görölmüştür. Bu durum gençlerin ekonomik durumdan ve sosyal destekten yoksun olması meslek seçiminde gerçekçi davranmasına yönlendirmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kızlar ve kırsal bölgede yaşam sürdüren gençler meslek seçerken yeteneklerine dikkat etmekte ve hedeflerini başarma olasılığı yüksek olmaktadır. Buna karşılık varlıklı aile çocukları ve erkekler erişme olasılığı zayıf hedeflere yönelmek konusunda ısrarcı davranmaktadırlar (Akt., Kuzgun, 2014, s. 30).

Lise öğrencilerinin kariyer seçimlerinde yaşadıkları kırsal bölge gibi çevrenin (Carrico vd., 2019, s. 106) ve ailenin etkili olduğunu bulunmuştur. Ailelerin verdikleri bilgi desteği, öğrencilerin kariyer öz-yeterlik inançlarını ve kariyer kararı verme süreçlerini etkilemektedir (Kim vd., 2015, s. 10). Meslek seçimi sürecinde ekonomik durumdan ve sosyal destekten yoksun olan öğrenciler daha gerçekçi davranarak karar verdiği görülmüştür (Crites, 1969, Akt., Kuzgun, 2014, s. 30). Öğrencilerin okulu bitirdikten sonraki gelecek hedefleri üzerinde maddi koşulların ve sosyal kaynakların rol oynadığı görülmüştür (Laughland-Booy vd., 2015, s. 599). Öğrencilerin karar alma sürecinde sosyal yapı, kişisel deneyim ve stratejiler katılma yeteneklerini ve isteklerini etkilediği görülmüştür. Meslek seçimi ile ilgili altı farklı ideal akıl yürütme türü bulunmaktadır. Bunlar; kaygısız seçim, açık seçim, seçimlerin açık tutulması, iddialı seçim, güvenli seçim ve sınırlı seçim olmaktadır (Grytnes, 2011, s. 348).

2.8.6. Yurt içinde yapılan alan seçimi ile ilgili araştırmalar

Yurt içinde yapılan yayın ve araştırmalar incelendiğinde; alan seçimi ile ilgili olarak yapılan araştırmaların meslek lisesi öğrencileriyle, diğer lise türünde öğrenim gören öğrencilerle, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle gerçekleştirildiği görülmüştür. Meslek liselerindeki alan seçiminin önemini vurgulamak için üniversite öğrencileri ve çalışanlarla yapılan araştırmalar görülmektedir. Alan seçimi ile aile, okul başarısı, yükseköğrenim tercih durumu, öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemler, karar destek sistemi, meslek seçimini etkileyen faktörler, okul rehberlik hizmetinin rolü, mesleki olgunluk, öğrencilerin beklentileri, toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi tutumları, bilişim teknolojileri alan algısı, kişilik özellikleri, motivasyonel etkenler, aile etkisi, cinsiyet gibi değişkenler arasındaki ilişkinin araştırıldığı görülmektedir.

Tekin (2019, s. 81) meslek lisesi 12. Sınıf öğrenciler ile yaptığı araştırma sonucunda, meslek lisesi seçiminde ailenin ve okul başarısının etkili olduğunu söylemektedir. Öğrenciler seçtikleri mesleğin çalışma ortamı, kariyer olanakları ve iş yaşantısına giriş konusunda bilgi sahibi olmadıklarını bulmuştur.

Demir (2018, s. 132), mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin lise öğrenimleri sonrası meslek yüksekokulu başta olmak üzere yükseköğrenim tercih durumlarını incelemiştir. Araştırmada; öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlara ait lisans ve ön lisans tercihlerinin sınırlı

düzyeyde olduğu, öğrencilerin okullarda bulunan alanlar hakkında bilgi düzeylerinin de oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır.

Yazgan (2018, s. 63) makine teknolojileri, inşaat teknolojileri, elektik-elektronik teknolojisi, motorlu araçlar teknolojileri, uçak bakım, bilişim teknolojileri ve biyomedikal cihaz teknolojileri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin %60'ı çalışma hayatına erken başlamak istediğinden ve gelir elde etmenin kolay olduğunu düşünmeleri nedeniyle alan seçiminde buldukları görölmüştür.

Kısaç, Başerer, Başerer ve Kaman (2017, s. 221), Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde (MTAL) görev yapan okul yöneticilerden okula devam eden öğrencilerin alan ve dal seçiminde yaşadıkları problemler üzerine fikirleri alınarak araştırma yapmışlardır. MTAL'de okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda; alan ve dal tanıtımlarının yetersiz olduğu, öğrencilerin öğrenim gördükleri okuldaki alanlar ile sınırlı kaldığı, iş imkanlarının avantajlarının tanıtılmadığı, alan seçimlerinin geç bir zamanda yapıldığı ve öğrencilerin alanlara dengesiz dağıldığını bildirmişlerdir. Buna ek olarak meslek lisesine yönlendirilen öğrencilerin başarı seviyesinin düşük olduğunu söylemişlerdir. Bu durumu etkileyen bir etmen olarak ise, velilerin meslek liseleri hakkında bilinçsiz olmaları ve çocuklarını kendi evlerine yakın olan meslek liselerine yönlendirmeleri problem olarak görölmektedir.

Güler ve Yücedağ (2017, s. 119), meslek lisesi 9. Sınıf öğrencilerinin alan seçimi problemine yardımcı olması amacıyla bulanık mantık temelli karar destek sistemini geliştirmişlerdir. Bu sistem ile meslek lisesi 9. Sınıf öğrencilerinin 10. Sınıfta seçmeleri beklenen alanlar arasından en başarılı olabilecekleri alanı tahmin etmişlerdir. Araştırmanın ilk aşamasında öğrencilerin Akademik Benlik Kavramı Ölçeği (ABKÖ) ile ilgi ve yeteneklerine göre başarılı olabileceği alanları belirlemişlerdir. İkinci aşamada ise ABKÖ sonuçları ile öğrencilerin derslerden aldıkları yılsonu puanlarını bulanık mantık temelini kullanarak başarılı ve başarısız olacakları durumlar tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, ABKÖ sonuçları ile öğrencilerin derslerden aldıkları yılsonu puanları ile hesaplanan bulanık mantık temelli ABKÖ sonuçlarını elde etmişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bulanık mantık temelli ABKÖ sonuçlarına göre başarılı olabilecekleri alanların, ABKÖ sonuçlarına göre başarılı olabileceği alanlardan daha az olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin sadece AKBÖ sonucunda ilgi ve yeteneklerinin olduğu alanlara ilişkili ders notlarına bakıldığı zaman başarısız olabilecekleri görölmüştür. Ayrıca, öğrencilerin ABKÖ

sonucunda ilgi ve yeteneklerinin olmadığı alanlarla ilgili ders notlarına bakıldığı zaman başarılı olabilecekleri görülmüştür.

Işık, Tırak ve Çapan (2017, s. 16.), turizm meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimlerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırmada sonucunda, Erzurum’da ikamet edip ortaöğretime devam eden kız öğrencilerin genellikle turizm meslek lisesine gitmedikleri saptanmıştır. Erzurum’daki turizm meslek lisesine devam eden öğrencilerin %65’i turizm meslek lisesini, %70’i de turizm meslek lisesindeki meslek dalını isteyerek seçtiklerini bulmuşlardır. Buna ek olarak öğrencilerin %38’i turizm meslek lisesinin seçmeleri aşamasında ailelerinin etkisi altında kaldıkları belirtilmiştir.

Külahoğlu (2015, s. 540), “Mesleki/Teknik eğitime geçişte okul rehberlik hizmetlerinin işlevselliği” başlıklı araştırması olgu bilim deseni ile yürütülmüş ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmıştır. Araştırma sonucunda, 15 öğrenciden 3’ü mesleki/teknik eğitime geçiş fırsatlarından haberdardır. Diğer 12 öğrenci ise, bireysel, sosyo-kültürel ve yapısal/kurumsal engelleri dile getirmişlerdir. Öğrenciler arasında sadece 7 tanesi okuduğu bölümden mutlu olmakta ve 6 öğrencide lisede okuduğu mesleği yapmak istemektedir. 15 öğrenciden çoğunluğu meslek lisesine gitme kararı konusunda, hiçbir uzman desteği almamış ve rehberlik hizmetlerinden de yararlanmamıştır. Öğrencilerin, kararlarında etkili olan ise, aile ve yakın çevre olmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu eğitimindeki kararları belirleyen etkeni kendileri olduğunu belirtmişlerdir.

Hepkul (2015, s. 49) Eskişehir’de 9. Sınıfta meslek lisesine kayıt yaptırmak isteyen öğrenciler ile derinlemesine görüşme yöntemi kullanarak çalışmasını sürdürmüştür. Çalışmada vardığı sonuçlar arasında, öğrencilerin 9. Sınıfa geçerken meslekler ve meslek liseleri hakkında bilgi düzeyleri az olmaktadır. Öğrencileri mesleklere yönlendirme konusunda okul ve aileler başta gelse de aileler mesleklere yönlendirme açısından yeterli bilgi düzeyine sahip değildirler. Ayrıca öğrencilerin meslek seçimi sürecinde algılarının düşük olduğunu bulmuştur.

Satan (2014, s. 143), endüstri meslek lisesi 12. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, endüstri meslek lisesine giden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri; meslekler hakkında bilgi edinme, plan yapma ve seçimde bulunma ölçütlerinde gösterdikleri başarıları yansıttığı saptanmıştır. Ayrıca, mesleki gelişim dönemlerinden özellikle araştırma döneminde bu ölçütleri yerine getirirken karşılaştıkları problemler karşısında seçtikleri karar stratejileri onların mesleki olgunluk kazanmalarında etkili olduğunu bulmuştur.

Akkaya, Özçatalbaş ve Arabacı (2013, s. 143), ilköğretimden mezun olan öğrencilerin Endüstri Meslek Liselerini (EML) ve alanlarını tercih sebepleri ve eğitim sürecinde karşılaştıkları problemler araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, EML'si 1. Sınıf öğrencilerinin okul ve alanlarını tercih etmelerinde en büyük etken kendi istekleri ve ailelerinin yönlendirmesi olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, EML'sine kayıt yaptıran öğrencilerin diploma notu 2.50'lerde olmakta ve %70'inin ailelerinin aylık geliri 200-600 arası olmaktadır.

Özcan (2010, s. 84) Anadolu meslek lise öğrencilerinin okudukları bölümü seçme nedenleri ve beklentilerini incelemiştir. Araştırmada; öğrencilerin meslek liselerini tercih etmelerinde, kendi istekleri, ailelerinin yönlendirmesi, sosyo-ekonomik durum ve kısa zamanda meslek sahibi olabilmek gibi nedenlerin etkili olduğu saptanmıştır.

Meslek lisesi seçiminde ailenin ve okul başarısı, (Tekin, 2019, s. 81) kendi istekleri ve ailelerinin yönlendirmesi, diploma notu (Akkaya vd., 2013, s. 143), sosyo-ekonomik durumun ve kısa zamanda meslek sahibi olmak (Özcan, 2010, s. 84) ve gelir elde etmenin kolay olduğunu düşünmeleri etkili olduğu bulunmuştur (Yazgan, 2018, s. 63). Öğrencilerin mesleki/teknik eğitime geçiş fırsatlarından haberdar olmadığı, hiçbir uzman desteği almadığı ve rehberlik hizmetlerinden de yararlanmadığı, kararlarında kendilerinin, aile ve yakın çevrenin etkisi olduğu belirlenmiştir (Külahoğlu, 2015, s. 540). Öğrencilerin meslekler ve meslek liseleri hakkında bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu, alan seçiminde okulun ve ailenin başta geldiğini, ailelerin mesleklere yönlendirme açısından yetersiz bilgileri olduğunu bulmuşlardır (Hepkul, 2015, s. 49). Turizm meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimlerini cinsiyetin, öğrenci isteğinin ve aile isteğinin etkilediği belirlenmiştir (Işık vd., 2017, s. 16.).

Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde (MTAL) görev yapan okul yöneticilerin görüşlerine göre alan ve dal tanıtımlarının yetersiz olduğu, öğrencilerin öğrenim gördükleri okuldaki alanlar ile sınırlı kaldığı, iş imkanlarının avantajlarının tanıtılmadığı, alan seçimlerinin geç bir zamanda yapıldığı ve öğrencilerin alanlara dengesiz dağıldığını başarı seviyesinin düşük olduğu, velilerin meslek liseleri hakkında bilinçsiz olduğu ve çocuklarını kendi evlerine yakın olan meslek liselerine yönlendirdikleri belirlenmiştir (Kısaç vd., 2017, s. 221)

Endüstri meslek lisesi 12. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin iyi olduğunu, karşılaştıkları problemler karşısında seçtikleri karar stratejilerinin onların mesleki olgunluk kazanmalarında etkili olduğunu bulmuştur (Satan, 2014, s. 143).

Mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin lise öğrenimleri sonrası öğrenim gördükleri alanlara ait lisans ve ön lisans tercihlerinin oldukça sınırlı düzeyde olduğu sunulmuştur. Ayrıca, öğrencilerin okullarda bulunan alanlar hakkında bilgi düzeylerinin de oldukça sınırlı olduğu saptanmıştır (Demir, 2018, s. 132).

Avcı, Tozar, Hasret, Yiğit ve Özdemir (2019, s. 252) farklı ekonomik düzeyde bulunan 453 kız lise öğrencilerinin meslek seçiminde toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış tutumlardan etkilendiklerini bulmuşlardır.

Atlı ve Gür (2019, s. 41) lisede öğrenim gören öğrenciler gelecekte seçmek istedikleri mesleğin; gelirin iyi olmasını, kişisel mutluluk sağlamasını ve yapılacak işin kolay ve rahat olmasını istediklerini bulmuşlardır. Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen en önemli faktörler; mesleğin icrası ve mesleki değerler olduğunu görmüşlerdir. Öğrencilerin gelecekte seçmek istedikleri meslek arasından en çok doktorluk olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca gelecekteki meslek seçimi sürecinde çevrelerindeki kişilerden etkilenseler de kendi kararlarının daha çok önemli olduğunu görmüşlerdir.

Turan ve Kayıkcı (2018, s. 15), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki seçiminde okul rehberlik hizmetlerinin rolünü incelemişlerdir. Araştırmada; öğrencilerin meslek seçimindeki rol oynayan etkenler aile, kişisel tercihleri ve yakın çevre olduğu saptanmıştır.

Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen (2017, s. 551) lise öğrencilerinin tercih etmeyi düşündükleri sekiz alan üzerindeki (eğitim alanı, insani bilimler ve sanat alanı, sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk alanı, doğal bilimler alanı, mühendislik, üretim ve yapı alanı, ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik alanı, sağlık ve sosyal hizmetler alanı ve hizmetler alanı) etkiler incelenmiştir. Mühendislik, üretim ve yapı, sağlık ve sosyal hizmet ile sosyal bilimler iş yönetimi ve hukuk alanları öğrenciler açısından prestijli meslekler olarak görülmesinden dolayı en çok tercih edilen alanlar olmaktadır. Öğrencilerin eğitim alanını seçmelerinde okulun; insani bilimler, sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk ile mühendislik alanını seçmede cinsiyet ve sınıfın; alanını seçmede cinsiyetin ve sınıfın; doğal bilimleri seçmede okul ve sınıfın; ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik alanını seçmede sınıfın; sağlık ve sosyal hizmet alanını seçmede cinsiyet, sınıf ve not ortalamasının etkili olduğunu bulmuşlardır. Araştırmada, öğrencilerin meslek tercihi sürecinde daha çok prestijli meslekleri tercih ettikleri görülmüştür.

Nalbantoğlu-Yılmaz (2017, s. 232), lise öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle incelendiği araştırmada; öğrencilerin mesleki

seçimlerini en çok mesleğe duydukları ilginin etkilediği saptanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen diğer etkiler ise, üniversite sınav puanları ve bireysel yetenekler olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin mesleki seçimlerinde sağlıklı kararlar alma yönünde ilerledikleri saptanmıştır.

Batur ve Adıgüzel (2014, s. 345), Schein'nin kariyer değerleri perspektifinde öğrencilerin kariyer tercihlerini etkileyen faktörler üzerine yaptıkları araştırmada; fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin aile gelir seviyeleri arttıkça toplumda saygınlık ve bağımsızlık sağlayan bir kariyeri tercih ettiklerini saptamışlardır.

Erkalan, Calp ve Şahin (2012, s. 49), çoklu zekâ kuramından yararlanılarak lise öğrencilerinin meslek seçiminde kullanılacak bir sistem tasarımını ve gerçekleştirmesini yaptıkları araştırmada; bireyin, doğru seçilmiş bir meslekte başarılı ve verimli olduğu, yanlış seçilmiş bir meslekte ise mutsuz ve başarısız olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca araştırmada çoklu zekâ ve uzman sistemlerden yararlanarak meslek seçimi yapan yazılım sunmuşlardır.

Lise öğrencilerinin meslek seçimlerini toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış tutumlar (Avcı vd., 2019, s. 252), mesleklerin prestij düzeyi, okul, sınıf, cinsiyet, not ortalaması (Eraslan-Çapan vd., 2017, s. 551), ilgi, üniversite sınav puanları, bireysel yetenekler (Nalbantoğlu-Yılmaz, 2017, s. 232) ve aile gelir seviyeleri (Batur ve Adıgüzel, 2014, s. 345), meslek gelirinin iyi olması, mutlu olmaları, yapılacak işin kolay ve rahat olmasının etkili olduğunu bulmuşlardır (Atli ve Gür, 2019, s. 41).

Uysal ve Deryakulu (2019, s. 89) bilgisayar teknolojileri alanında öğrenim gören lise ve üniversite öğrencilerinin alana yönelik algılarını incelemiştir. Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre alan algısı farklılık gösterirken, üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre alan algısı farklılık göstermemektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri alana yönelik algılarının lise öğrencilerine göre daha olumlu olduğunu bulmuşlardır. Buna ek olarak, lise öğrencilerinin bilgisayar kaygıları üniversite öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Şen (2019, s. 130), üniversitede havacılık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin bölümü tercih etme nedenleri arasında mezun oldukları lise türü, bölüme ilgili duymaları, iş avantajları ve havacılık bölümünün gelişmesi bölümü tercih etme nedenleri arasında gelmektedir. Buna ek olarak bölümde okuyan öğrencilerin çoğunluğunun meslek lisesinden mezun olduğu ifade edilmiştir.

Ayrıca havacılık bölümünü erkek öğrenciler kız öğrencilerin göre daha çok tercih ettiği bulunmuştur.

Tosunöz vd., (2019, s. 95), hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimleri üzerinde istihdam olanağı ve yardım etme isteği etkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca öğrencilerin sınıf, cinsiyet, mesleği isteyerek seçme ve daha önce hastanede durumları, tercih sırası ve toplumun mesleğe bakış açısına ilişkin görüşleri hemşirelik mesleğinin seçiminde etkili olduğunu bulmuşlardır.

Kılıç (2019, s. 64) araştırma sonucunda, psikolojiden mezun olmuş bireylerin meslek seçiminde kadınların erkeklere göre daha çok aile etkisinde kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca 18-22 yaş grubundaki bireylerin 23-27 ve 28 yaş ve üzeri gruplarındaki bireylere göre meslek seçimi sürecinde daha çok aile etkisinde kaldıkları bulunmuştur. Diğer bir deyişle, bireylerin yaşları arttıkça meslek seçimi sürecinde ailenin etkisi azalmaktadır.

Akın ve Akyıldız (2018, s. 92), muhasebe eğitimi alan ön lisans ve lisans öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlerini ağırlıklı olarak ortaya çıkması için çok kriterli karar verme tekniklerinden bulanık TOPSİS metodu incelemiştir. Bulanık TOPSİS metodu, çözüm seçenekleri içerisinde en ideal, en faydalı ve az maliyetli olanı ortaya çıkarmaktadır. Araştırmanın sonucunda, bireylerin kişilik özellikleri, değerleri, ilgileri, yetenekleri, becerileri meslek seçiminde etkili olmaktadır. Araştırmada meslek seçimini etkileyen faktörler; insanlara faydalı olma, eğitim imkânı ve sosyal güvence bulunmuştur. Ayrıca meslek seçiminin toplumdaki yeri, maddi ve manevi getirisi de etkisi olmaktadır.

Gülücü (2017, s. 107) üniversite öğrencilerini meslek ve kariyer seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada; öğrencilerin kişilik özelliklerini dikkate almadan seçimler yaptıkları saptanmıştır. Aile tutumu, ekonomik durum ve kültür düzeyinin öğrencilerin meslek seçiminde olumlu ya da olumsuz olarak etkisi olduğu bulunmuştur.

Ekinci (2017, s. 394), öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ve alanı seçiminde etkili olan motivasyonel faktörleri incelediği araştırmada; meslek seçimi ile alan tercihlerinin içsel ve dışsal motivasyon kaynaklarının etkisi altında kaldığı saptanmıştır.

Ensari ve Alay (2017, s. 420) meslek seçimini yapmış bireyler ile yaptıkları araştırma sonucunda, cinsiyetin meslek seçimi üzerinde etkisi olmadığını, medeni durum, yaş ve eğitim seviyesinin meslek seçimi üzerinde etkisi olduğunu bulmuşlardır. Bekar olan bireyler evlilere göre mesleki bilgi ve beceri ile statü beklentisine, evli bireylerin ise bekarlara göre yüksek kazanç ve

sorumluluk beklentisinin önem vermekte olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak lisans mezunları için meslek seçiminde daha çok statü önemliyken, lisans eğitiminin üzerinde olan bireyler için ise yüksek kazanç ve sorumluluk sahibi olmaları önemli olduğu bulunmuştur.

Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz (2012, s. 147), üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümü tercih etme sürecinde alana duyulan ilgi, alınan puanın bu bölüme yetmesi, alanın kişilik özelliklerine uygunluğu ve iş bulma olanağının yüksekliği etkili olduğunu bulmuşlardır.

Türkiye’de ilgiler ve meslek seçimi konusunda ilk çalışmayı yapan Uysal (1971) öğrencilerin ilgileri ile tercihleri arasından tutarlılığın yeterli olmadığı sonucuna varmıştır. Araştırmacı İzmir’de lise öğrencilerinin ilk önce meslekleri ilgi alanlarına göre grupladıktan sonra Kuder İlgi Alanları Tercih Envanterinde, her alanda üst, orta ve alt düzeyde puan almışlar ve böylelikle ilgili meslekleri ne ölçüde seçtikleri incelenmiştir. İlgi alanlarının üst gruplarında doktorluk, kimyagerlik gibi meslekler birinci derecede, mühendislik gibi meslekler ise ikinci derecede seçtikleri görülmüştür. Ayrıca edebiyat ve büro alanlarında ilgi düzeyi düştükçe bilim ve teknik alanlarda meslek tercihi artmaktadır (Akt., Kuzgun, 2014, s. 30).

Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler; mezun olunan lise türü, bölüme ilgili duymaları, iş avantajları, okudukları bölümünün gelişmesi (Şen, 2019, s. 130), insanlara faydalı olma, eğitim imkânı, sosyal güvence (Akın ve Akyıldız, 2018, s. 92), aile tutumu, ekonomik durum, kültür düzeyi (Gülücü, 2017, s. 107), içsel ve dışsal motivasyon kaynakları (Ekinci, 2017, s. 394), medeni durum, yaş ve eğitim seviyesi (Ensari ve Alay, 2017, s. 420), cinsiyet, mesleği isteyerek seçme ve toplumun mesleğe bakış acısı (Tosunöz vd., 2019, s. 95), alınan puanın bölüme yetmesi ve alanın kişilik özelliklerine uygunluğunun (Korkut-Owen vd., 2012, s. 147) olduğu bulunmuştur. Bireylerin yaşları arttıkça meslek seçimi sürecinde ailenin etkisi azalmaktadır (Kılıç, 2019, s. 64). Lisans mezunları için meslek seçiminde daha çok statü önemliyken, lisans üstü mezunların ise yüksek kazanç ve sorumluluk sahibi olmaları önemli olduğu bulunmuştur (Ensari ve Alay, 2017, s. 420).

Meslek lisesinde öğrenim görmeyi tercih eden öğrenciler, lise öğrencilerinin meslek seçimi süreçlerinde ve üniversite öğrencilerinin seçtikleri bölüm üzerinde aile geliri (Batur ve Adıgüzel, 2014, s. 345; Gülücü, 2017, s. 107; Özcan, 2010, s. 84) etkili olmaktadır. Lise öğrencileri gelecekte okumak istedikleri mesleğe karar verme sürecinde olduklarından dolayı etkilenmektedirler. Meslek lisesi öğrencileri çalışma hayatına erken başlamak istediğinden ve gelir elde etmenin kolay

olduğunu düşünmeleri nedeniyle alan seçiminde buldukları görülmüştür. Üniversite öğrencileri ise okudukları bölümün gelecekteki iş yaşantısına yönelik karar verme sürecinde olduklarından dolayı etkilenmektedirler (Yazgan, 2018, s. 63).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmanın amacı, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alan seçiminde kariyer karar verme güçlükleri ve algılanan kariyer engelleri açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda bu araştırmada ilişkisel desen kullanılmıştır. İlişkisel desen, iki veya daha çok değişken arasındaki ilişkiyi göstermek için kullanılmaktadır. Bu desen araştırmalarda kullanıldığı zaman değişkenler arasında ilişki olup olmadığını açıklamaktadır. Başka bir deyişle ilişkisel desen, iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçmek için kullanılır (Sönmez ve Alacapınar, 2018, s. 50).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amaçları doğrultusunda bir evrenin temsilci bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak almaktır. Başka bir deyişle amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak demektir (Sencer, 1989, s. 386). Bu araştırmanın temel amacı meslek lisesi 10. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ile algıladıkları kariyer engellerini Eskişehir İlinde ve Lefkoşa İlçesinde karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Araştırmanın çalışma grubu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin Eskişehir İl'inde ve Kuzey Kıbrıs'ın Lefkoşa İlçe'sindeki Meslek Lisesi 10. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Eskişehir'deki meslek liselerinde 318 öğrenci, Lefkoşa'daki meslek liselerinde ise 320 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin okul ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 3.1 'de verilmiştir.

Tablo 3.1

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Şehir, Okul, Alan ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Şehir, Okul ve Alan	Kadın	Erkek	N
Eskişehir'deki Okullar			318
Sabiha Gökçen Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	2	11	13
Bilişim Teknolojileri			13
Atatürk Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	4	127	131
Mobilya ve İç Mekân Tasarımı			5
Matbaa Teknolojisi			9
Metal Teknolojisi			29
Motorlu Araçlar Teknolojisi			28
Elektrik-Elektronik Teknolojisi			28
Makine Teknolojisi			32
Ahi Evran Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	54	48	102
Büro Yönetimi			18
Bilişim Teknolojileri			28
Muhasebe ve Finansman			56
Habip Edip Törehan Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	60	12	72
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi			37
Giyim Üretim Teknolojisi			10
Grafik ve Fotoğraf			25
Lefkoşa'daki Okullar			320
Atatürk Meslek Lisesi	74	29	103
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi			26
Giyim Üretim Teknolojisi			12
Grafik ve Fotoğraf			7
Matbaa Teknolojisi			7
Seramik			5
Güzellik ve Saç Bakım			10
El Sanatları			7
Gıda Teknolojisi			28
Sedat Semavi Endüstri Meslek Lisesi	4	113	117
Makine Teknolojisi			3
Harita Tapu ve Kadastro			7
Metal Teknolojisi			6
Mobilya ve İç Mekân Tasarımı			10
Bilişim Teknolojileri			38

Tablo 3.1 (Devam)

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Şehir, Okul, Alan ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Şehir, Okul ve Alan	Kadın	Erkek	N
Elektrik-Elektronik Teknolojisi			29
Motorlu Araçlar Teknolojisi			24
Haydarpaşa Ticaret Lisesi	55	45	100
Muhasebe ve Finansman			59
Turizm ve Otelcilik			29
Büro Yönetimi			12
Genel Toplam	253	385	638

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma doğrultusunda demografik bilgilerin toplanmasında araştırmacı tarafından yapılandırılan “*Kişisel Bilgi Formu (Ek-2)*”, Bacanlı (2008) tarafından geliştirilen “*Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) (Ek-3)*” ve Sürücü (2011, s. 63) tarafından geliştirilen “*Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği (AKEÖ) (Ek-4)*” kullanılmıştır. Ölçeklerin psikometrik özelliklerine ilişkin bilgiler alt başlıklarda sunulmuştur.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formunda katılımcıların okulun adı, okuduğu alan, cinsiyet, yaş, derslerden alınan ortalama notlar ve alanı seçerken nasıl karar verdiklerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Kariyer karar verme güçlükleri ölçeği (KKVGÖ)

Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği Gati ve Saka (2001, s. 331) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması İsrail’de 9., 10. ve 11. Sınıflarda öğrenim gören öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Bacanlı (2008) tarafından ölçeğin İngilizce formu temel alınarak yürütülen Türkçe’ye uyarlama çalışması 9, 10 ve 12. Sınıflarda öğrenim gören 2509 Türk lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bacanlı (2008) tarafından yürütülen uyarlama çalışmasının bulguları, orijinal ölçeğin faktör yapısının Türk kültüründe de aynı şekilde doğrulandığı gösterilmiştir. Orijinal ölçeğin 7’ li derecelendirmesi Türkçe formda 5’ li likert derecelendirmeye dönüştürülmüştür. KKVGÖ’de toplam 34 madde (2’si dolgu maddesi) vardır. KKVG ölçeğinin hazırlık eksikliği ana ölçeği 11 madde, bilgi eksikliği ana ölçeği 13 madde ve tutarsız bilgi ana ölçeği 10 maddeden oluşmaktadır.

Gati ve Saka (2001, s. 334) 259 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirdiği ölçek geliştirme çalışmaları sonucunda KKVGO'nun Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi olmak üzere üç ana kategoriye ve bu ana kategorilerin de kendi içinde alt kategorilere ayrıldığını bulmuşlardır. Gati ve Saka (2001, s. 338) orijinal ölçeğin üç ana kategorisinin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarını; Hazırlık Eksikliği ana ölçeği 0,60, Bilgi Eksikliği ana ölçeği 0,93, Tutarsız Bilgi ana ölçeği ise 0,83, toplam ölçek için ise 0,92 olarak hesaplamışlardır.

Bacanlı (2008) ise Türkçe KKVGO-LF'nin güvenilirliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarını; Hazırlık Eksikliği ana ölçeğinde 0,45, Bilgi Eksikliği ana ölçeğinde 0,90, Tutarsız Bilgi ana ölçeğinden 0,82, toplam ölçek için ise 0,89 olarak hesaplamıştır (Akt., Bacanlı ve Hamamcı, 2015, s. 200). KKVGO ölçeğinden alınan puanlar 36 ile 180 aralığında olmaktadır. Bu ölçekten alınan en yüksek puan günlük düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. (Bacanlı vd., 2013, s. 200).

Bu çalışma için ise Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin güvenilirliği hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin genel Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,91, alt ölçekler için elde edilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı sonuçları ise 0,45 ile 0,89 arasında değişmektedir. Hazırlık eksikliği 0,45, bilgi eksikliği 0,89 ve tutarsız bilgi 0,85 olduğu bulunmuştur.

3.3.3. Algılanan kariyer engelleri ölçeği (AKEÖ)

Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği Sürücü (2011, s. 63) tarafından geliştirilmiştir. AKEÖ geliştirme çalışması 507 üniversite öğrencisi katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek 33 maddeden ve 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Cinsiyet ayrımcılığı, Mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, Yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller, Sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), Taşınma, Kişisel problemler, Aile ve çevre etkisidir. Ölçekteki maddelere verilen tepkiler 5'li likert tipi derecelendirme yöntemi ile değerlendirilmektedir. Bu tepkiler; 1= Hiç Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Biraz Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Tamamıyla Katılıyorum şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 165, en düşük puan ise 33'dür. AKEÖ'nin cinsiyet ayrımcılığı alt boyutu 7 madde, Mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları 7 madde, Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu 4 madde, Yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller 4 madde, Sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma) 4 madde, Taşınma 2 madde, Kişisel problemler 3 madde, Aile ve çevre etkisi 2 madde olmaktadır. Ölçek

sonucunda elde edilen puan yüksek ise bireyin kariyer engellerinin yoğun olduğu, düşük ise bireyin kariyer engellerinin yoğun olmadığı anlaşılmaktadır (Sürücü, 2011, s. 63). AKEÖ'nin boyutlarının içtutarlık katsayılarının 0,53 ile 0,91 aralığında değiştiği görülmektedir. En yüksek içtutarlık katsayısının Cinsiyet ayrımcılığı (0,91), en düşük içtutarlık katsayısının Aile ve çevre etkisi (0,53) boyutlarına ait olduğu bulunmuştur.

Sönmez (2018, s. 54) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmasında Algılanan Kariyer Engellerin Ölçeği'nin güvenilirliği Cronbach'ın alfa (α) katsayısı kullanılarak içtutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için içtutarlık katsayısı ($\alpha=0,87$) AKEÖ'nin alt boyutlarına ilişkin içtutarlık katsayıları ise şöyle bulunmuştur. Cinsiyet Ayrımcılığı ($\alpha=0,70$), Mesleğin Geleceği ve İş Piyasası Kısıtlamaları ($\alpha=0,70$), Mesleğin Eğitiminin ve Çalışma Koşullarının Zorluğu ($\alpha=0,79$), Yetenek ve İlgi Azlığı ($\alpha=0,71$), Motivasyon Eksikliği ve Yetersiz Hazırlanma ($\alpha=0,75$), Taşınma ($\alpha=0,74$), Kişisel Problemler ($\alpha=0,75$), Aile ve Çevre Etkisi ($\alpha=0,75$) olarak bulunmuştur.

Bu çalışma için Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği'nin güvenilirlik analizine bakıldığında geneli 0,91, alt ölçekler için elde edilen güvenilirlik analiz sonuçları ise 0,39 ile 0,82 arasında değişmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı, 0,72, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, 0,58, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, 0,82, yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller 0,68, sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), 0,59, taşınma, 0,39, kişisel problemler (sorumluluklar), 0,54, aile ve çevre etkisine (sosyal engeller) 0,40 olduğu bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada bilgi toplama işlemi esnasında ilk olarak Eskişehir ilinde ve Lefkoşa ilçesinde yer alan meslek liselerinde öğrenim gören 10. Sınıf öğrencileri üzerinde uygulama yapabilmek için gerekli izinler Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ve K.K.T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıştır. Uygulama yapılacak okulların okul müdürleri ve müdür yardımcıları ile önceden görüşülerek uygulamalar için uygun gün ve saatler ayarlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği ve Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Eskişehir'de ve Lefkoşa'da meslek lisesi 10. Sınıfta öğrenim gören 638 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamadan önce öğrencilere, araştırmanın amacı ve veri toplama araçları hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilere isim

yazmamaları gerektiği açıklanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından öğrenciler ile yüz yüze olacak şekilde yapılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada değişkenler arası ilişkileri incelemek için korelasyon katsayıları, bağımlı değişkenlerin demografik değişkenlere göre değişimini incelemek üzere çok değişkenli varyans analizi (MANOVA), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yormadasını tespit etmek için de Çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Uç değer hesaplamaları yapılmış ve Mahalanobis uzaklığı değerleri uç değer olan kişiler veri setinden çıkarılmış ve sonuç olarak 635 kişi üzerinden veri işlenmiştir. Normallik için basıklık ve çarpıklığın -2 ile +2 aralığında şartı aranmıştır (George ve Mallery, 2016, s. 113; Tabachnick ve Fidell, 2013, s. 45). MANOVA testi varyansların homojenliği için box testi varyans analizi için ise Levene testi ile Tukey testi dikkate alınmıştır. Çalışmada gerçekleştirilen analizler IBM SPSS Statistic 25 programıyla analiz edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

Bu bölümde, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alan seçiminde mesleki karar verme güçlükleri ve değişkenlerle ilişkin betimsel sonuçlar verilmiştir. Bulguların sunumu sırayla; meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alan seçme nedenleri, kariyer karar verme güçlükleri ve algılanan kariyer engelleri, not ortalaması, öğrencilerin okuduğu alan, liseyi Eskişehir’de ve Lefkoşa’da okuma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin sonuçlara verilmiştir.

4.1. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Alanı Seçme Nedenlerine İlişkin Frekans Analizi Bulguları

Araştırmada Eskişehir’deki ve Lefkoşa’daki Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerine “Şu an okuduğunuz alanı seçmeye nasıl karar verdiniz?” diye sorulmuş ve verilen cevaplara ilişkin frekans dağılımları Tablo 4. 1’de ve Tablo 4.2’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1

Eskişehir’deki Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçerken Karar Verme Nedenleri

Alanı Seçme Nedenleri	Eskişehir
Puanının yetersiz olması	60
İlgi alanı	59
Alana uygun olduğunu düşünmesi	42
Alanı sevmek	41
Aile desteği	34
İş imkânı	22
Hayali	7
Arkadaş etkisi	7
Öylesine	7
Toplam	274

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi Eskişehir’deki Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerine “Şu an okuduğunuz alanı seçmeye nasıl karar verdiniz?” sorusunun cevapları 9 gruba ayrılmıştır. Bunlar; aile desteği, hayali, ilgi alanı, arkadaş etkisi, öylesine, puanın yetersiz olması, alanı sevmek, alana

uygun olduğunu düşünmesi ve iş imkanıdır. Bu soruya Eskişehir’de 318 öğrenciden 274 öğrenci yanıt vermiştir. Öğrencilerden gelen yanıtlara göre karar verme aşamasında en yüksek cevap puanının yetersiz olması gelmektedir. Bunun devamında gelen cevaplar; ilgi alanı, alana uygun olduğunu düşünmesi, alanı sevmek, aile desteği, iş imkânı, hayali, arkadaş etkisi ve öylesine şeklinde gitmektedir.

Tablo 4.2

Lefkoşa’daki Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçerken Karar Verme Nedenleri

Alanı Seçme Nedenleri	Lefkoşa
Alanı sevmek	78
İlgi alanı	56
Aile desteği	50
Alana uygun olduğunu düşünmesi	39
İş imkânı	28
Hayali	20
Puanının yetersiz olması	17
Öylesine	13
Arkadaş etkisi	6
Toplam	307

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi Lefkoşa’daki Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerine “Şu an okuduğunuz alanı seçmeye nasıl karar verdiniz?” sorusuna 320 öğrenciden 307 öğrenci yanıt vermiştir. Öğrencilerden gelen yanıtlara göre karar verme aşamasında en yüksek cevap alanı sevmektir. Bunun devamında gelen cevaplar; ilgi alanı, aile desteği, alana uygun olduğunu düşünmesi, iş imkânı, hayali, puanının yetersiz olması, öylesine arkadaş etkisi şeklinde gitmektedir.

Aile desteğini açıklayacak olursak, ailesi ile birlikte karar veren öğrenciler ve ailesinin sözünü dinleyen öğrenciler olarak çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca puanının yetersiz olması ise öğrencilerin gitmek istediği alana puanının tutmaması veya açıkta kaldığı için şu an okuduğu alanda bulunmaktadır.

Araştırmada Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerine “Şu an okuduğunuz alanı seçmeye nasıl karar verdiniz?” diye sorulmuş ve verilen cevapların alanlara dağılımı incelenmiş ve buna ilişkin frekans dağılımları Tablo 4.3’de gösterilmiştir.

Tablo 4.3

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre Karar Verme Nedenleri

Alanlar	Aile desteği	Hayali	İlgi alanı	Arkadaş etkisi	Öylesine	Puanının yetersiz olması	Alanı sevmek	Alana uygun olduğunu düşünmesi	İş imkânı
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	3	7	—	5	—	2	33	10	—
Grafik ve Fotoğraf	—	1	10	—	2	6	2	8	1
Gıda Teknolojisi	3	3	9	1	1	—	8	—	1
Giyim Üretim Teknolojisi	1	1	3	2	—	9	2	—	1
El sanatları	—	—	—	—	—	3	2	2	—
Motorlu Araçlar Teknolojisi	3	—	15	—	—	8	13	3	3
Metal Teknolojisi	4	—	10	—	—	7	1	—	4
Makine Teknolojisi	8	—	4	—	—	3	4	7	9
Mobilya ve İç Mekân Tasarımı	3	—	5	1	5	1	—	—	4
Elektrik-Elektronik Teknolojisi	10	2	9	1	5	1	11	8	2
Bilişim Teknolojisi	2	5	26	2	2	8	12	1	9
Harita, Tapu ve Kadastro	2	—	2	—	—	2	—	—	—
Büro Yönetimi	1	3	8	—	—	6	6	8	—

Tablo 4.3 (Devam)

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre Karar Verme Nedenleri

Alanlar	Aile desteği	Hayali	İlgi alanı	Arkadaş etkisi	Öylesine	Puanının yetersiz olması	Alanı sevmek	Alana uygun olduğunu düşünmesi	İş imkânı
Muhasebe ve Finansman	34	—	10	1	3	8	10	27	17
Turizm Otelcilik	8	—	4	—	2	—	11	4	—
Güzellik ve Saç Bakım	—	4	5	—	—	—	—	1	—

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi öğrencilerin aile desteği (34) ile alana uygun olduklarını düşündükleri için (27) en yüksek Muhasebe ve finansman alanı, alanı sevmesi nedeniyle tercihte bulunulan en yüksek alan Çocuk gelişimi ve eğitimi (33), ilgi alanı (26) olduğu için tercih edilen en yüksek alan Bilişim teknolojisi olarak görülmektedir.

4.2. Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Öncelikle lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri olan hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi ile algılanan kariyer engelleri olan cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), kişisel problemler (sorumluluklar), aile ve çevre etkisi (sosyal engeller), taşınma, yetenek ve ilgi azlığına ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Bu dağılımlara ilişkin bilgiler Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4

Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Geçerli kişi sayısı	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık	Basıklık	En düşük değer	En yüksek değer
Hazırlık Eksikliği	635	29,47	5,59	-0,07	0,60	10	50
Bilgi Eksikliği	635	28,81	10,72	0,29	-0,41	12	60
Tutarsız Bilgi	635	24,72	8,48	0,09	-0,33	10	50

Tablo 4.4 (Devam)

Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Geçerli kişi sayısı	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık	Basıklık	En düşük değer	En yüksek değer
Cinsiyet ayrımcılığı	635	18,59	7,14	0,22	-0,77	8	40
Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu	635	10,51	3,77	0,11	-0,55	4	20
Mesleğin geleceği ve İş piyasası kısıtlamaları	635	16,57	6,38	0,25	-0,80	7	35
Sınava güdülenme yetersizliği	635	10,09	3,67	0,19	-0,52	4	20
Kişisel problemler	635	6,84	2,87	0,47	-0,39	3	15
Aile ve çevre etkisi	635	4,64	2,10	0,47	-0,51	2	10
Taşınma	635	4,55	2,22	0,51	-0,57	2	10
Yetenek ve İlgi azlığı	635	9,46	3,93	0,31	-0,62	4	20

Araştırmada regresyon analizleri uygulanacağı için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek için çarpıklık-basıklık değerleri ve dağılımlara ilişkin histogramlar incelenmiştir. Tabloda değişkenlere ilişkin çarpıklık değerlerinin -0,07 ve 0,51 arasında, basıklık değerlerinin ise -0,80 ile 0,60 arasında değiştiği görülmektedir. Tablo 4.4'ten de anlaşılacağı üzere değişkenlerin çarpıklık-basıklık değerlerinin +1 ile -1 arasında olduğu ve buna göre verilerin normal sınırlar içinde olduğu söylenebilir. Çok değişkenli normallik varsayımları test edilmiş, bunun için Q-Q plotlar incelenmiş, mardia çok değişkenli normallik testi incelenmiş ve verilerin normal dağıldığı görülmüştür.

4.3. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilginin Yordayıcılarına İlişkin Bulgular

Regresyon analizine geçilmeden önce bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı problemi için bağımlı değişken hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi ve bağımsız değişkenler algılanan kariyer engelleri olan cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller, sınava güdülenme yetersizliği (motivasyon eksikliği ve yetersiz hazırlanma), taşınma, kişisel problemler (sorumluluklar), aile ve çevre etkisi (sosyal engeller) arasındaki ilişkiyi

incelemek üzere Korelasyon katsayıları tespit edilmiştir. Korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.5’de verilmiştir.

Tablo 4.5

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ile Algıladıkları Kariyer Engelleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Hazırlık Eksikliği	—										
2.Bilgi Eksikliği	0,37** *	—									
3.Tutarsız Bilgi	0,38** *	0,78* **	—								
4.Cinsiyet ayrımcılığı	0,27** *	0,35* **	0,40* **	—							
5.Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu	0,31** *	0,41* **	0,45* **	0,50** *	—						
6.Mesleğin geleceği ve İş piyasası kısıtlamaları	0,24** *	0,44* **	0,47* **	0,54** *	0,47* **	—					
7.Sınava güdülenme yetersizliği	0,26** *	0,43* **	0,47* **	0,43** *	0,53* **	0,50* **	—				
8.Kişisel problemler	0,20** *	0,28* **	0,35* **	0,39** *	0,46* **	0,39* **	0,39* **	—			
9.Aile ve çevre etkisi	0,22** *	0,32* **	0,35* **	0,39** *	0,38* **	0,37* **	0,36* **	0,40* **	—		
10.Taşınma	0,20** *	0,28* **	0,29* **	0,43** *	0,33* **	0,42* **	0,33* **	0,35* **	0,28 ***	—	
11.Yetenek ve İlgi azlığı	0,18** *	0,46* **	0,51* **	0,49** *	0,45* **	0,60* **	0,49* **	0,39* **	0,35 ***	0,32* **	—

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Tablo 4.5’de görüleceği üzere değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları 0,18 ile 0,78, arasında değişmektedir. Bağımsız değişkenler arasında 0,80 üzerinde bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Diğer yandan araştırmanın bağımsız değişkenlerinden kariyer karar verme güçlüklerinden olan hazırlık eksikliği ile bütün bağımsız değişkenler arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir; [cinsiyet ayrımcılığı ($r = 0,27, p < 0,001$), mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları ($r = 0,24, p < 0,001$), mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu ($r = 0,31, p < 0,001$), sınava güdülenme yetersizliği ($r = 0,26, p < 0,001$), kişisel problemler ($r = 0,20, p < 0,001$), aile ve çevre etkisi ($r = 0,22, p < 0,001$), taşınma ($r = 0,20, p < 0,001$), yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller ($r = 0,18, p < 0,001$)]. Benzer şekilde bilgi eksikliği ile bütün bağımsız değişkenler arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir; [cinsiyet ayrımcılığı ($r = 0,35, p < 0,001$), mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları ($r = 0,47, p < 0,001$), mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu ($r = 0,44, p < 0,001$), sınava güdülenme yetersizliği ($r = 0,43, p < 0,001$), kişisel problemler ($r = 0,28, p < 0,001$), aile ve çevre etkisi ($r = 0,32, p < 0,001$), taşınma ($r = 0,29, p < 0,001$), yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller ($r = 0,46, p < 0,001$)]. Son olarak tutarsız bilgi ile de bütün bağımsız değişkenler arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir; [cinsiyet ayrımcılığı ($r = 0,40, p < 0,001$), mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları ($r = 0,41, p < 0,001$), mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu ($r = 0,47, p < 0,001$), sınava güdülenme yetersizliği ($r = 0,47, p < 0,001$), kişisel problemler ($r = 0,35, p < 0,001$), aile ve çevre etkisi ($r = 0,35, p < 0,001$), taşınma ($r = 0,28, p < 0,001$), yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller ($r = 0,51, p < 0,001$)].

4.4. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi Puanlarının Not Ortalamalarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinde hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi kariyer karar verme güçlüklerinin not ortalamasına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Lise öğrencilerinde kariyer karar verme güçlüklerinin not ortalamasına göre anlamlı bir biçimde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için çoklu varyans analizi (MANOVA) işe koşulmuştur. Öncelikle çoklu varyans analizi varsayımları incelenmiştir. Katılımcı sayısı ve normallik varsayımlarının sağlandığı ve kovaryanların eşit olmadığı (box testi $p = 0,001$) tespit edilmiş ve Pillai's Trace testi dikkate alınmıştır. Tip 1 hatayı önlemek amacı ile Bonferoni uygulanmıştır (Pallant, 2007, s. 223,

Akt., Huck, 2012, s. 176). Analiz sonuçlarında anlamlı bir farklılık olduğunda tukey testi tercih edilmiştir. Not ortalamalarındaki anlamlı etkileri (Pillai's Trace = 0,93; $F(3,631) = 2990,5$; $p = 0,001$, çok değişkenli $\eta^2=0,10$) görmek için gruplar arası tablosu incelenmiştir. Buna göre gruplar arası varyans analiz sonuçları ortalamalarına göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri puanlarının sonuçları Tablo 4.6'da sunulmuştur. Bütün değişkenler için varyansların eşit olduğu görülmüştür.

Tablo 4.6

Not Ortalamalarına Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Puanlarının MANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Sabit	Hazırlık eksikliği	273111,071	1	273111,071	8687,200	0,000	0,932
	Bilgi eksikliği	265867,235	1	265867,235	2350,372	0,000	0,788
	Tutarsız bilgi eksikliği	193223,462	1	193223,462	2726,849	0,000	0,812
Not ortalaması	Hazırlık eksikliği	24,462	3	8,154	0,259	0,855	0,001
	Bilgi eksikliği	1785,680	3	595,227	5,262	0,001	0,024
	Tutarsız bilgi eksikliği	900,993	3	300,331	4,238	0,006	0,020
Hata	Hazırlık eksikliği	19837,588	631	31,438			
	Bilgi eksikliği	71376,878	631	113,117			
	Tutarsız bilgi eksikliği	44712,419	631	70,860			

Tablo 4.6'da tutarsız bilgi $F(3,631) = 4,24$ $p = 0,001$; $\eta_p^2 = 0,02$ ve bilgi eksiliğinde $F(3,631) = 5,26$ $p = 0,01$; $\eta_p^2 = 0,024$) not ortalamasına göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Hazırlık eksiliğinde not ortalamasına göre herhangi bir farklılık görülmemiştir. Görülen farklılığı tespit etmek için Post hoc testlerinden tukey testi yapılmış ve buna ilişkin sonuçlar Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.7

Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Not Ortalamasına Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişken (İ)	Not ortalaması (J)		Ortalama farkı (İ-J)	Sh	p
Bilgi eksikliği	0-40	40-60	1,3407	1,80236	0,879
		60-80	4,7674	1,85110	0,050
		80-100	2,5558	2,21819	0,657

Tablo 4.7 (Devam)

Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Not Ortalamasına Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişken (İ)	Not ortalaması (J)	Ortalama farkı (İ-J)	Sh	p
40-60	0-40	-1,3407	1,80236	0,879
	60-80	3,4268*	0,93498	0,002
	80-100	1,2151	1,53883	0,859
60-80	0-40	-4,7674	1,85110	0,050
	40-60	-3,4268*	0,93498	0,002
	80-100	-2,2116	1,59564	0,509
80-100	0-40	-2,5558	2,21819	0,657
	40-60	-1,2151	1,53883	0,859
	60-80	2,2116	1,59564	0,509
0-40	40-60	1,5298	1,42651	0,707
	60-80	3,6793	1,46509	0,059
	80-100	3,5967	1,75564	0,171
40-60	0-40	-1,5298	1,42651	0,707
	60-80	2,1496*	0,74001	0,020
	80-100	2,0670	1,21794	0,326
60-80	0-40	-3,6793	1,46509	0,059
	40-60	-2,1496*	0,74001	0,020
	80-100	-0,0826	1,26291	1,000
80-100	0-40	-3,5967	1,75564	0,171
	40-60	-2,0670	1,21794	0,326
	60-80	0,0826	1,26291	1,000

Tablo 4.7’de görüleceği üzere 40-60 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin bilgi eksikliğinin, 60-80 arası not ortalamasına sahip öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksektir. Tukey testi uygulandığı için tutarsız bilgiyi bilgi eksikliği için p değerinin üstünde olan ($p= 0,017$) değerler anlamlı olarak kabul edilmemiştir.

4.5. Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Olan Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilginin Alanlara Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinde hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi kariyer karar verme güçlüklerinin alanlara göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Lise öğrencilerinde kariyer

karar verme güçlüklerinin alanlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için çoklu varyans analizi (MANOVA) işe koşulmuştur. Öncelikle çok değişkenli varyans analizi varsayımları incelenmiştir. Katılımcı sayısı ve normallik varsayımlarının sağlandığı ve kovaryanların eşit olduğu (box testi $p=0,200$) tespit edilmiştir. Tip 1 hatayı önlemek amacı ile Bonferoni uygulanmıştır (Pallant, 2007, s. 223, Akt., Huck, 2012, s. 176). Analiz sonuçlarında anlamlı bir farklılık olduğunda tukey testi tercih edilmiştir. Hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi puanlarına ilişkin Alanlar arasındaki anlamlı etkileri (Wilks' $\Lambda = 0,046$; $F(14,602) = 4110$; $p = 0,001$, $\eta_p^2 = 0,93$) görmek için gruplar arası tablosu incelenmiştir. Buna göre gruplar arası varyans analiz sonuçları alanlara göre kariyer karar verme güçlükleri puanlarının sonuçları Tablo 4.8'de sunulmuştur. Bütün değişkenler için varyansların eşteş olduğu görülmüştür.

Tablo 4.8

Alanlara Göre Kariyer Karar Verme Güçlükleri Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η_p^2
Sabit	Hazırlık eksikliği	372711,74	1	372711,74	12018,36	0,000	0,952
	Bilgi eksikliği	351638,64	1	351638,64	3188,85	0,000	0,841
	Tutarsız bilgi eksikliği	255151,12	1	255151,12	3726,40	0,000	0,861
Alan	Hazırlık eksikliği	537,09	14	38,36	1,23	0,243	0,028
	Bilgi eksikliği	5675,84	14	405,41	3,67	0,000	0,079
	Tutarsız bilgi eksikliği	3630,68	14	259,33	3,78	0,000	0,081
Hata	Hazırlık eksikliği	18669,13	602	31,01			
	Bilgi eksikliği	66383,16	602	110,27			
	Tutarsız bilgi eksikliği	41219,60	602	68,47			

Tablo 4.8'de görüldüğü üzere tutarsız bilgi $F(14,602) = 3,78$ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,08$) ve bilgi eksiliğinde $F(14, 602) = 3,67$ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,08$) anlamlı bir farklılık olduğu görülmekte, hazırlık eksiliğinde herhangi bir farklılık görülmemiştir. Görülen farklılığı tespit etmek için tukey testi yapılmış ve buna ilişkin sonuçlar Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9

Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Alanlara Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişken		Alan		Ortalama farkı	sh	p			
Bilgi eksikliği	Tukey HSD	Çocuk gelişimi ve eğitimi	Giyim üretim teknolojisi	-8,3568	2,60051	0,088			
			Grafik ve fotoğraf	-11,2517*	2,27954	0,000			
			Matbaa teknolojisi	-5,0912	2,93977	0,923			
			Büro yönetimi	-10,6870*	2,32939	0,001			
			Muhasebe ve finansman	-6,5344*	1,65112	0,007			
			Bilişim teknolojileri	-5,5742	1,77878	0,110			
			Elektrik-elektronik teknolojisi	-5,2738	1,91961	0,279			
			Metal teknolojisi	-7,2522	2,19395	0,068			
			Makine teknolojisi	-4,4121	2,21381	0,802			
			Motorlu araçlar teknolojisi	-9,4190*	1,96747	0,000			
			Mobilya ve iç mekân tasarımı	-8,6478	3,01691	0,215			
			Gıda teknolojisi	-4,0936	2,38508	0,928			
			Güzellik ve Saç Bakımı	-0,1537	3,43147	1,000			
			Turizm ve otelcilik	-2,6597	2,35643	0,999			
			Tutarsız bilgi eksikliği	Tukey HSD	Çocuk gelişimi ve eğitimi	Giyim üretim teknolojisi	-6,2842	2,04919	0,132
						Grafik tasarım ve fotoğrafçılık	-7,7615*	1,79626	0,002
Matbaacılık	-4,4177	2,31652				0,849			
Büro yönetimi	-7,3280*	1,83554				0,006			
Muhasebe ve finansman	-5,4951*	1,30107				0,003			
Bilişim teknolojileri	-3,5436	1,40167				0,422			
Elektrik ve elektronik teknolojisi	-5,8343*	1,51264				0,011			
Metal teknolojisi	-3,2997	1,72882				0,848			
Makine teknolojisi	-3,3409	1,74447				0,845			
Motorlu araçlar teknolojisi	-7,5434*	1,55035				0,000			
Mobilya ve iç mekân tasarımı	-7,8178	2,37731				0,071			

Tablo 4.9 (Devam)

Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Alanlara Göre Değişimine İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Bağımlı değişken	Alan	Ortalama farkı	sh	p
	Gıda teknolojisi	-1,5083	1,87943	1,000
	Güzellik ve saç bakımı	0,5084	2,70398	1,000
	Turizm ve otelcilik	-2,2379	1,85686	0,997

Tablo 4.9’de görüleceği üzere çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında okuyan öğrencilerin bilgi eksikliği puanları grafik tasarım ve fotoğrafçılık, büro yönetimi ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Benzer şekilde çocuk gelişimi ve eğitimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin tutarsız bilgi puanları grafik tasarım ve fotoğrafçılık, muhasebe finansman ve pazarlama ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Bonferoni uygulandığı için tutarsız bilgi ve bilgi eksikliği için p değerinin üstünde olan ($p= 0,003$) değerler anlamlı olarak kabul edilmemiştir.

4.6. Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcılarına İlişkin Bulgular

Mevcut çalışmada meslek lisesi öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin (hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi) algılanan kariyer engelleri (cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, yetenek ve ilgi azlığı, sınava güdülenme yetersizliği, taşınma, kişisel problemler, aile ve çevre etkisi), liseyi Lefkoşa’da veya Eskişehir’de okuması ve cinsiyet değişkenleri tarafından anlamlı düzeyde yordanıp yordanmadığı belirlemek amaçlanmıştır. Analize geçilmeden önce değişkenler için uzaklık değerleri hesaplanmış ve tespit edilen uç değerler analiz dışı bırakılmıştır. Çalışmada cinsiyet ve öğrencilerin Lefkoşa veya Eskişehir’de okuması dummy değişkenler olarak alınmıştır.

Hazırlık eksikliği kariyer karar verme güçlüğü için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.10’da sunulmuştur. Yorumlamaya geçilmeden önce çoklu doğrusal bağıntı problemi incelenmiş ve buna göre tolerans değerlerinin 0,50 ile 0,96 arasında VIF değerlerinin 1,01 ile 2,01 arasında olduğu tespit edilmiştir. Otokorelasyon Durbin-Watson istatistiğine bakılmış ve 2,01 olan sonucun otokorelasyon olmadığına işaret olduğu görülmüştür.

Tablo 4.10

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlık Eksikliği Kariyer Karar Verme Güçlüğü'nün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	S. Hata	Beta	t	p	R	R ²	ΔR ²	F
	Sabit	21,17	0,84		25,09	0,001	0,391	0,153	0,139	11,27***
	Cinsiyet ayrımcılığı	0,07	0,03	0,09	1,95	0,051				
	Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu	0,25	0,07	0,17	3,52	0,001				
	Mesleğin geleceği ve İş piyasası kısıtlamaları	0,03	0,04	0,03	0,66	0,507				
	Sınava güdülenme yetersizliği	0,15	0,07	0,10	2,14	0,032				
	Kişisel problemler	0,01	0,08	0,00	0,19	0,849				
	Aile ve çevre etkisi	0,23	0,11	0,08	2,01	0,044				
	Taşınma	0,10	0,10	0,04	0,96	0,335				
	Yetenek ve ilgi azlığı	-0,06	0,07	-0,04	-0,94	0,346				
	Cinsiyet (kadın)	0,86	0,43	0,07	2,00	0,046				
	Lise (Lefkoşa)	1,42	0,42	0,12	3,35	0,001				

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere genel Modelin anlamlı olduğu bulunmuştur (F= (10,624)= 11,27, p<0,001, R²=0,15). Hazırlık eksikliğini mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu (β= 0,17), sınava güdülenme yetersizliği (β= 0,10), aile ve çevre etkisi (β= 0,08), liseyi Lefkoşa'da okuma (β= 0,12) ve son olarak kadın olma (β= 0,07) pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Diğer değişkenler olan cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, yetenek ve ilgi azlığı, taşınma ve kişisel problemlerin herhangi bir yordayıcılarının olmadığı görülmektedir. Hazırlık eksikliği güçlüklerini; mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, liseyi Lefkoşa'da okuma ve son olarak kadın olmanın %14'ünü açıkladığı görülmektedir.

Bilgi eksikliği kariyer karar verme güçlüğü için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.11'de sunulmuştur. Yorumlamaya geçilmeden önce çoklu doğrusal bağıntı

problemi incelenmiş ve buna göre tolerans değerlerinin 0,50 ile 0,96 arasında VIF değerlerinin 1,01 ile 2,01 arasında olduğu tespit edilmiştir. Otokorelasyon Durbin-Watson istatistiğine bakılmış ve 1,89 olan sonucun otokorelasyon olmadığına işaret olduğu görülmüştür.

Tablo 4.11

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Bilgi Eksikliği Kariyer Karar Verme Güçlüğüünün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	S. Hata	Beta	t	p	R	R ²	ΔR ²	F
	Sabit	7,35	1,45		5,07	0,001	0,565	0,320	0,309	29,32****
	Cinsiyet ayrımcılığı	-0,01	0,06	-0,01	-0,12	0,898				
	Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu	0,40	0,12	0,14	3,28	0,001				
	Mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları	0,20	0,07	0,12	2,59	0,010				
	Sınava güdülenme yetersizliği	0,48	0,12	0,16	3,83	0,001				
	Kişisel problemler	-0,13	0,15	-0,03	-0,89	0,370				
	Aile ve çevre etkisi	0,50	0,19	0,09	2,52	0,012				
	Taşınma	0,26	0,18	0,05	1,40	0,160				
	Yetenek ve ilgi azlığı	0,58	0,12	0,21	4,77	0,001				
	Cinsiyet (kadın)	0,67	0,74	0,03	0,91	0,361				
	Lise (Lefkoşa)	1,34	0,72	0,06	1,84	0,066				

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere genel Modelin anlamlı olduğu bulunmuştur (F= (10, 624) = 29,32, p<0,001, R²=0,32). Bilgi eksikliğini mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu (β= 0,14), mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları (β= 0,12), sınava güdülenme yetersizliği (β= 0,16), aile ve çevre etkisi (β= 0,09) ve son olarak yetenek ve ilgi azlığı pozitif yönde (β= 0,21) yordamaktadır. Diğer değişkenler olan cinsiyet ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler, liseyi Lefkoşa’da okumanın ve kadın olmanın (cinsiyetin) herhangi bir yordayıcılarının olmadığı görülmektedir. Bilgi eksikliği güçlüklerini; mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu,

mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve son olarak yetenek ve ilgi azlığının %31'ini açıklamaktadır.

Tutarsız bilgi kariyer karar verme güçlüğü için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.11'de sunulmuştur. Yorumlamaya geçilmeden önce çoklu doğrusal bağıntı problemi incelenmiş ve buna göre tolerans değerlerinin 0,50 ile 0,96 arasında VIF değerlerinin 1,06 ile 2,01 arasında olduğu tespit edilmiştir. Otokorelasyon Durbin-Watson istatistiğine bakılmış ve 2,09 olan sonucun otokorelasyon olmadığına işaret olduğu görülmüştür.

Tablo 4.12

Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Tutarsız Bilgi Kariyer Karar Verme Güçlüğü'nün Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

Model	Yordayıcı Değişkenler	B	S. Hata	Beta	t	p	R	R ²	ΔR ²	F
	Sabit	6,10	1,09		5,59	0,001	0,619	0,383	0,373	38,75***
	Cinsiyet ayrımcılığı	0,01	0,05	0,01	0,31	0,756				
	Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu	0,30	0,09	0,13	3,20	0,001				
	Mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları	0,14	0,05	0,11	2,51	0,012				
	Sınava güdülenme yetersizliği	0,40	0,09	0,17	4,29	0,001				
	Kişisel problemler	0,08	0,11	0,03	0,78	0,432				
	Aile ve çevre etkisi	0,41	0,14	0,10	2,74	0,006				
	Taşınma	0,07	0,14	0,02	0,55	0,577				
	Yetenek ve ilgi azlığı	0,52	0,09	0,24	5,70	0,001				
	Cinsiyet (kadın)	0,30	0,55	0,01	0,54	0,586				
	Lise (Lefkoşa'da)	1,32	0,54	0,08	2,41	0,016				

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tablo 4.12'de görüldüğü üzere genel Modelin anlamlı olduğu bulunmuştur (F= (10, 624)= 38,75, p<0,001, R²=0,38). Tutarsız bilgiyi mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu (β= 0,13), mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları (β= 0,11), sınava güdülenme yetersizliği pozitif yönde (β= 0,17), aile ve çevre etkisi (β= 0,10), yetenek ve ilgi azlığı (β= 0,24) ve son olarak liseyi Lefkoşa'da okuma pozitif yönde (β= 0,08) yordamaktadır. Diğer değişkenler olan cinsiyet

ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler ve kadın olmanın (cinsiyetin) herhangi bir yordayıcılarının olmadığı görülmektedir. Tutarsız bilgi güçlüklerini; mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve son olarak liseyi Lefkoşa'da okumanın %37'sini açıkladığı görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Tezin son bölümü olan beşinci bölümde tezin sonuç tartışma ve önerileri yer almaktadır. Öncelikle tezin bulguları ışığında alanyazındaki diğer araştırmalar ile farklılıkları ve benzerlikleri tartışılmıştır. Son olarak tezin bulgularına dayanılarak öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, inceleme konusu olan değişkenlere göre aşağıda sıralanan sonuçlar elde edilmiştir:

1. Eskişehir’de Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin seçtikleri alanlara karar verme nedenlerini en yüksekte en düşüğe sırası ile puanının yetersiz olması, ilgi alanı, alana uygun olduğunu düşünmesi, alanı sevmek, aile desteği, iş imkânı, hayali, arkadaş etkisi ve öylesine şeklinde gitmektedir. Lefkoşa’da ise bu sıra; sevdiği için, ilgi alanı, aile desteği, alana uygun olduğunu düşünmesi, iş imkânı, hayali, puanının yetersiz olması, öylesine arkadaş etkisi şeklinde gitmektedir. Öğrencilerin seçtikleri alana karar verme nedenlerinden aile desteği (34) ile alana uygun olduklarını düşünmeleri (27) en yüksek Muhasebe ve finansman alanı, alanı sevdiği için tercihte bulunan en yüksek alan Çocuk gelişimi (33), karar aşamasında ilgi alanı (26) olduğu için gelen en yüksek alan Bilişim teknolojileri olarak görülmektedir.
2. Meslek lisesi 10. Sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ve algılanan kariyer engelleri değişkenlerinde en yüksek ortalamaya sırasıyla kariyer karar verme güçlükleri olan hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi değişkenlerinin sahip oldukları görülmektedir.
3. 40-60 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin bilgi eksikliğinin, 60-80 arası not ortalamasına sahip öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Hazırlık eksikliği ile not ortalaması arasında ise herhangi bir farklılık görülmemiştir.
4. Kariyer karar verme güçlüklerinin alanlara göre incelenmesi sonucunda çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında okuyan öğrencilerin bilgi eksikliği puanları grafik tasarım ve fotoğrafçılık, büro yönetimi ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Benzer şekilde çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında okuyan

öğrencilerin tutarsız bilgi puanları grafik tasarım ve fotoğrafçılık, muhasebe finansman ve pazarlama ve motorlu araç teknolojisinde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Hazırlık eksikliği puanlarında alanlara göre herhangi bir farklılık görülmemiştir.

5. Kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliğini; mesleğin eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, liseyi Lefkoşa'da okuma ve kadın olma değişkenlerinin pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Diğer değişkenler olan cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, yetenek ve ilgi azlığı, taşınma ve kişisel problemlerin herhangi bir yordayıcılıklarının olmadığı görülmektedir. Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğunun, sınava güdülenme yetersizliğinin, aile ve çevre etkisinin, liseyi Lefkoşa'da okumanın ve son olarak kadın olmanın hazırlık eksikliği kariyer karar verme güçlüğü'nün %14'ünü açıkladığı görülmektedir.
6. Kariyer karar verme güçlüklerinden bilgi eksikliğini; mesleğin eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve son olarak yetenek ve ilgi azlığı değişkenlerinin pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Diğer değişkenler olan cinsiyet ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler, liseyi Lefkoşa'da okumanın ve kadın olmanın (cinsiyetin) herhangi bir yordayıcılıklarının olmadığı görülmektedir. Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğunun, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliğinin, aile ve çevre etkisinin ve son olarak yetenek ve ilgi azlığının bilgi eksikliği kariyer karar verme güçlüğü'nün %31'ini açıkladığı görülmektedir.
7. Kariyer karar verme güçlüklerinden tutarsız bilgiyi; mesleğin eğitimi ve çalışma koşulları zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, yetenek ve ilgi azlığı ve son olarak liseyi Lefkoşa'da okuma değişkenlerinin pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Diğer değişkenler olan cinsiyet ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler ve kadın olmanın (cinsiyetin) herhangi bir yordayıcılıklarının olmadığı görülmektedir. Mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğunun, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliğinin, aile ve çevre etkisinin ve son olarak liseyi Lefkoşa'da okumanın tutarsız bilgi kariyer karar verme güçlüğü'nün % 37' sini açıkladığı görülmektedir.

5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmaya ait bulgular alanyazındaki araştırmalarla tartışılmıştır. Tartışmalar 6 başlıkta toplanmıştır. Bu başlıklar sırayla; meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerin alan seçme nedenleri, kariyer karar verme güçlükleri, algılanan kariyer engelleri, not ortalaması, öğrencilerin okuduğu alan, liseyi Eskişehir’de ve Lefkoşa’da okuma ve cinsiyet değişkenlerine ilişkin tartışmalara yer verilmiştir.

5.2.1. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin okudukları alanı seçme nedenlerine ilişkin tartışma

Araştırma bulgularına göre, Eskişehir’deki öğrencilerin öğrenim gördükleri alanı tercih etme nedenleri arasında; puanının yetersiz olması, ilgi alanı, alana uygun olduğunu düşünmesi, alanı sevmek, aile desteği, iş imkânı, hayali, arkadaş etkisi ve öylesine şeklinde gitmektedir. Lefkoşa’daki öğrencilerin öğrenim gördükleri alanı tercih etme nedenleri arasında; alanı sevmek, ilgi alanı, aile desteği, alana uygun olduğunu düşünmesi, iş imkânı, hayali, puanının yetersiz olması, öylesine arkadaş etkisi şeklinde gitmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin genel anlamda mesleklerin iş dünyasına yansımaya durumuna, çevre etkisine, kişisel özelliklerine ve fikirlerine, akademik başarılarına ve rastgele olacak şekilde alan seçiminde buldukları şeklinde yorumlanabilir.

Literatür incelendiğinde öğrencilerin alan seçimi sürecinde karar verme nedenlerini inceleyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin, Külahoğlu (2015, s. 540) ve Özcan (2010, s. 84) meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri liseyi tercih etme sürecinde kendi isteklerinin, yakın çevrenin ve ailenin etkili olduğunu bulmuşlardır. Bacanlı (2016, s. 245), Atli ve Gür (2019, s. 41) ve Turan ve Kayıkçı (2019, s. 26), lise öğrencilerinin meslek seçimi sürecinde ailenin, okul öğretmenlerinin ve rehber öğretmenin etkili olduğunu bulmuşlardır. Demir (2017, s. 338), Dursun ve Kara (2019, s. 48), Kim vd. (2015, s. 10) ve Hepkul (2015 s. 41) meslek seçimi sürecinde öğrencilerin ailelerinin etkisi altında kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Korkut-Owen vd. (2012, s. 147), ve Anık, Polat, Yurtcan ve Gündüz (2018, s. 163), üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümü tercih etme sürecinde, mesleğe olan ilgilerinin etkili olduğunu bulmuşlardır.

Carrico vd. (2019, s. 106) lise öğrencilerinin kariyer seçimlerinde ailenin ve yaşadıkları kırsal bölge gibi çevrenin etkili olduğu bulunmuştur. Tosunöz vd. (2019, s. 91)’un hemşirelik

öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada, öğrencilerin %62'si hemşirelik mesleğini seçme nedeni işsiz kalmayacaklarını düşünmelerinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Yazgan (2018, s. 56) makine teknolojileri, inşaat teknolojileri, elektrik-elektronik teknolojisi, motorlu araçlar teknolojileri, uçak bakım, bilişim teknolojileri ve biyomedikal cihaz teknolojileri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin %60'ı çalışma hayatına erken başlamak istediğinden ve gelir elde etmenin kolay olduğunu düşünmeleri nedeniyle alan seçiminde bulduklarını ifade etmiştir. Akın ve Akyıldız (2018, s. 93)'ın fen lisesi öğrencilerinin meslek seçimini en çok etkileyen faktörler; insanlara faydalı olma, eğitim imkânı, sosyal güvence, yüksek maaş, çalışma ortamı, statü, iş garantisi ve yükselebileme imkânıdır. En az etkilenen faktörler ise kolay iş imkânı ve yeteneklerin kullanılabilirdiği bir iş olarak bulunmuştur. Ensari ve Alay (2017, s. 420) meslek seçimi sürecini etkileyen faktörler; mesleki bilgi ve beceri kazanma, yüksek kazanç ve sorumluluk beklentisi, statü beklentisi, aile, eğitim, çevre ve mesleğin yapısal özellikleridir. Karaaslan ve Özbakır (2017, s. 83), mühendislik fakültesi öğrencilerinin kariyer seçiminde en çok dikkate aldıkları kriterler; iş güvencesi ve istikrar, çalışma koşulları ve kariyer imkânı olarak bulmuşlardır. Ahmed, Sharif ve Ahmad (2017, s. 1), işletme bölümü öğrencilerinin kariyer seçimi sürecinde; sosyal statüleri, finansal kaynakları, satın alınabilirlikleri ve gelecekteki istihdam edilebilirlik düzeylerinin etkili olduğunu bulmuşlardır. Işık vd. (2017, s. 24) turizm meslek lisesi öğrencilerinin, %64,8'i turizm meslek lisesini, %69,6'sı turizm meslek lisesindeki meslek dalını kendi isteği ile seçtiği bulmuşlardır. Buna ek olarak öğrencilerin turizm meslek lisesindeki meslek dalını seçme sürecinde %30,4'ü hiç kimseden etkilenmediği ifade edilmiştir. Öğrencilerin, %37,2'si ailesinin etkisinde kalarak turizm meslek lisesini seçtiği saptanmıştır. Hepkul (2015 s. 41), meslek lisesi öğrencilerinin öğrenim gördükleri liseyi tercih etme sürecinde ailelerin yönlendirmesi, alınan puanlar ve not ortalamasının etkili olduğunu bulmuştur.

Araştırma öğrencilerin okudukları alana karar verme nedenleri arasında aile desteği, hayali, ilgi alanı, arkadaş etkisi, öylesine, puanın yetersiz olması, sevdiği için, bölüme uygun olduğunu düşünmesi ve iş imkânı olarak bulunmuştur. Benlik farkındalığı yüksek olan öğrenciler kendi isteklerine yönelik seçim yapmakta güçlük çekmeyebilirler. Öğrencilerin alan seçimi süresinde arkadaş çevresi ve cinsiyetin etkili olmasının sebebi, ergenlik döneminde oldukları için arkadaşlara olan önemin artması olabilir. Ayrıca alan seçimini öylesine veya puanının yetersiz olmasından dolayı seçen öğrenciler alana başladıktan sonra motivasyon düşüklüğü yaşayabilmektedir. Öğrencilerin ailelerinin meslek lisesi hakkındaki bilgisi, meslek lisesine bakış açısı ve mezun

olduktan sonraki atılacak kariyer adımlarını etkileyebilir. Örneğin Kuzey Kıbrıs 'taki meslek liselerinde kültür dersleri yerine alan daha ağırlıklı olmaktadır. Buna ek olarak Kuzey Kıbrıs 'ta Türkiye'deki gibi Anadolu Meslek Lisesi seçenekleri olmamaktadır. Bu durum ise ailelerin çocuklarını meslek lisesine göndermek istemeyebiliyorlar. Çünkü aileler meslek lisesinden mezun olduktan sonra yurt içi veya yurt dışı dört yıllık üniversiteleri kazanma şansını düşük olarak görmektedirler.

Alan seçimi ile ilgili bulgulara ek olarak mevcut araştırmada, öğrencilerin aile desteği ile alana uygun olduklarını düşünen en yüksek alan Muhasebe ve finansman, alanı sevdiği için tercihte bulunan en yüksek alan Çocuk gelişimi, ilgi alanı olduğu için tercih eden en yüksek alan ise Bilişim teknolojileri olarak bulunmuştur. Literatür incelendiğinde öğrencilerin alanlarına göre karar verme nedenlerini inceleyen araştırmalara rastlamak mümkündür.

Muhasebe bölümünde öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimi sürecinde etkili olan faktörleri araştıran çalışmalar sonucunda; okuldaki muhasebe performansı, ebeveyn, akraba tavsiyeleri, muhasebe mesleğini yapan kişiler ile yakın ilişki (Durgut ve Pehlivan, 2019, s. 115), yaratıcılık, bağımsızlık, zorlu ve dinamik ortam, iş güvenliği, para kazanma, iş imkanı, arkadaşlar, öğretmenler (Hsiao ve Nova, 2016, s. 393), ihtiyaç duyulan meslek olduğunu düşünme (Akın ve Onat, 2015, s. 310), muhasebe hakkında daha fazla bilgi sahibi olma ihtiyacı (Zeytinoğlu, 2012, s. 113), ilgi, algılanan iş fırsatları, yetenekler (Uyar, Güngörmüş ve Kuzey, 2011, s. 35) olarak bulmuşlardır.

Erdiller-Yatmaz, Erdemir ve Erbil (2019, s. 316) okulöncesi öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktörler; içsel motivasyon, dışsal motivasyon, özgecil/alturistik sebepler, ödün verme ve geçmiş bireysel deneyimler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Uysal ve Deryakulu (2019, s. 113), bilişim teknolojileri alanında öğrenim gören lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi üzerinde en etkili faktör cinsiyet, üniversite birinci sınıf öğrencilerinde en etkili faktör ise bilişim teknolojileri alan algısı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Esen (2019, s. 420), büro hizmetleri ve sekreterlik ön lisans programında öğrenim gören öğrencilerin kariyer seçimleri üzerinde aile ve mesleğe yönelik bireysel tutumun etkili olduğunu bulmuştur. Anık vd. (2018, s. 163), ön lisans bilgisayar teknolojileri bölümü öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümü tercih etme nedenleri; bölüme olan ilgi ve sadece okumak olarak saptanmışlardır. Filiz ve Gözelyurt (2017, s. 257), meslek lisesi çocuk gelişimi ve bilişim teknolojileri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin çoğunluğunun kız olduğu ve tercih sürecinde

aile yönlendirmesinin etkili olduğunu saptamışlardır. Akkaya vd. (2013, s. 144), endüstri meslek lisesi birinci sınıf öğrencilerinin okul ve alan seçme sürecinde kendi istekleri ve ailelerinin yönlendirmesinin etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak elektrik ve elektronik alanındaki öğrencilerin %60'ı, mobilya ve tesviye alanında okuyan öğrencilerin %55'i ailelerinin endüstri meslek lisesine yönlendirmede etkili olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmada Muhasebe ve finansman alanını tercih eden öğrenciler aile desteği, Çocuk gelişimi alanını tercih eden öğrenciler sevdikleri için, Bilişim teknolojileri alanını tercih eden öğrenciler ise ilgi alanı olduğu için bu alanı seçmişlerdir. Meslek lisesinde alanların özelliklerinden dolayı tercih edilme nedenleri değişiklik gösterebilir. Örneğin çocukları sevdikleri için Çocuk gelişim bölümüne gelmesi, bilgisayara ilgisi olduğu için Bilişim teknolojilerine gelmesi veya iş imkanından dolayı ailenin Muhasebe ve finansman alanına yönlendirmiş olabilir. Buna ek olarak öğrencilerin ve çevredeki bireylerin alana bakış açıları tercih etme nedenleri üzerinde etkili olabilir. Öğrencilerin alanları tercih etme nedenleri cinsiyete göre de değişebilir. Çocuk gelişiminde kız öğrencilerin çoğunlukta olması veya Endüstri Meslek liselerinde motor teknolojileri, metal teknolojileri ve mobilya tasarım gibi alanlarda erkeklerin çoğunlukta olması öğrencilerin bölüm seçimlerini etkileyebilir.

5.2.2. Meslek Lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile algıladıkları kariyer engellerinin düzeylerine ilişkin tartışma

Araştırmada kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutları (hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi) ile algılanan kariyer engellerinin alt boyutları (cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, sınava güdülenme yetersizliği, kişisel problemler, aile ve çevre etkisi, taşınma, yetenek ve ilgi azlığı ile ilgili engeller) arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar öğrencilerin alan seçimi sürecinde, kariyer kararı verme güçlüğü yaşadıkları, kariyer engelleri ile karşılaştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Literatür incelendiğinde kariyer kararı verme güçlükleri ile algılanan kariyer engelleri arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonucun literatürü destekleyeceği düşünülmektedir. Salman (2018, s. 70) üniversite öğrencilerinin kariyer engelleri ve kariyer kararı verme öz yeterliklerinin tek başlarına kariyer karar verme güçlüklerini yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, algılanan kariyer engelleri arttıkça kariyer karar

verme güçlüklerinin de arttığını ifade etmiştir. Öztemel (2013, s. 8) araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olarak öğretmenden algıladıkları sosyal destek olduğu bulunmuştur. Bacanlı vd. (2013, s. 80), lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyi, cinsiyet, algılanan akademik başarı düzeyi, algılanan sosyo-ekonomik düzey, karara güven derecesi, kariyer kararı verme ve kariyer kararı vermeme durumlarına göre değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Jeon (2019, s. 730) havacılık turizmi öğrencilerinin kariyer kararı öz yeterliliklerini fiziksel güven eksikliği, kariyer kararı verme güçlükleri ve kariyer engelleri olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada kariyer karar verme güçlüklerinin alt boyutları ile algılanan kariyer engellerinin alt boyutları arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Bireylerin algılanan kariyer engelleri ile kariyer kararı verme güçlüklerinin doğru orantılı bir şekilde arttığı veya azaldığı yapılan araştırmalarda sunulmuştur. Örneğin kendi yetenek ve ilgi alanlarını keşfetmemiş bir öğrenci alan seçimi sürecinde kariyer kararsızlığı yaşayabilir. Ayrıca öğrencilerin kariyer karar verme güçlüğü yaşamalarında okulun alanlar hakkında bilgilendirmesinin yeterli olmaması, ailelerin seçimi ile ilgili bilgilerinin yetersiz olması ve toplumun meslekleri cinsiyetçi rollere göre ayırmaları etkili olabilir. Buna ek olarak meslek lisesinden mezun olduktan sonraki eğitimini devam ettirebilme durumu veya iş bulmasına yönelik inancının düşük olması kariyer kararı verme güçlüklerinin oluşmasında etkili olabilir.

5.2.3. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri olan hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilginin; not ortalamalarına ve okudukları alana göre farklılaşma düzeylerine ilişkin tartışma

Kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutları ile not ortalamaları arasında farklılaşma düzeyleri ile ilgili bulgular sonucunda, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi güçlükleri ile not ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Hazırlık eksikliği güçlüğü ile not ortalaması arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Derslerden 40-60 arası not alan öğrencilerin bilgi eksikliklerine ilişkin güçlük puanları, derslerden 60-80 arası not alan öğrencilerin bilgi eksikliklerine ilişkin güçlük puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle, ders notları yüksek olan öğrencilerin alan seçiminde bilgi eksikliğini az yaşadıkları açık bir şekilde görülmektedir.

Araştırmanın bulguları sonucunda, öğrencilerin derslerden aldıkları notların ortalamasına göre alan seçimi sürecinde karşılaştıkları güçlükler değişmektedir. Bu bulgu, ilgili alanyazındaki bazı araştırmaları desteklemiştir. Örneğin; Şekerli (2016, s. 108) ve Bacanlı vd. (2013, s. 203) akademik başarısını orta veya yüksek algılayan öğrencilerin bilgi eksikliği alt boyutunun daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Aydemir (2018, s. 660) araştırma sonucunda, kızların not ortalamasının karar verme düzeyinin erkeklerde göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yusupu (2015, s. 108) üniversite öğrencilerinin kariyer kararlılıkları ile akademik başarıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu araştırmanın bulguları ile uyumlu olmayan araştırma sonuçları da vardır. Mansor ve Rashid (2013, s. 1073) Malezya’da Ulusal Gençlik Becerileri Eğitim Enstitüsü’ndeki 19-29 yaş aralığındaki öğrencilerin kariyer kararı ile cinsiyet, akademik başarı, çalışma deneyimi ve kariyer müdahale programlarına katılmaları arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Bacanlı (2012, s. 91) gerçekleştirdiği araştırmada, akademik başarısını kötü algılayan öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri, iyi algılayan öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Yazıcıoğlu (2008, s. 59) araştırması sonucunda, okul başarısı iyi olan 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeyleri de yüksek olduğunu bulmuştur. Yapılan araştırmanın sonucu bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinden olan bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi ile not ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, hazırlık eksikliği ile not ortalaması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kariyer kararını veren bireylerin not ortalamaları sonucunda elde ettikleri akademik başarının yüksek olması geleceğe yönelik hedefini bilmesini ve motivasyonu sağlayabilir. Kariyer kararı verme güçlüğü olan bireylerin ise geleceğe yönelik hedefinin belirsiz olması nedeniyle derslere olan ilgileri azalabilir, akademik başarıları düşük olabilir. Buna ek olarak not ortalamaları yüksek olan öğrencilerin zihinsel performanslarının yüksek olduğu ve kariyer karar vermede güçlük yaşamayacakları düşünülebilir.

Kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutları ile alanlar arasında farklılaşma düzeyleri ile ilgili bulgular sonucunda, tutarsız bilgi ve bilgi eksikliği güçlükleri ile öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Hazırlık eksikliği güçlüğü ile öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlar arasında herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Başka bir deyişle, öğrencilerin alan seçimi sürecinde meslekler, kişisel becerileri ile yetenekleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu sonuçlar, alan seçimi sürecinde öğrencilerin kesin

kararlarının olmaması ve kendisi ile çevresindeki kişilerin fikir çatışması yaşaması nedeniyle tutarsız bilgi güçlüğüne yaşayabilecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Literatür incelendiğinde meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimleri sürecinde karşılaştıkları kariyer karar verme güçlüklerini araştıran çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın bulguları literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Hepkul (2015 s. 41), meslek lisesi öğrencilerinin tercih sürecinde meslekler hakkında bilgi sahibi olmadıkları bulgusu bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Bu araştırmada öğrencilerin alan seçimi sürecinde, tutarsız bilgi ve bilgi eksikliği güçlükleri yaşadıkları görülmüştür. Meslek lisesi öğrencilerinin tercih ettikleri alanlar ile ilgili bilgi sahibi olmamaları okul tarafından yeterli bilgilendirme yapılmaması ile ilgili olabilir. Buna ek olarak alanlar hakkında yeterli bilgilendirme olduğu varsayılsa bile bu bilgiler teorik olmaktadır. Öğrenciler alanlara ait mesleklerin uygulama süreci hakkında bilgi sahibi olmayabilirler. Ayrıca öğrencilerin kendi yetenek ve ilgi alanlarını yeterince keşfedilmemiş olması tercih edeceği alanın belirsizliğini artırabilir.

Kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutları ile alanlar arasında farklılaşma düzeyleri ile ilgili bulgulara ek olarak mevcut araştırmada, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin alanlarına göre güçlüklerden etkilenme düzeyleri değişkenlik göstermektedir. Çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında öğrenim gören öğrencilerin bilgi eksikliği güçlüğü, grafik tasarım ve fotoğrafçılık, büro yönetimi ve motorlu araç teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşüktür. Buna ek olarak, Çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarında öğrenim gören öğrencilerin tutarsız bilgilerinin grafik tasarım ve fotoğrafçılık, muhasebe finansman ve pazarlama ve motorlu araç teknolojisinde öğrenim gören öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle, çocuk gelişimi ve eğitimi alanını tercih eden öğrencilerin; alan hakkında doğru ve güvenilir bilgilere ulaştıkları, kararlı oldukları ve kendilerini daha fazla tanıdıkları şeklinde yorumlanabilir.

Çocuk gelişimi ve eğitimi alanında öğrenim gören öğrencilerin bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi güçlüklerinin diğer alanlara göre düşük olması, cinsiyetin çoğunlukla kız olması, bu alana sevdikleri için gelmeleri ve alan hakkında bilgi sahibi olmaları ile açıklanabilir.

5.2.4. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin hazırlık eksikliğinin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma

Araştırmada meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin hazırlık eksikliği güçlüklerini; meslek eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve yetenek ve ilgi azlığı pozitif yönde yordadığı ve %14'ünü açıkladığı bulunmuştur. Buna ek olarak hazırlık eksikliği güçlüğünün, cinsiyet ayrımcılığı, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, yetenek ve ilgi azlığı, taşınma ve kişisel problemleri tarafından yordanmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, öğrencilerin alan seçimi sürecinde karşılaştıkları hazırlık eksikliğe güçlüğü (motivasyon eksikliği, kararsızlık ve işlevsel olmayan inançlar); cinsiyet, çevre, meslek sahibi olana kadar yaşanan zorlukların neden olacağı şeklinde yorumlanabilir.

Literatürde kariyer kararı verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği alt boyutunu yordayan değişkenleri inceleyen çalışmalara sınırlı sayıda rastlamak mümkündür. Öztemel (2013, s. 8), lise öğrencilerinin aile, arkadaş, ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutu olan hazırlık eksikliğini yordamadığını bulmuştur. Dursun ve Kara (2019, s. 48) lise öğrencilerinin kariyer seçiminde aile etkisinin bilgi desteği alt boyutu ile kariyer karar verme güçlüklerinin hazırlık eksikliği alt boyutu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Salman (2018, s. 74) üniversite öğrencilerinin hazırlık eksikliği güçlüklerinin, kariyer engellerini yordadığını bulmuştur. Ayrıca algılanan kariyer engelleri arttıkça hazırlık eksikliğinin de arttığı ifade edilmiştir.

Araştırmada hazırlık eksikliği güçlüğünü, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğunun, sınava güdülenme yetersizliğinin, aile ve çevre etkisinin, liseyi Lefkoşa'da okumanın, kadın olmanın pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Meslek lisesi öğrencilerinin alan seçiminde motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve işlevsel olmayan inançlar gibi hazırlık eksikliği ile karşılaşabilmektedirler. Ayrıca öğrencilerin hazırlık eksikliklerinin alan seçiminde veya kariyer yaşantısında ilerlemesinde olumsuz düşünceler oluşturabilir. Hazırlık eksikliği öğrencilerin alan seçimine yönelik ile bir takım kişisel düşünceleri olduğu düşünülmektedir. Bu sebepler öğrencilerin çevresindeki bireyler ile ilişkisi olmayabilir. Örneğin; alan seçimi sürecinde kararsızlık yaşayan öğrencinin çevresindeki bireylerin etkili olmasından önce kendisinin üstesinden gelebileceği bir durum olduğu düşünülmektedir. Çünkü öğrencinin kendi duygu,

düşünce ve isteklerinin farkında olması gerekebilir. Kısacası öğrencilerin alan seçiminde hazırlık eksikliği yaşamalarında çevredeki bireylerden önce, bireyin kendisini tanıması ve farkındalığının artması olabilir.

5.2.5. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin bilgi eksikliğinin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma

Araştırmada meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin bilgi eksikliği güçlüklerini; meslek eğitimi ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, yetenek ve ilgi azlığı pozitif yönde yordadığı ve %31'ini açıkladığı bulunmuştur. Buna ek olarak bilgi eksikliği güçlüğünü, cinsiyet ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler, liseyi Lefkoşa'da okumak ve kadın olmanın yordamadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, öğrencilerin alan seçimi sürecinde kendileri veya meslekler ile ilgili yaşadıkları bilgi eksiklikleri; ilgisiz olmalarına, motivasyon eksikliğine, çevrenin baskı yapmasına, okuduğu alana yönelik motivasyonlarının düşük olmasına bağlı olabilir.

Literatürde kariyer kararı verme güçlüklerinin bilgi eksikliği alt boyutunu yordayan değişkenleri inceleyen çalışmalara sınırlı sayıda rastlamak mümkündür. Kutlu (2012, s. 35) lise öğrencilerinin mesleki rehberlik ile meslek seçimi konusunda bilgi edinmeleri meslek seçimlerini belirginleştirdiğini bulmuştur. Öztemel, (2013, s. 8), lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutu olan bilgi eksikliğini yordadığı bulunmuştur. Dursun ve Kara (2019, s. 48) lise öğrencilerinin kariyer seçiminde aile etkisinin bilgi desteği alt boyutu ile kariyer karar verme güçlüklerinin bilgi eksikliği alt boyutu arasında negatif yönde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Başka bir deyişle, bilgi desteği arttıkça öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri azaldığını görmüşlerdir. Salman (2018, s. 74), algılanan kariyer engelleri arttıkça bilgi eksikliği güçlüğünün de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Tekin (2019, s. 81) meslek lisesi 12. Sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin büyük bir kısmının seçtiği alan hakkında önceden bilgi edinmediklerini bulmuştur. Ayrıca öğrencilerin büyük bir kısmı seçtiği mesleğin çalışma ortamı, kariyer olanakları ve mesleğe giriş hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir.

Araştırmada bilgi eksikliği güçlüğünü; mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi,

yetenek ve ilgi azlığının pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Meslek lisesi öğrencilerin seçmek istediği alana yönelik bilgi eksikliğinin olması, öncelikle meslek liselerine giriş sistemi ile ilgili olabilir. Örneğin Finlandiya’da liselere giriş için yetenek testleri yapılmaktadır. Öğrencilerin kendi yetenek ve ilgi alanlarına göre okumak istedikleri lise seçilmektedir. Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs’ta ise öğrencilerin seçmeyi düşündükleri alanlar 8. Sınıftaki ortalamalarıyla veya sınava girerek olmaktadır. Bunun sonucunda öğrencilerin kendi yetenek ve ilgi alanları ölçülerek değil akademik bilgilerine yönelik alan seçimi yapılmaktadır. Yeteneklerin ve ilgilerin göz önünde bulundurulmaması öğrencilerin alana yönelik motivasyonlarını, başarılarını ve bilgi eksikliklerini etkileyebilir. Ayrıca öğrencilerin alan seçimi yapmadan önce meslek liselerindeki alanların tümü hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmayabilirler.

5.2.6. Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin tutarsız bilginin, onların algıladıkları kariyer engelleri, okudukları şehir (Eskişehir ve Lefkoşa) ve cinsiyet değişkenleri tarafından yordanma düzeylerine ilişkin tartışma

Araştırmada meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin tutarsız bilgi güçlüklerini; meslek eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi, yetenek ve ilgi azlığı ve liseyi Lefkoşa’da okuması anlamlı bir şekilde yordadığı ve %37’sini açıkladığı bulunmuştur. Buna ek olarak tutarsız bilgi güçlüğünü, cinsiyet ayrımcılığı, taşınma, kişisel problemler ve kadın olma yordamadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, öğrenciler alan seçimi sürecinde kendi istekleri ile çevrenin isteklerinin çatışmasının etkisi altında kalmalarından dolayı karar vermede zorlanabilirler. Buna ek olarak arkadaş gruplarının, okuldaki öğretmenlerin, ailelerin ve öğrencilerin çevresini oluşturan tüm kişilerin alanlar hakkında farklı bilgilere sahip olması ile karmaşıklığa yol açabilir. Böylece öğrenciler alan seçimi sürecine kadar çevrelerinden aldıkları bilgiler tutarsız olabilir.

Literatürde kariyer kararı verme güçlüklerinin tutarsız bilgi güçlüğünü yordayan değişkenleri inceleyen çalışmalara sınırlı sayıda rastlamak mümkündür. Örneğin, Salman (2018, s. 74), algılanan kariyer engelleri arttıkça tutarsız bilgi güçlüğünün de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, tutarsız bilginin en güçlü yordayıcıları karar vermeme durumu ve kariyer engelleridir. Öztemel (2013, s. 8), lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin alt boyutu olan tutarsız bilgiyi %3 yordadığı bulunmuştur. Dursun ve Kara (2019, s. 48) lise öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin

tutarsız bilgi alt boyutu ile kariyer seçiminde aile etkisinin bilgi desteği alt boyutu arasında negatif yönde ilişki bulmuşlardır.

Araştırmada tutarsız bilgi güçlüğü, mesleğin eğitiminin ve çalışma koşullarının zorluğu, mesleğin geleceği ve iş piyasası kısıtlamaları, sınava güdülenme yetersizliği, aile ve çevre etkisi ve liseyi Lefkoşa'da okumanın ve yetenek ve ilgi azlığının yordadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar, meslek lisesi öğrencilerinin alan seçimi sürecinde mesleklere yönelik çevrelerindeki bireylerden (aile, akraba, öğretmen, arkadaş vb.) aldıkları bilgilerin tutarsız olması şeklinde yorumlanabilir. Bunun devamında ise, öğrenciler alan seçimi sürecinde çevre ile çatışma yaşayabileceği düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuçlara yönelik araştırmacılara ve eğitimcilere olmak üzere iki farklı hedef kitleye öneriler sunulmuştur. Araştırmacılardan kasıt, akademisyenler, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile serbest araştırmacılarıdır. Uygulayıcılardan kasıt ise, mesleki eğitim ve teknik liselerde görevli olan öğretim elemanları, okul yöneticileri ve bu kurumlarda görev yapan psikolojik danışmanlardır.

5.3.1. Araştırmacılara öneriler

Meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ve algıladıkları kariyer engellerinin alan seçimini yordayıcı rolünü incelemeyi amaçlayan bu araştırma bazı sınırlılıklara sahiptir. Bu araştırma Eskişehir'de Tepebaşı ve Odunpazarı ilçesine bağlı 4 mesleki ve teknik Anadolu lisesinden, Kuzey Kıbrıs 'ta ise Lefkoşa ilçesine bağlı 3 meslek lisesinden veri elde etmiştir, aynı araştırma birden çok şehirden ve okuldan veriler toplayarak tekrarlanabilir. Aynı zamanda sadece devlet okullarından değil Türkiye'de bulunan özel mesleki ve teknik Anadolu liselerinden veriler toplanarak değişkenlerin iki tür açısından nasıl benzerlik ve farklılık gösterdiği araştırılabilir. Bu araştırma kesitsel bir araştırma türü olarak tek bir andaki verilerle sınırlı kalmıştır, aynı araştırma boylamsal olarak farklı zaman dilimleri arasında yürütülebilir. Bu araştırma meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri alan çeşiti ile sınırlı olmakta, farklı mesleki teknik eğitim alanları incelenerek araştırmalar yapılabilir. Son olarak araştırmada nicel paradigma izlenerek sadece ölçekler aracılığıyla veri elde edilmiştir, nitel yöntemler ile araştırma yapılması faydalı olabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlardan biri meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin derslerden aldıkları notların bilgi eksikliği güçlüğü üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin derslerden aldıkları notlar düştükçe alan seçiminde bilgi eksikliği güçlüğü yaşadıkları bulunmuştur. Buna yönelik olarak öğrencilerin alan seçimi sürecinde bilgi eksikliklerini azaltmak amacıyla meslek okullarında görevli olan okul yöneticileri, psikolojik danışmanlar ve öğretmenler eşgüdüm içinde öğrencilerin kendi yetenek, ilgi ve değerlerini tanımalarında yardımcı olmaları, alanları daha iyi tanıtmaya yönelik uygulamalı içerikler geliştirilmesi, tercih edilecek alanda karşılaşacakları ders içerikleri ve derslerde verilen görevler, mezun olduktan sonraki iş sahası ve iş imkanlarının farkındalığı artırılması önerilebilir.

Araştırma sonucunda, meslek lisesi 10. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri alanları; sevdikleri için, ilgi alanları olması, aile desteğinin olması, alana uygun olduklarını düşünmelerinden, hayalleri olması ve puanlarının yetersiz olması nedeniyle tercih etmişlerdir. Bu sonuca yönelik psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve okul yöneticileri eşgüdüm içinde ailelere meslek lisesi ve mesleki eğitim alanları hakkında bilgi verilebilir, iş sahaları ve iş imkanları anlatılabilir, toplumun meslek liselerine olan algıları doğru bilgiler verilerek ile güncellenebilir ve alanlardan mezun olan meslek elemanları ile öğrencilerin buluşturulması önerilebilir. Buna ek olarak öğrencilerin meslek liselerindeki alanları tercih nedenlerinin daha bilinçli olması için grup çalışmaları yapılması önerilebilir.

Araştırma sonucunda, meslek lisesi 10. Sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin en yüksek ortalamaya sırasıyla hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği, tutarsız bilgi değişkenlerinin sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuca yönelik psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve okul yöneticileri eşgüdüm içinde öğrencilerin bu güçlükleri daha az yaşamalarını sağlamak amacıyla, meslek liselerinin toplum tarafından bilinen özellikleri güncellenebilir, ailelere ve öğrencilere meslek liselerindeki eğitim ve sistem hakkında bilgi verilebilir, öğrencilerin alana uygunluğuna yönelik faaliyetler yapılabilir ve meslek lisesinden mezun olan bireylerin kariyerlerini anlatması sağlanabilir. Meslek lisesi öğrencilerinin toplum içerisindeki değerlerinin artırılması için ailelere bilgi verilebilir.

KAYNAKÇA

- Abılova, A. (2019). *Konaklama sektöründe algılanan kariyer engellerinin çalışanların sosyo-demografik özelliklerine göre değerlendirilmesi: Antalya ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Akçelik, G. K. (2011). *Kariyer gelişimi açısından psikolojik danışmanların mesleki doyum değerlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akın, G. N. ve Akyıldız, M. (2018). Fen lisesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin bulanık topsis yöntemi ile analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırma Dergisi*, 16(1), 77-97.
- Akın, O. ve Onat, O. K. (2015). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler: Demografik farklılaşmalar üzerine bir araştırma. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 8(15), 297-312.
- Akkaya, E., Özçatalbaş, Y. ve Arabacı, U. (2013). Endüstri meslek liselerine öğrenci yönelimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 127-145.
- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Alberts, C., Mbalo, N. F., & Ackermann, C. J. (2003). Adolescents' perception of relevance of domains of identity formation: A south African cross-cultural study. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(3), 169-184.
- Amil, O. (2015). Çalışanların algılanan kariyer engelleri ile algılanan performansları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 9-26.
- Amundson, N. E. (1995). An interactive model of career decision making. *Journal of Employment Counseling*, 32(1), 11-21.
- Anık, S., Polat, H., Yurtcan, U. E. ve Gündüz, M. Z. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerin bölüm tercih nedenleri ve bölümden beklentileri: Bingöl üniversitesi örneği. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(2), 150-167.
- Arsoy, S. (2008). Mesleki rehberlik. E. İ. Gazioğlu ve Ş. M. İlgar (Ed), *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik içinde* (s. 170-202). Ankara: Pegem Akademi.

- Asmaz, A. (2019). *John Dewey'in ilerlemeci eğitim felsefesine dayanan öğrenci merkezli eğitimin öğrencilerin Türkçe dersindeki akademik başarısına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Atav, E. ve Altunoğlu, B. D. (2013). Meslek ve alan seçiminde motivasyon ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 58-70.
- Atli, A. ve Gür, H. S. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53.
- Avcı, H. Ö., Tozar, M. Z., Hasret, Y., Yiğit, S. ve Özdemir, E. (2019). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi ölçeğinin geliştirilmesi-kız öğrenci formu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(45), 252-266. doi: 10.9779/PUJE.2018.232
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723. doi: 10.18506/anemon.378084
- Aydemir, İ. (2019). *Farklı alanlarda öğrenim gören lise öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Aydın, F. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile psikolojik sağlamlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bacanlı, F. (2008). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. F. Kurter (Ed), *Paper Presented at Counseling International Perspective: Global Demands and Local Needs* içinde. Ankara: Nobel Yayın.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Bacanlı, F. ve Hamamcı, Z. (2015). Lise öğrencileri için kariyer karar verme güçlükleri ölçeği'nin faktör yapısının ve güvenilirliğinin yeniden incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 109-122.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, B. M. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 198-211.

- Bacanlı, F. (2016). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2), 233-250. doi:10.1007/s10775-015-9304-8
- Bahadır, Y. R. (2018). *Lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin anne baba tutumları ve başa çıkma stilleri açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Batur, H. Z. ve Adıgüzel, O. (2014). Schein'nin kariyer değerleri perspektifinde öğrencilerin kariyer tercihlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma: Isparta ili fen lisesi öğrencileri örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 327-348.
- Bordin, E. S., Nachman, B., & Segal, B. N. (1963). An articulated framework for vocational development. *Journal of Counseling Psychology*, 10(2), 107-116.
- Bulut, F. ve Bozyılan, D. (2016). Çok katmanlı algılayıcılar ile doğru meslek seçimi. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17(1), 97-109. doi: 10.18038/btda.45787
- Cardoso, P., & Marques, F. J. (2008). Perception of career barriers: The importance of gender and ethnic variables. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 8(1), 49-61. doi: 10.1007/s10775-008-9135-y
- Carrico, C., Matusovich, H. M., & Paretti, M. C. (2019). A qualitative analysis of career choice pathways of college-oriented rural central appalachian high school students. *Journal of Career Development*, 46(2), 94-111. doi: 10.1177/0894845317725603
- Crites, J. O. (1969). *Vocational psychology: The study of vocational behavior and development*. New York: McGraw-Hill Book Co.
- Cüceloğlu, D. (2015). *Başarıya götüren aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, M. A. (2008). Mesleki rehberlik. A. Kaya (Ed), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (s. 125-154). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demir, Ü. (2017). Mesleki ve teknik anadolu lisesi algısı: Ortaokul 8. Sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of Theory and Practice in Education*, 13(2), 316-342.
- Demir, Ü. (2018). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin meslek yüksekokulu özelinde yükseköğrenim tercihlerinin incelenmesi: Çanakkale ili mesleki ve teknik anadolu lisesi 12. Sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21(2), 132-148.

- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, H. ve Bozgeyikli, H. (2014). *İşsizlik sorununa farklı bir bakış açısı: Kariyer engelleri*. 2. Uluslararası İş ve Meslek Danışmanlığı Kongresi'nde sunulan bildiri, Antalya.
- Doğan, H. (2014). Çağdaş kariyer karar verme yaklaşım ve modellerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 100-130.
- Durgut, M. ve Pehlivan, A. (2019). Muhasebe öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin analizi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), 103-118.
- Dursun, A. ve Kara, A. (2019) Ortaöğretim öğrencilerinde kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcısı olarak kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer seçiminde aile etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(1), 39-55.
- Ekinci, N. (2017). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği ve alanı seçiminde etmelerinde etkili olan motivasyonel etkenler. *İlköğretim Online*, 16(2), 394-405. doi: 10.17051/ilkonline.2017.304706
- Ensari, Ş. M. ve Alay, H. K. (2017). Meslek seçimini etkileyen faktörlerin demografik değişkenler ile ilişkisinin araştırılması: İstanbul ilindeki bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 409-422. doi: 10.20304/humanitas.358378
- Eraslan-Çapan, B. ve Korkut-Owen, F. (2017). Ortaöğretim öğrencilerin yönelmeyi düşündükleri eğitim alanları ve kariyer psikolojik danışmanlık. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 551-568.
- Erdem, Y. A. ve Bilge, F. (2008). Lise öğrencileri için meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeği'nin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 95-114.
- Erdiller-Yatmaz, B. Z., Erdemir, E. ve Erbil, F. (2019) Okulöncesi öğretmen adaylarının bakış açısından: Neden öğretmenliği seçtiler ve nasıl çocuk/çocukluk algıları var. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(1), 316-341.
- Erkalan, M., Calp M. H. ve Şahin, İ. (2012). Çoklu zekâ kuramından yararlanılarak meslek seçiminde kullanılacak bir uzman sistem tasarımı ve gerçekleştirilmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 5(2), 49-55.

- Ekşioğlu, E. (2017). *Dünya ülkelerinde meslek eğitimi*. 4. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi'nde sunulan bildiri, Burdur.
- Esen, D. (2019). Kariyer seçim niyetinde ailenin ve mesleğe yönelik bireysel tutumun etkisi: Büro hizmetleri ve sekreterlik öğrencileri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(28), 408-423.
- Euler, D. (2013). *Germany's dual vocational training system: A model for other countries*. Germany: Bertelsmann Stiftung.
- Fabio, D. A., Palazzeschi, L., Levin, N. & Gati, I. (2014). The role of personality in the career decision-making difficulties of İtalian young adults. *Journal of Career Assessment*, 23(2), 281-293. doi: 10.1177/1069072714535031
- Farnia F, Nafukho F. M., & Petrides K. V. (2018). Predicting career decision-making difficulties: The role of trait emotional intelligence, positive and negative emotions. *Frontiers in Psychology*, 9(1107), 1-6. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01107
- Filiz, S. ve Gözelyurt, K. (2017). Meslek lisesi öğretmenlerinin meslek alanları açısından toplumsal cinsiyet eşitliğine dair görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 239-264.
- Gallo, J. L., & Roberts, T. J. (2019). College students' career decision-making and career decision-making self-efficacy: A case study in formative assessment and course design. *Journal of Formative Design in Learning* 3(1), 88–95.
- Gati, I. (1986). Making career decisions: A Sequential elimination approach. *Journal of Counseling Psychology*, 33(4), 408-417.
- Gati, I., Gadassi, R., Saka, N., Hadadi, Y., Ansenberg, N., Friedmann, R., & Peretz, A. L. (2010). Emotional and personality-related aspects of career decision-making difficulties: Facets of career indecisiveness. *Journal of Career Assessment*, 19(1), 3-20. doi: 10.1177/1069072710382525
- Gati, I., Asulin Peretz, L., & Fisher, A. (2012). Emotional and personality-related career decision-making difficulties: A 3-year follow-up. *The Counseling Psychologist*, 40(1),6-27.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 510-526.
- Gati, I., & Saka, N. (2001). High school students' career related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development*, 79(3), 331-340.

- Gati, I., Saka, N., & Krausz, M. (2001). Should I use a computer-assisted career guidance system? It depends on where your career decision-making difficulties lie. *British Journal of Guidance and Counselling*, 29(3), 301-321.
- Gelatt, H. B. (1962). Decision-making: A conceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 9(3), 240-245.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Ginevra, M. C., Nota, L., Soresi, S., & Gati, I. (2012). Career decision-making profiles of Italian adolescents. *Journal of Career Assessment*, 20(4), 375-389. doi: 10.1177/1069072712448739
- Ginzberg, E., Ginsburg, S., Axelrad, S., & Herma, J. (1951). *Occupational choice: An approach to a general theory*. New York: Columbia University Press.
- Girgin-Büyükbayraktar, Ç., Kesici, Ş. ve Bozgeyikli, H. (2018). Gençlerin kariyer yaşamı nasıl planlanır?. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 8(8), 149-169. doi: 10.26466/opus.393841
- Gottfredson, L. S. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling Psychology*, 28(6), 545-579.
- Gottfredson, L. S. (1996). Gottfredson's theory of circumscription and compromise and self-creation. D. Brown ve L. Brooks (Ed), *Career choice and development* içinde (s. 85-145). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gök, Ü. (2018). *Kariyer karar verme programının 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve mesleki olgunluk düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Gökce, Z. ve Traş, Z. (2017). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 58-69.
- Gökçöl, Ö., Bozbura, T., Arslanbaş, D., Bağdemir-Güven, Ş. ve Gürün, B. (2010). *Lise öğrencilerinin mesleki yönlendirilmeleri için bir model ve öğrencilerin bilgi teknolojileri mesleklerine olan ilgilerinin ölçülmesi*. Akademik Bilişim'10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı'nda sunulan bildiri, Muğla.

- Grytnes, R. (2011). Making the right choice! Inquiries into the reasoning behind young people's decisions about education. *Young, 19*(3), 333-351. doi: 10.1177/110330881101900305
- Gushue, V. G., Clarke, C. P., Pantzer, K. M., & Scalan, K. L. R. (2006). Self-efficacy, perceptions of barriers, vocational identity, and the career exploration behavior of latino/a high school students. *The Career Development Quarterly, 54*(4), 307-317.
- Gülbahçe, A. (2009). Farklı liselerde öğrenim gren öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *Erzurum Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(1), 131-144.
- Gld, E. ve Kart, E. M. (2017). Kariyer planlama sürecinde kariyer engelleri ve kariyer geleceği algılarının rolü. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 72*(2), 377- 400.
- Güler, O. ve Yücedağ, İ. (2017). Mesleki ortaöğretim ğrencilerinin alan seçimi problemine bulanık mantık temelli yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(1), 111-122. doi: 10.16986/HUJE.2016018727
- Gülücü, H. (2017). *niversite ğrencilerinin meslek ve kariyer seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İktisat ve idari bilimler fakültesi öğrenciler üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Gün, G. (2018). Üniversite ğrencilerinin algıladığı kariyer engellerinin kariyer geleceğine etkisi: Kültürel boyutlarının aracı rolü. *Social Sciences Studies Journal, 4*(22), 4241-4251.
- Harman, E. ve Kırdök, O. (2018). Lise ğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü. *Journal of Human Sciences, 15*(3), 1530-1540. doi:10.14687/jhs.v15i3.5221
- Harman, E. (2017). *Lise ğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). ukurova Üniversitesi, Adana.
- Hepkul, A. (2015). Meslek lisesi tercihi sürecinin keşifsel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(2), 41-52.
- Hilton, T. J. (1962). Career decision making. *Journal of Counseling Psychology, 9*(4), 291-298.
- Holloway-Friesen, H. (2016). Acculturation, enculturation, gender, and college environment on perceived career barriers among Latino/a college students. *Journal of Career Development, 45*(2), 1-15. doi: 10.1177/0894845316668641
- Hkelekli, H. (2015). *Psikolojiye giriş* (5. Baskı). Bursa: Emin Yayınları

- Hsiao, J., & Nova, S. P. C. (2016). Generational approach to factors influencing career choice in accounting. *Revista Contabilidade & Finanças*, 72(27), 393-407. doi: 10.1590/1808-057x201602980
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research* (6th ed.). Boston: Pearson Publications.
- Işık, C., Tırak, L. ve Çapan, O. (2017). Turizm meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 6(1), 16-26.
- İnandı, Y., Tunç, B. ve Uslu, F. (2013). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının kariyer engelleri ile iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 219-218.
- Jeon, A. (2019). Effects of career barriers on career self-efficacy and career preparation behavior among undergraduates majoring in aviation tourism. *Service Business*, 13(4), 715-735.
- Jin, L., Nam, S. K., Joo, G., & Yang, E. (2014). Validation Korean translation of the emotional and personality-related career decision making difficulties scale-short form (EPCD-SF). *Journal of Career Assessment*, 23(2), 294-307.
- Kanten, P., Yeşiltaş, M. ve Akdağ, G. (2014). *Kariyer engellerinin mutluluk üzerindeki etkisinde kariyer motivasyonunun rolü: Otel işletmelerinde kadın işgörenler üzerine bir uygulama*. 15. Ulusal Turizm Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara.
- Karaaslan, H. M. ve Özbakır, L. (2017). Mühendislik fakültesi öğrencilerinin kariyer tercihlerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 83-103, doi: <http://dx.doi.org/10.16953/deusbed.26722>
- Kılıç, E. (2019). *Meslek seçiminde ailenin etkisine yönelik bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kısaç, İ., Başerer, D., Başerer, Z. ve Kaman, M. (2017). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin alan ve dal seçiminde karşılaştığı sorunlar karşısında okul yöneticilerinin görüşleri (Ankara ve Kastamonu örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 56(215), 209-223.
- Kızıldağ, S., Aydoğan, D. ve Özer, A. (2014). *Psikolojik danışma ve rehberlik lisans öğrencilerinin kariyer engellerinin incelenmesi*. 2. Uluslararası İş ve Meslek Danışmanlığı Kongresi'nde sunulan bildiri, Antalya.
- Kim, S., Ahn, T., & Fouad, N. (2015). Family influence on korean students' career decisions: A social cognitive perspective. *Journal of Career Assessment*, 24(3), 1-14. doi: 10.1177/1069072715599403

- K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (1989a). *Genel Ortaeğitim Dairesi Yasası*, Resmî Gazete, 74, 6 Temmuz 1989.
- K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (1989b). *Mesleki Teknik Ortaöğretim Dairesi Yasası*, Resmî Gazete, 69, 14 Kasım 1989.
- K.K.T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2018). *Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi*. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1455008657-6.KKTC_Milli_Egitim_Genclik_ve_Spor_Bakanligi_Kurumsal_ve_Fonksiyonel_Analizi.pdf adresinden erişilmiştir.
- K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2018). *Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı*. <http://www.mebnet.net/?q=node/35> adresinden erişilmiştir.
- K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2019a). *Meslek Liselerine Öğrenci Yerleştirme Tercih Kılavuz Kitapçığı*. <http://mtod.mebnet.net/sites/default/files/MtoKlavuz19.pdf> adresinden erişilmiştir.
- K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. (2019b). *2018-2019 İstatistik Yıllığı*. <http://eohd.mebnet.net/sites/default/files/2018-19IstatistikYilligi-022019.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Korkut-Owen, F. (2008). Meslek seçimlerini etkileyen ana etmenler. R. Özyürek (Ed), *Kariyer yolculuğu* içinde (s. 1-23). Ankara: Ulusal Ajans.
- Korkut-Owen, F., Kepir, D. D., Özdemir, S., Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., & Kounenou, K. (2010). Parental influences on greek adolescents' career decision-making difficulties: The mediating role of core self-evaluations. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 1-18. doi: 10.1177/1069072710385547
- Kulcsár, V., Dobrean, A., & Balázs, R. (2019). Does it matter if I am a worrier? The effect of worry as a moderator between career decision-making difficulties and negative dysfunctional emotions. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(2), 549-564.
- Kutlu, M. (2012). Anadolu ve genel lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre mesleki olgunluk düzeylerinin incelemesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-41.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (6. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2017). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı* (5. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Külahoğlu, S. (2015). Mesleki/teknik eğitime geçişte okul rehberlik hizmetlerinin işlevselliği. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(1), 507-546. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/314582> adresinden erişilmiştir.
- Lam, M., & Santos, A. (2017). The impact of a college career intervention program on career decision self-efficacy, career indecision, and decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 26(3), 425-444.
- Laughland-Booy, J., Mayall, M., & Skrbis, Z. (2015). Whose choice? Young people, career choices and reflexivity re-examined. *Current Sociology*, 63(4), 586-603. doi: 10.1177/0011392114540671
- Lent, R.W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual support and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 36-49.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. D. Brown (Ed), *Career choice and development* içinde (s. 255-311). San Francisco: Jossey-Bass.
- Levine, K. J., & Hoffner, C. A. (2006). Adolescents' conceptions of work: What is learned from different sources during anticipatory socialization?. *Journal of Adolescent Research*, 21(6), 647-669.
- Lipsett, L. (1962). Social factors in vocational development. *Personnel and Guidance Journal*, 40(5), 432-437.
- Mansor, M., & Rashid, A. M. (2013). Career indecision: A cross-sectional survey among students of national youth skills training institutes. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 17(8), 1073-1079.
- Marcionetti, J., & Rossier, J. (2017). The mediating impact of parental support on the relationship between personality and career indecision in adolescents. *Journal of Career Assessment*, 25(4), 601-615. doi:10.1177/1069072716652890
- Martincin, K. M., & Stead, B. G. (2014). Five-factor model and difficulties in career decision making: A meta-analysis. *Journal of Career Assessment*, 23(1), 3-19. doi: 10.1177/1069072714523081

- Merdan, E. (2011). *Kişilik kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi: Özel sektörde bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- McWhirter, H. E. (1992). *A test of the career commitment and aspirations of Mexican American high school girls* (A dissertation of doctorate). Arizona State University, Arizona.
- Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer karar verme güçlükleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Nalbantoğlu-Yılmaz, F. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(2), 224-236. doi: 10.21031/epod.303882
- Orhan, U. (2015). Kişilik özellikleri, kültürel değerler ve kariyer engelleri arasındaki etkileşim: Lisans ve ön lisans öğrencilerinin karşılaştırılması üzerine bir araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(15), 63-86.
- Orhan, U. (2016). Kişilik özellikleri ile kariyer engelleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Örgütsel Davranış Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-89.
- Önsöz, Z. (2016, Şubat). Türkiye ve Almanya’da mesleki eğitim [Web blog mesajı]. <http://www.zekionsoz.com/?p=2664> adresinden erişilmiştir.
- Özerbaş, A. M. (2014, 19 Şubat). Dünyada mesleki ve teknik eğitim nasıl yapılıyor [Web blog mesajı]. <http://www.egitimtercihi.com/okulgazetesi/13229-dunyada-mesleki-ve-teknik-egitim-nasil-yapiliyor.html> adresinden erişilmiştir.
- Özcan, M. (2010). *Anadolu meslek lisesi öğrencilerinin okudukları okulu seçme nedenleri ve gelecek beklentileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztemel, K. (2013). Lise öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Öztemel, K. (2014). Duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ölçeği’nin kısa formu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 244-255.
- Öztemel, K. (2018). Duygusal ve kişilik ilişkili kariyer karar verme güçlükleri ölçeğinin yetişkin örnekleminde faktör yapısının ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 68-82.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for windows*. New York: McGraw-Hill Book Co.

- Parnell, K. M., Lease, S. H., & Green, M. L. (2012). Perceived career barriers for gay, lesbian, and bisexual individuals. *Journal of Career Development, 39*(3), 248-268. doi: 10.1177/0894845310386730
- Pekkaya, M. ve Çolak, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecesinin ahp ile belirlenmesi. *International Journal of Social Science, 6*(2), 797-818.
- Penn, L. T., & Lent, W. R. (2018). The joint roles of career decision self-efficacy and personality traits in the prediction of career decidedness and decisional difficulty. *Journal of Career Assessment, 27*(3), 457-470. doi: 10.1177/1069072718758296
- Pulliam, N., Leva, K. P., & Burlew, L. D. (2017). The relationship between perceived career barriers and career decision self-efficacy on initial career choice among low-income, first generation, pre-freshman, college-bound students. *Journal of College Access, 3*(2), 78-97.
- Rothman, R. A. (1987). *Working-sociological perspectives*, New Jersey: Prentice-Hall.
- Salman, N. (2018). *Kariyer kararı verme güçlüklerinin kariyer engelleri, kariyer karar verme öz yetkinliği ve karar verme durumu ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(13), 393-423.
- Sarıer, Y. (2016). Türkiye’de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler: Bir meta-analiz çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*(3), 1-19. doi:10.16986/HUJE.2016015868
- Sarıkoğlu, A. F. ve Bacanlı, F. (2019). Üniversite öğrencilerinin kariyer engelleri ile kariyer uyumlulukları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(13), 95-113.
- Satan, A. (2014). Endüstri meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin analizi. *Eğitim Bilimleri Dergisi, 40*(40), 133-145.
- Savickas, M. L. (1991). Career maturity: The construct and its measurement. *The Vocational Guidance Quarterly, 32*(4), 222-231.
- Sencer, M. (1989). *Toplum bilimlerinde yöntem*. İstanbul: Beta Basım.

- Sevim, F. (2016). 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Sönmez, N. (2018). Lise öğrencilerinin kariyer engellerinin yetenek algılarına göre incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2018). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sürücü, M. (2011). *Mesleki seçim hedeflerinin kariyer engelleri ve sosyal bilişsel değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin bir model sınaması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Swanson, J. L., & Tokar, D. M. (1991). College students' perception of barriers to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 38(1), 92-106
- Swanson, J. L., & Woitke, M. B. (1997). Theory into practice in career assessment for women: Assessment and interventions regarding perceived barriers. *Journal of Career Assessment*, 5(4), 443-462.
- Şekerli, B. (2016). Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şen, G. (2019). Üniversitede havacılık bölümlerinde okuyan öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan faktörlerin analizi. *Journal of Aviation*, 3(2), 122-131. doi: 10.30518/jav.637794
- Şenyiğit, K. (2015). *Meslek lisesi öğrencilerinin benlik algısı ve meslek karar verme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Hakkâri ve Yüksekova örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (1973). *Millî eğitim temel kanunu*. Resmî Gazete, 14574, 24 Haziran 1973.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (1986). *Mesleki eğitim kanunu*. Resmî Gazete, 19139, 5 Haziran 1986.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Mesleki eğitimin yeniden yapılandırılması çalışma grubu raporu* (Yayın No. 2898). <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/022.pdf> adresinden erişilmiştir.

- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Ortaöğretim kurumları yönetmenliği*. Resmî Gazete, 30522, 1 Eylül 2018.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf adresinden erişilmiştir.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2019a). *Anadolu teknik / anadolu meslek programlarına alan geçiş, tercih ve yerleştirme e-kılavuzu*. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/04102554_2019_Alana_GeYiY_klavuzu.pdf adresinden erişilmiştir.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2019b). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2018-2019*. (Yayın No. 1300-0993). http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2018_2019.pdf adresinden erişilmiştir.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Müdürlüğü. (2019a). *Finlandiya*. <http://urn.meb.gov.tr/ulkelerpdf/FINLANDIYA.pdf> adresinden erişilmiştir.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Müdürlüğü. (2019b). *Fransa*. <http://urn.meb.gov.tr/ulkelerpdf/FRANSA.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tekin, S. (2019). *Genç işsizliğin potansiyel sebeplerinden biri: Ara eleman problemi ve meslek seçimi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Ankara.
- Telman, C. (2002). *Başarıya giden yolda meslek seçimi*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Terman, L. M., & Tyler, L. E. (1954). Psychological sex differences. L. Carmichael (Ed), *Manual of child psychology* içinde (s. 954-1000). New York: John Wiley and Sons Inc.
- Thompson, M. N. (2012). Career barriers and coping efficacy among native american students. *Journal of Career Assessment*, 21(2), 311-325. doi: 0.1177/1069072712471501
- Toker-Gökçe, A. ve Bülbül, T. (2014). Okul bir insan bedenidir: Meslek lisesi öğrencilerinin okul algılarına yönelik bir metafor çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4(1), 63-88.
- Tosunöz, İ. K., Eskimez, Z. ve Öztunç, G. (2019). Hemsirelik öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 5(2), 91-97. doi:10.30934/kusbed.532097
- Turan, Ü. (2018). *Okulun ve ailenin öğrencilerin meslek seçimindeki rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Ankara.

- Turan, Ü. ve Kayıkçı, K. (2019). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde okul rehberlik hizmetlerinin rolü. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 14-33.
- Türk Dil Kurumu. *Büyük Türkçe Sözlük*. <https://www.pdfdrive1.com/büyük-türkçe-sözlük-sevdede-e37900484.html> adresinden erişilmiştir.
- Ulaş, Ö. ve Özdemir, S. (2018). Üniversite son sınıf öğrencilerinde algılanan kariyer engellerinin yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33(3), 672-688. doi: 10.16986/HUJE.2017033806
- Ulaş, Ö. ve Yıldırım, İ. (2018). Influence of locus of control, perceived career barriers, negative affect, and hopelessness on career decision-making self-efficacy among Turkish university students. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 19(1), 85-109.
- Ulu, E. (2007). *Lise öğrencilerinin kariyer inançlarının bazı değişkenlere göre yordanması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ulusoy, Y. Ö., Akfırat, O. N. ve Kezer, F. (2018). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerinin incelenmesi. *Current Debates in Education*, 20, 151-162.
- Uyar, A., Güngörmüş, A. H. ve Kuzey, C. (2011). Factors affecting students' career choice in accounting: The case of a Turkish university. *American Journal of Business Education*, 4(10), 29-38. doi: 10.19030/ajbe.v4i10.6061
- Uysal, Ş. (1971). *Lise öğrencilerinin meslek seçimi*. Ankara: Yeni Desen Matbaası.
- Uysal, Ö. ve Deryakulu, D. (2019). Bilişim teknolojileri alanında meslek seçimini yordayan değişkenler. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 9(1), 89-126.
- Uzkurt, B. K. (2019). *Kadınların kariyer engelleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik Ankara'daki obs'lerde bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Vertsberger, D., & Gati, I. (2016). Career decision-making difficulties and help-seeking among Israeli young adults. *Journal of Career Development*, 43(2), 145-159. doi: 10.1177/0894845315584162
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Willner, T., Gati, I., & Guan, Y. (2015). Career decision-making profiles and career decision-making difficulties: A cross-cultural comparison among US, Israeli, and Chinese samples. *Journal of Vocational Behavior*, 88, 143-153.

- Yazgan, Ç. Ü. (2018). Sermayenin temsili bağlamında meslek lisesi öğrencilerinin kültür ve meslek derslerine yönelik görüşleri: Eskişehir ili örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, 58, 45-65. doi: 10.26650/JECS425555
- Yazıcı, H. (2015). Eğitsel ve mesleki rehberlik. G. Can (Ed), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (s. 81-125). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, H., Türkmen, B. ve Aydemir, Y. (2015). Dünya’da ve Türkiye’de mesleki eğitim ve önemi. *4th International Vocational Schools Symposium*’da sunulan bildiri, Yalova.
- Yazıcıoğlu, A. (2008). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar düzeylerinin incelenmesi: Uzunlamasına bir çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yusupu, R. (2015). *Üniversite öğrencilerinin kariyer kararları ile mükemmeliyetçilik, öğrenme motivasyonu ve akademik başarı arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yücel, E. Ş. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin otomatik düşünceler ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Zeytinoğlu, E. (2012). Muhasebe bölümü öğrencilerinin motivasyonu ve beklentileri üzerine bir araştırma: Dumlupınar üniversitesi örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 53, 103-116.

Ek Numarası	EKLER	Sayfa Numarası
EK-1	Çalışma Takvimi	107
EK-2	Kişisel Bilgi Formu	108
EK-3	Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği (Lise Formu)	110
EK-4	Algılana Kariyer Engelleri Ölçeği	113
EK-5	Veri Toplama Aracı İzinleri Algılana Kariyer Engelleri Ölçeği	115
EK-6	Veri Toplama Aracı İzinleri Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği (Lise Formu)	116
EK-7	Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Yazısı	117
EK-8	K.K.T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Uygulama İzin Yazısı	121
EK-9	Uygulama Yapılan Okullar Listesi	122

EK-1

Çalışma Takvimi

	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs
Alanyazın Taraması	x	x								
Enstitüden Araştırma İzni Alma	x									
Veri Toplama Süreci			x	x						
Yöntemin Yazılması					x	x				
Bulguların Yorumlanması							x	x		
Raporlama									x	
Tez Jürisinin Oluşturulması									x	
Tez Savunması										x
Enstitü Düzeltmelerinin Yapılması										x
Enstitüye Tez Teslimi										x

EK-2

Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez başlığım: Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği). Tezimin amaçları doğrultusunda 1. Kişisel Bilgi Formu, 2. Kariyer Kararı Verme Güçlükleri, 3. Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği isimli ölçekleri uygulamam gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında elde edilecek olan bilimsel bilgiler sayısal veri olarak değerlendirileceği için isim yazmanıza gerek yoktur. İstatistik sonuçlar sadece yapılan bilimsel yayınlarda, sunumlarda ve eğitim amaçlı paylaşılacaktır. Çalışma sürecince sizin bilgileriniz yalnızca benim tarafımdan bilinecek olup hiç kimseye izininiz dışında paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Toplanan veriler, bilgisayarda şifreli bir dosyada tutulacaktır. Tez çalışmama katkınız için şimdiden teşekkür ederim. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve yanıtlanmasını istediğiniz sorularınız için benimle (e-posta: kadriyecakli03@gmail.com) iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmacının adı – soyadı ve imzası

Kadriye ÇAKLI .....

Adres: Feride Hikmet Sokak No: 50

Lefkoşa/KIBRIS

Okulun Adı:				
Okuduğunuz Alan:				
Cinsiyet: ( ) Kadın ( ) Erkek				
Yaş:				
Derslerden aldığınız ortalama notlar:	( ) 0 - 40	( ) 40 - 60	( ) 60 - 80	( ) 80 - 100

Şu an okuduğunuz alanı seçerken nasıl karar verdiniz?

.....

.....

EK-3

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (Lise Formu)

Prof. Dr. Feride BACANLI

Bu ölçeğin amacı mesleki karar verme sürecinizle ilgili karar verme güçlüklerinizi belirlemeyi hedeflemektedir. Lütfen, aşağıda size yöneltilen soruları size en uygun şekilde yanıtlayınız.

1. Hangi mesleki alanı (TM, MF, TS, DİL) seçeceğinize karar verdiniz mi?

( ) Evet ( ) Hayır

2. Cevabınız evet ise bu kararınıza ne kadar güveniyorsunuz?

Hiç güvenmiyorum 1 2 3 4 5 Çok güveniyorum.

3. Hangi mesleği seçeceğinize karar verdiniz mi? ( ) Evet ( ) Hayır

Hiç güvenmiyorum 1 2 3 4 5 Çok güveniyorum.

Aşağıdaki her bir ifade “bana hiç uygun değil” den “bana çok uygun” olana doğru derecelendirilmiştir. Her bir ifade için sizi hangi durum daha iyi tanımlıyorsa o seçeneğe “X” işareti koyunuz.

**(1) Bana hiç uygun değil (2) Bana pek uygun değil (3) Bana biraz uygun
(4) Bana uygun (5) Bana çok uygun**

1. Bir meslek seçmem gerektiğini biliyorum, fakat bugünlerde içimde bir meslek seçme isteği yok.	1	2	3	4	5
2. İş insan hayatındaki en önemli şey değildir, bu yüzden meslek seçimi beni çok rahatsız etmiyor.	1	2	3	4	5
3. Bana en uygun mesleğin ne olduğunu zaman göstereceği için şimdi bir meslek seçmek zorunda olmadığımı inanıyorum.	1	2	3	4	5
4. Çoğunlukla karar vermek benim için zordur.	1	2	3	4	5
5. Çoğunlukla kararlarımı bu konuda uzman ya da güvendiğim kişilerin onaylamalarına veya desteklemelerine ihtiyaç duyarım.	1	2	3	4	5
6. Çoğunlukla başarısızlıktan korkarım.	1	2	3	4	5

7. İşlerimi kendi istediğim şekilde yapmayı severim.	1	2	3	4	5
8. Seçtiğim mesleğe girmenin kişisel problemlerimi de çözeceğini ümit ediyorum.	1	2	3	4	5
9. Bana uygun tek bir meslek olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
10. Seçtiğim meslek sayesinde bütün beklentilerimi ve hayallerimi gerçekleştirebileceğimi ümit ediyorum.	1	2	3	4	5
11. Meslek seçiminin bir kez yapılacağına ve etkisinin hayat boyu süreceğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
12. İstedğim gibi olmasa bile, genellikle bana söylenenleri yaparım.	1	2	3	4	5
13. Meslek kararı verirken hangi yolları izleyeceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
14. Bir mesleğe karar verirken nelere dikkat etmem gerektiğini bilmiyorum; bu yüzden bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
15. Kendim ve çeşitli meslekler hakkındaki bilgileri nasıl birleştirip değerlendireceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
16. Henüz hangi mesleklerin ilgimi çektiklerini bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
17. Mesleki tercihlerimden henüz emin olamadığım için (örn; açık havada, masa başında, laboratuvarında, doğada ya da insanlar arasında yürütülen mesleklerden hangisinde çalışmayı istediğimden) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
18. Yeteneklerim (sayısal ya da sözel yetenekli olmak gibi) ve/veya kişilik özelliklerim (ısrarcı, sabırlı, girişken vb.) hakkında yeterli bilgim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
19. Yeteneklerimin ve kişilik özelliklerimin gelecekte nasıl olacaklarını bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
20. Var olan meslekler ve okullar hakkında yeterli bilgim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
21. İlgimi çeken mesleklerin ve okulların özellikleri (örneğin, mesleğin getireceği kazanç, meslekte ilerleme, iş bulma ve sosyal imkânları, okullara girmenin ön koşulları vb.) hakkında yeterli bilgim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
22. Mesleklerin gelecekte nasıl olacaklarını, ne gibi değişiklikler geçireceklerini bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
23. Kendim (örneğin yeteneklerim ve kişilik özelliklerim) hakkında daha detaylı bilgileri nasıl edineceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
24. Var olan meslekler ve okulların özellikleri hakkındaki güncel ve doğru bilgileri nasıl edinebileceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5

25. Meslek tercihlerimi sürekli değiştirdiğim için (örn. Bazen kendi işimi kurmak, bazen de bir yerde memur olmak istiyorum) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
26. Yeteneklerim ve kişilik özelliklerim hakkında çelişkili bilgilere sahip olduğum için (örn. ben sabırlı bir kişi olduğuma inanıyorum fakat çevremdekiler sabırsız olduğumu söylüyorlar) bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
27. Belli bir meslek ya da okulların özellikleri hakkında çelişkili bilgilere sahip olduğum için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
28. Çeşitli meslekler beni eşit derecede etkilediği ve onlar arasından birisini seçmek zor olduğu için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
29. Girebileceğim meslek ya da okulların hiçbirinden hoşlanmadığım için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor	1	2	3	4	5
30. İlgi duyduğum mesleğin gerektirdiği belli özelliklere katlanamayacağımdan bir meslek kararı vermek bana zor geliyor (örn. Doktor olmak istiyorum, fakat uzun yıllar ders çalışmak istemiyorum).	1	2	3	4	5
31. Bir meslekten beklentilerimi belli bir meslek karşılayamadığı ve beklentilerimin hiçbirinden de vazgeçemediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor (örn. Hem serbest bir meslekte çalışmak hem de düzenli bir maaşım olsun istiyorum)	1	2	3	4	5
32. Becerilerim ve yeteneklerim ilgilendiğim mesleğin gerektirdiği özelliklerle uyuşmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
33. Benim için önemli olan kişilerle (annem, babam, arkadaşlarım gibi...) seçmeyi düşündüğüm meslekler ve/veya istediğim mesleki özellikler konularında aynı fikirde olmadığım için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.	1	2	3	4	5
34. Çevremdeki benim için önemli olan kişilerin seçmemi istedikleri meslek veya kararına yol gösterecek mesleki özellikler hakkında önerileri arasında çelişkiler olduğu için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor	1	2	3	4	5

- En son olarak meslek seçiminizdeki güçlükleri nasıl derecelendirirsiniz?

Düşük düzeyde 1 2 3 4 5 **Yüksek düzeyde**

EK-4

Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği

Aşağıda öğrenimini yaptığınız mesleğinizi seçerken karşılaşmış olduğunuz engelleri betimleyen ifadelere yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatle okuyup bu ifadeye betimlenen engelin geçmişte meslek seçiminizi yaparken ne kadar geçerli olduğunu karşısındaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.

(1) Hiç Katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Biraz Katılıyorum
(4) Katılıyorum (5) Tamamıyla Katılıyorum

1.	Lise öğretmenlerimin başka mesleklere yönlendirmeleri	1	2	3	4	5
2.	Hem okula gitmek hem de çalışmak zorunda olmam	1	2	3	4	5
3.	Ailemin başka mesleklere yönlendirmeleri	1	2	3	4	5
4.	Seçmek istediğim meslekte karşı cinsten kişilere daha fazla ilerleme şansı tanınması	1	2	3	4	5
5.	Aile sorumluluklarımın fazla olması	1	2	3	4	5
6.	Sağlık problemlerimin olması	1	2	3	4	5
7.	Motivasyonumun az olması	1	2	3	4	5
8.	TYT-YKS Puanımın yetersiz olması	1	2	3	4	5
9.	Mesleğin gerektirdiği öğrenimin (çok) stresli olması	1	2	3	4	5
10.	Mesleğin dinlenme zamanlarının (hafta sonu, bayram tatili, yıllık izin vb.) bana uygun olmaması	1	2	3	4	5
11.	Mesleğin çalışma saatlerinin bana uygun olmaması (gece ya da vardiyalı çalışmak gibi)	1	2	3	4	5
12.	Mesleğin gerektirdiği eğitimin (çok) pahalı olması	1	2	3	4	5
13.	Yeterince çalışmamam ve sınava hazırlanamamam	1	2	3	4	5
14.	Seçmek istediğim meslekte daha çok karşı cinsten kişilerin çalışıyor olması	1	2	3	4	5
15.	Ailemin farklı bir şehirde öğrenim görmemi istememesi	1	2	3	4	5
16.	Mesleğin iş olanaklarının az olması	1	2	3	4	5

17.	Mesleğin geleceğinin olmaması	1	2	3	4	5
18.	Çevremdeki önem verdiğim kişilerin, mesleğin cinsiyetime uygun olmadığını düşünmeleri	1	2	3	4	5
19.	TYT-YKS puan türümün o mesleğe uygun olmaması	1	2	3	4	5
20.	Farklı bir şehirde okumak istememem	1	2	3	4	5
21.	Seçmek istediğim meslekte erkeklere/kadınlara daha fazla ilerleme şansı tanınması	1	2	3	4	5
22.	O meslekte, benim cinsiyetimdeki çalışanlara fazla terfi hakkı verilmemesi	1	2	3	4	5
23.	O mesleğin toplumda itibar görmemesi	1	2	3	4	5
24.	Türkiye’de o mesleğin yeterince gelişmemiş olması	1	2	3	4	5
25.	Seçmeyi istediğim meslekle ilgili derslerde yeterince başarılı olamamam	1	2	3	4	5
26.	Meslekte yükselme olanağının az olması	1	2	3	4	5
27.	Meslek hakkında yeterli bilgiye sahip olmamam	1	2	3	4	5
28.	Mesleğin ekonomik getirisinin az olması	1	2	3	4	5
29.	Mesleğin gerektirdiği yeteneklere yeterince sahip olamamam	1	2	3	4	5
30.	Seçmek istediğim meslekte daha çok erkeklerin/kadınların çalışıyor olması	1	2	3	4	5
31.	Mesleğin gerektirdiği derslere(konulara) yeterince ilgi duymamam	1	2	3	4	5
32.	Çalışma koşullarının cinsiyetime uygun olmaması	1	2	3	4	5
33.	Mesleğin iş bulma olanaklarının sınırlı olması	1	2	3	4	5

EK-5

Veri Toplama Aracı İzinleri (Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği)

Gönderilen - Google Posta Kutusunda Bulunanlar

Kadriye Çaklı 29 Haziran 2018 14:30 KÇ

Ölçek kullanma izin talebi
Kime: msurucu73@hotmail.com

Merhaba, Mustafa hocam. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek lisans öğrencisi Kadriye Çaklı. Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeğinizi yüksek lisans tezim için kullanmak istiyorum. Tez başlığım: Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Denetim Odağı, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi. Eskişehir ve Lefkoşa örneklerini kullanacağım ve ilgisiz desen çalışacağım.

İyi günler.

☆ mustafa sürücü @ Evvelsi gün 16:06 MS

Ynt: Ölçek kullanma izin talebi
Kime: Kadriye Çaklı

Merhaba Kadriye Hanım,
ölçeği ve doktora tezimi Ek'te gönderiyorum. Araştırmanızda kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar

Yrd.Doç.Dr. Mustafa Sürücü
Adıyaman Etilim Fakültesi
Etilim Bilimleri Bölümü
02200 Altınşehir Adıyaman

<http://webitem.gazi.edu.tr/msurucu>
??
msurucu@adiyaman.edu.tr
msurucu@gazi.edu.tr
msurucu73@hotmail.com
msurucu73@gmail.com

??

Gönderen: Kadriye Çaklı <kadriyecakli03@gmail.com>
Gönderildi: 29 Haziran 2018 Cuma 11:30
Kime: msurucu73@hotmail.com
Konu: Ölçek kullanma izin talebi

[Kadriye Çaklı adı kopye alt metin Deha Fazlasını Gör](#)

Algılanan Kariyer...ler.doc   Doktora tezi mustaf...c0.pdf

EK-6

Veri Toplama Aracı İzinleri (Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği)

Gönderilen - Google Posta Kutusunda Bulunanlar

Kadriye Çaklı 29 Haziran 2018 14:14 KÇ

Ölçek kullanım talebi
Kime: fbacanlı@gazi.edu.tr

Merhaba, Feride hocam, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek lisans öğrencisi Kadriye Çaklı, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeğinizi yüksek lisans tezim için kullanmak istiyorum. Tez başlığım: Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminin Kariyer Denetim Odağı, Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi. Eskişehir ve Lefkoşa örneklerini kullanacağım ve kişisel desen çalışacağım.

İyi günler.

feride bacanlı @ 30 Haziran 2018 09:53 FB

Ynt: Ölçek kullanım talebi
Kime: Kadriye Çaklı

Siri bu e-postada yeni kişi bilgileri buldu: feride bacanlı ferbacanlı@gmail.com Kişiler'e ekle...

Sevgili Kadriye,
Güzel bir araştırma konusu bulmusun. Ancak bildiğim kadarıyla lise öğrencilerinin kariyer engellerini ölçen Türkiye'de bir ölçme aracı yok, Siz mi araştırmanızda geliştireceksiniz, Böyle bir araç geliştirdiyseniz gerçekten alana katkı getirmiş olursunuz, Ben size KKVÖ ölçeğini ve ölçeğin uyarlaması çalışması makalesinin referanslarını ekte gönderiyorum. Araştırmanız bittiğinde bilgi verdiğiniz mutlu olurum. Başarılar ve huzurlu günler dilerim.

Bacanlı, F. (2015). Career decision-making difficulties of Turkish adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, doi: 10.1007/s10775-015-9304-8

29 Haziran 2018 07:14 tarihinde Kadriye Çaklı <kadriyecakli03@gmail.com> yazdı:

Kadriye Çaklı adı kişiye ait metin Daha Fazlasını Gör

--
Prof. Dr. Feride Bacanlı
Gazi University
Faculty of Gazi Education
Psychological Counseling and Guidance Department
e-mail: fbacanlı@gazi.edu.tr
web : http://webstem.gazi.edu.tr/site/fbacanlı

KKVÖ-34
Madde...ar.docx

EK-7

Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Yazısı

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 99489383-302.08.01-E.2519
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

07/01/2019

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : ESKİŞEHİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN 28/12/2018 tarihli ve 25178098 sayılı yazısı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kadriye ÇAKLI'nın anket ve uygulama yapmasının uygun görüldüğü hakkındaki ilgi yazı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ahmet ÇABUK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: 3 Sayfa

Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik olarak imzalanmıştır. Evrak doğrulama adresi:
<http://ebysnetm.ogu.edu.tr/Hesce/Dogrulama/251bb6d1-a5f6-4d11-a215-02bd60f09ec3>

Adres	: Mecidiyeköy Kampüsü PK.26480 Odunpazarı	Ayranlı Bilgi	: Murat ALTINAY - Bilgisayar İşletmeni
Telefon	: 02222193750-5107	Faks	: 02222193767
E-Posta	: maltinay@ogu.edu.tr	Elektronik Ağ	: http://oidh.ogu.edu.tr/
		KEP Adresi	: esk.osmangazi@inetk@inet1.kep.tr

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/25178098
Konu: Araştırma Projesi

28.12.2018

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) 25/12/2018 tarih ve 24967065 sayılı olur.
b) 21/12/2018 tarih ve E.135992 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğumuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Hakan CIRIT
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

ADRES:
Meşelik Kampüsü 26480
Odunpazarı/ESKİŞEHİR

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
28.12.2018
Önder ÜLKE
Memur

Büyüközü Mah. Atatürk Biv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ad: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu e-örnek güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sagpa.meb.gov.tr> adresinden C735-0749-3990-8C0E-288D koda ile teyit edilebilir.

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/24967065
Konu : Araştırma Projesi

25.12.2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 21/12/2018 tarih ve E.135992 sayılı yazısı.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kadriye ÇAKLI'nın "Meslek Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminde Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi (Eskişehir ve Lefkoşa Örneği)" başlıklı proje çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
.../12/2018

Hakan CIRIT
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:
Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Büyükdere Mah. Atatürk Bldv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

De evrak gıvesseli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinde 407e-8d8d-3934-a8e0-3a0c koda ile teyit edilebilir.

T.C
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Kadriye ÇAKLI
Kurumu/Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Tüm Liseler
Araştırmanın Konusu	Meslek Lisesi Sınıf Öğrencilerinin Alan Seçiminde Kariyer Kararı Verme Güçlükleri ve Algılanan Kariyer Engelleri Açısından İncelenmesi
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Var
Veri Toplama Araçları	Kariyer Kararı Verme Güçlükleri Ölçeği, Algılanan Kariyer Engelleri Ölçeği
Görüş İstenecek Birimler	-
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25sayılı genelgesi gereğince 2018-2019 öğretim yılında uygulanmasında sakınca yoktur.	
Komisyon Kararı	KABUL (Oybirliği ile)
Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi :
.....	

KOMİSYON

24/12/2018

Komisyon Başkanı
Banış HANCI
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Üye

Kadriye KILIÇ
Öğretmen

Üye

Ömer GARAN
Öğretmen

Üye

E. Sena DOĞANER
Öğretmen

EK-8

K.K.T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Uygulama İzin Yazısı

KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : MTÖ.0.00-006-18-E.4522 25 Aralık 2018
Konu : Kadriye Çaklı'nın anketi hk.

Sayın Kadriye Çaklı
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni

İlgi : 24 Aralık 2018 tarihli ve TTD.0.00-006-18-E.2489 sayılı yazı.

İlgili yazınızda, müdürlüğümüze bağlı Haydarpaşa Ticaret Lisesi, Atatürk Meslek Lisesi ve Sedat Simavi Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak " Alan Seçimi, Meslek Seçimi" konulu anket uygulama istemiyle izin talebinde bulundunuz.

Talebinizle ilgili olarak Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü 'nce yapılan incelemede, çalışmanın gizlilik ve gönüllük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür. Ancak uygulanmadan önce ilgili okul müdürlükleri ile istişarede bulunup anketin ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır. Keza , anket yapıldıktan sonra da sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü' ne de ulaştırması gerekmektedir.

Bilgi edinmenizi ve gereğini saygı ile rica ederim.

 e-İmzalıdır
Aytunç ŞİRKET
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

SHT, Mehmet Hasan Tuna Sokak / Lefkoşa Bilgi için: Zehra LORDOĞLU
Tel No: 2282257 Arşiv Memuru
Fax: 2278727

EK-9

Uygulama Yapılan Okullar Listesi

Türkiye'nin Eskişehir İl'indeki Okullar

1. Sabiha Gökçen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Tepebaşı)
2. Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Odunpazarı)
3. Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Odunpazarı)
4. Habip Edip Törehan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Tepebaşı)

Kuzey Kıbrıs'ın Lefkoşa İlçe'sindeki Okullar

1. Atatürk Meslek Lisesi
2. Sedat Semavi Endüstri Meslek Lisesi
3. Haydarpaşa Ticaret Lisesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Kadriye ÇAKLI
Doğum Yeri* : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Doğum Tarihi* : 24 Aralık 1993

Eğitim Durumu

Lise	Atatürk Meslek Lisesi	2011
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi	2013
Lisans	Kırklareli Üniversitesi	2016

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Orta), Yazma (Orta), Konuşma (Orta)

Mesleki Geçmiş

Görev	Kurum	Çalışma Tarihleri
Öğretmen	İskele Ticaret Lisesi	2018- 2019
Öğretmen	Gazimağusa Meslek Lisesi	2019 - devam ediyor

Akademik Çalışmalar

Yayımlar

Seminer ve Çalıştaylar

Sertifikalar

Aile Danışmanlığı Sertifikası

İletişim

E-posta adresi: kadriyecakli03@gmail.com